

**T.C.
MUĞLA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ**

TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANABİLİM DALI

AHMET ÜMİT'İN ROMANLARINDA SUÇLU TIPLERİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

**HAZIRLAYAN
Duygu HAMZAOĞLU**

**DANIŞMAN
Yrd.Doç. Dr. Baki Bora HANÇA**

**OCAK, 2014
MUĞLA**

T.C.
MUĞLA SITKI KOÇMAN ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANABİLİM DALI

AHMET ÜMİT'İN ROMANLARINDA SUÇLU TİPLERİ

DUYGU HAMZAOĞLU

Sosyal Bilimler Enstitüsünde
"Yüksek Lisans"
Diploması Verilmesi İçin Kabul Edilen Tezdir.

Tezin Enstitüye Verildiği Tarih : 02/01/2014
Tezin Sözlü Savunma Tarihi : 11/12/2013

Tez Danışmanı: Yrd. Doç. Dr. B. Bora HANCA
Jüri Üyesi : Yrd. Doç. Dr. İsmail Tuzan KACILICID
Jüri Üyesi : Yrd. Doç. Dr. Hatice FIRAT

Enstitü Müdürü : Prof. Dr. Namik Kemal ÖZTÜRK

OCAK, 2014
MUĞLA

TUTANAK

Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü'nün 29.11.2013 tarih ve 6.12.13 sayılı toplantısında oluşturulan jüri, Lisansüstü Eğitim-Öğretim Yönetmeliği'nin 24/6 maddesine göre, Edebiyat Anabilim Dalı Yüksek lisans öğrencisi Duygu HAMZAOĞLU'nun " AHMET ÜMİT'İN ROMANLARINDA SUÇLU TIPLERİ " adlı tezini incelemiş ve aday 11.12.2013 tarihinde saat 16.00 da jüri önünde tez savunmasına alınmıştır.

Adayın kişisel çalışmaya dayanan tezini savunmasından sonra 90 dakikalık süre içinde gerek tez konusu, gerekse tezin dayanağı olan anabilim dallarından sorulan sorulara verdiği cevaplar değerlendirilerek tezin kabul edildiğine a.ç.b.Ü.İ. ile karar verildi.

Tez Danışmanı

Yrd. Doç. Dr. B. Bora HANÇA

Üye

Yrd. Doç. Dr. İsmail TUNAN KALLIÖZ

Üye

Yrd. Doç. Dr. Hatice FIRAT

YEMİN

Yüksek lisans tezi olarak sunduğum “Ahmet Ümit’in Romanlarında Suçlu Tipleri” adlı çalışmanın, tarafımdan bilimsel ahlak ve geleneklere aykırı düşecek bir yardıma başvurulmaksızın yazıldığını ve yararlandığım eserlerin Kaynakça’da gösterilenlerden oluştuğunu, bunlara atıf yapılarak yararlanmış olduğumu belirtir ve bunu onurumla doğrularım.

02/01/2014

Duygu Hamzaoğlu

YÜKSEKÖĞRETİM KURULU DOKÜMANTASYON MERKEZİ**TEZ VERİ GİRİŞ FORMU****YAZARIN****MERKEZİMİZCE DOLDURULACAKTIR.****Soyadı** : Hamzaoğlu**Adı** : Duygu**Kayıt No:****TEZİN ADI****Türkçe** : Ahmet Ümit'in Romanlarında Suçlu Tipleri**Y. Dil** : The Criminal Characters In The Novels Of Ahmet Ümit**TEZİN TÜRÜ: Yüksek Lisans****Doktora****Sanatta Yeterlilik****TEZİN KABUL EDİLDİĞİ****Üniversite** : Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi**Fakülte** : Edebiyat Fakültesi**Enstitü** : Sosyal Bilimler Enstitüsü**Diğer Kuruluşlar** :**Tarih** :**TEZ YAYINLANMIŞSA****Yayınlayan** :**Basım Yeri** :**Basım Tarihi** :**ISBN** :**TEZ YÖNETİCİSİNİN****Soyadı, Adı** : Hança, Baki Bora**Ünvanı** : Yrd. Doç. Dr.

TEZİN YAZILDIĞI DİL : Türkçe

TEZİN SAYFA SAYISI: 129

TEZİN KONUSU (KONULARI) :

1. Ahmet Ümit'in Romanlarında Suçlu Tipleri

2.

3.

TÜRKÇE ANAHTAR KELİMELER:

1. Ahmet Ümit

2. Polisiye roman

3. Suç

4. Suçlu

Başka vereceğiniz anahtar kelimeler varsa lütfen yazınız.

İNGİLİZCE ANAHTAR KELİMELER: Konunuzla ilgili yabancı indeks, abstract ve thesaurus'u kullanınız.

1. Detective stories

2. Crime

3. Criminal

Başka vereceğiniz anahtar kelimeler varsa lütfen yazınız.

1- Tezimden fotokopi yapılmasına izin vermiyorum

2- Tezimden dipnot gösterilmek şartıyla bir bölümünün fotokopisi alınabilir

3- Kaynak gösterilmek şartıyla tezim tamının fotokopisi alınabilir

Yazarın imzası :

DUYGU HAMZAOĞLU
D. Hamzoğlu

Tarih : 02.01.2014

ÖZET

Yüksek lisans tezi olarak hazırladığımız “Ahmet Ümit’in Romanlarında Suçlu Tipleri” isimli çalışma; polisiye romanlarda suç unsuru, suçun insan ve toplum hayatındaki yeri, Ahmet Ümit romanlarındaki suçlu figürlerin incelenmesi, sonuç ve kaynakça bölümlerinden oluşmaktadır.

1990 sonrası Türk polisiye yazınında özellikle kara roman tarzında eserler kaleme alan Ahmet Ümit, her daim güncelliğini koruyan “suç” olgusunu anlatılarının esas teması olarak belirlemiştir. Suç ve suçun faili birey arasındaki ilişkiyi bir trajediye dönüştürmeyi başaran ve kurgularının sonunda okuyucuda şaşkınlık uyandırmayı başaran Ahmet Ümit, popüler bir yazar olarak son dönem polisiyelerin yapı taşlarından birini oluşturur.

Romanlarını suçun soruşturması üzerine kurgulayan yazar, yalnızca suçluyu ve suçun niteliğini değil, aynı zamanda onu ortaya çıkaran nedenleri de irdelemektedir. Anlatılarında suçlu olarak özellikle katiller geniş bir yere sahipken yaratılan diğer suçlu tiplerini ise yazara polisiye bir kurgu sağlamada yardımcı olmaktadır. Ümit’in çizmiş olduğu suçlu tiplerinin hepsi, suç işlemek için kendilerince haklı sebeplere sahiptirler. Bu yüzden suçlunun yaptıklarının yanı sıra onu suça iten psikolojik veya sosyal etkenler de önem arz etmektedir.

Anahtar Kelimeler: Ahmet Ümit, polisiye roman, suç, suçlu.

ABSTRACT

The study which is called“The criminal characters in the novels of Ahmet Ümit”, we prepared as the thesis of master, consists of crime factor in detective stories, the place of crime in a person’s life or in a society, analysing the criminal figures in Ahmet Ümit’s novels, the conclusion and the bibliography.

Ahmet Ümit who has a lot of works in Turkish Literature especially in the style of the black novel has designed the fact of crime which always keeps up to date as the main theme of his stories. He converts the relationship between the crime and criminal into the tragedy and causes great surprise on his readers in the end of the his fictions so he is an important part of the current detective stories with his popularity.

The novelist, who edits his novels on the investigation of the crime,explicates not only characteristic of the crime and criminal but also its causes. While especially murderers are important his works as a criminal, created criminal characters help the writer to create a detective-fiction. All of the criminal characters created by Ümit have a good reason for themselves. So, in addition things which criminal experiences, psychological and social factors that cause crime are very important.

Key Words: Ahmet Ümit, detective stories, crime, criminal.

KISALTMALAR

A.g.e. : Adı geçen eser.

A.g.m. : Adı geçen makale.

B.k.z : Bakımız.

C. : Cilt.

nr. : Numara.

s. : Sayfa.

S. : Sayı

vd. : Ve diğeri.

İÇİNDEKİLER

ÖZET.....	I
ABSTRACT.....	II
KISALTMALAR.....	III
İÇİNDEKİLER.....	VI
ÖNSÖZ.....	VII
BÖLÜM I	
GİRİŞ.....	1
1.1. Araştırmanın Amacı.....	2
1.2. Araştırmanın Önemi.....	2
1.3. Araştırmanın Sınırlılıkları.....	2
1.4. Araştırmanın Yöntemi.....	3
BÖLÜM II	
POLİSİYE ROMAN KAVRAMI	
2.1. POLİSİYE ROMAN VE ÖZELLİKLERİ.....	4
2.2. POLİSİYE ROMANIN GELİŞİMİ.....	13
2.3. BATI EDEBİYATINDA POLİSİYE ROMAN.....	16
2.4. TÜRK EDEBİYATINDA POLİSİYE ROMAN.....	22
2.4.1. Çeviri Polisiye Eserler.....	23
2.4.2. Telif Polisiye Eserler.....	24
2.5. POLİSİYE ROMANLARDA SUÇ UNSURLARI.....	28
2.6. TÜRK VE DÜNYA EDEBİYATININ İLK POLİSİYELERİNDE GÖRÜLEN SUÇLU TİPLERİ.....	29
BÖLÜM III	
AHMET ÜMİT'İN SANATI, ROMANLARINDA SUÇ KAVRAMI VE SUÇLU TİPLERİNİN KURGUDAKİ YERİ	
3.1. AHMET ÜMİT'İN SANATI VE TÜRK ROMANINDAKİ YERİ.....	34

3.2. SUÇUN KURGULANIŞI.....	35
3.3. ROMANLARDAKİ DEDEKTİF SUÇLU, MAĞDUR, ÜÇLÜSÜ	52
3.4. ROMANLARDA YER ALAN SUÇ ÇEŞİTLERİ VE SUÇLU TİPLERİ.....	68
3. 4.1. Cinayet Suçları.....	69
3.4.1.1. Katiller Suç İşledikleri Yere Geri DönerlerSavını Doğrulayan Can.....	70
3.4.1.2. Aldığı İntikamın Ardından İntihara Sürüklenen Kerem	74
3.4.1.3.İşlediği Cinayetlerle İnsanlığa Bir Ders Vermek İsteyen Timothy.....	76
3.4.1.4. Geçmişteki Sırları Gün Yüzüne Çıkarmak İstemeyen Selim.....	79
3.4.1.5. İstanbul'un Tarihi Dokusuna Dikkat Çekerek Planlanmış Cinayetler Gerçekleştiren Demir ve Yekta.....	82
3.4.1.6. Onurunu Kurtarmak Adına Masum Bir Çiçekçiyi Öldüren Parlak Celile.....	85
3.4.1.7. Polis Katiller: Selim, Cengiz ve Mehmet.....	86
3.4.1.8. Şems Cinayetini İşleyen Alaeddin ve Yedi Arkadaşı	89
3.4.1.9. Şereflerini Korumak Adına İşledikleri Cinayetlerle Namuslarını Temizleyen Cuma ve Halaf.....	90
3.4.1.10. Bir Cinnet Anında Ailesini Yok Eden Polis Nazmi.....	91
3.4.1.11. Hattilerin Yiğit Komutanı Nuvanza	92
3.4.1.12. İntikam Hırsıyla Halkını Yok Eden Patasana	93
3.4.2. Siyasi Suçlar	94
3.4.2.1. Çevre Etkisiyle Suça Sürüklenen Fahri ve Sinan.....	94
3.4.2.2. Siyasi Grubun Yarattığı Şiddet Eylemcileri Doğan, Resul ve Nejat	96
3.4.2.3.İstanbul Hatırası'nın Başzanlısı Namık Karaman.....	99
3.4.2.4. Yüzbaşı Eşref'in Mesleki Kimliğinde Rol Oynayan Cemşit, Hamit Ağa ve Bedirhan.....	101
3.4.2.5. Doğan'ın Kuklası İtirafçı Rıza Aslan.....	103
3.4.3. Organize Suçlar.....	104
3.4.3.1. Yeraltı Dünyasının Kraliçesi Kınalı Meryem ile Tetikçileri Tayyar ve Tonguç.....	105
3.4.3.2.Eski Bir PKK'lı Bingöllü Kadir ve Adamı Ferhat	107
3.4.3.3. Çizgi Romanın Mafya Babası Laz İsmail	108
3.4.3.4. Otel Kundakçıları Ziya ve Adamları Cavit ile Serhat.....	108
3.4.3.5. Reenkarnasyon İnancının Etkisinde Olan Eski Bir Suçlu Malik	110

3.4.3.6. Fon Figürler Olarak Çolak Memili ve Adamları.....	111
3.4.4. Narkotik Suçlar	111
3.4.4.1. Bağımlılığın Ölüme Sürüklediği İki Sevgili Aysun ve Kartal	112
3.4.4.2. Esrar Sebebiyle Halüsinasyonların Tesirinde Kalan Selim	113
3.4.5. Kimlik Sahteciliği Suçları.....	114
3.4.5.1. Sahte Kimlik Kullanan Polisler Selim, Yalvaç ve Güngör	115
3.4.5.2. İstanbul Hatırası'nın Zanlı İsmi Ömer	115
3.4.6. Çocuk İstismarı Suçları.....	116
3.4.6.1. Piç Neco ve Kulampara Cahit.....	116
3.5. SUÇLU TİPLERİNİN TASNİFİ	118
3.5.1. Sis ve Gece.....	118
3.5.2. Kar Kokusu	118
3.5.3 Patasana	119
3.5.4. Kukla.....	119
3.5.5. Beyoğlu Rapsodisi	119
3.5.6. Başkomiser Nevzat – Çiçekçinin Ölümü.....	119
3.5.7. Kavim.....	119
3.5.8. Ninatta'nın Bileziği.....	120
3.5.9. Bab-ı Esrar	120
3.5.10. İstanbul Hatırası.....	120
SONUÇ.....	121
ÖNERİLER.....	124
KAYNAKÇA.....	125

ÖNSÖZ

19. yüzyılın ilk yarısından itibaren Batı edebiyatında ortaya çıkmaya başlayan polisiye roman edebiyatımıza ilk olarak tercüme yoluyla girmekle birlikte ilk telif eser 1883'te Ahmet Mithat tarafından yazılan Esrar-ı Cinayat'tır. Cinayet ve suç kavramlarını temelinde barındıran polisiye roman önceleri pek ciddiye alınmasa da zaman içerisinde kendi okuyucu kitlesini oluşturarak son derece popüler bir edebiyat türü hâlini almıştır.

İlk polisiye romanı Sis ve Gece'yi 1996 yılında yayımlayan Ahmet Ümit, bundan başka daha pek çok polisiye roman, polisiye hikâye, polisiye çizgi roman ve şiir alanlarında eserler ortaya koyarak edebiyatımızın bol ürün veren yazarları arasında yerini almıştır. Yaşadığı toplumun âdeta bir aynası olarak Ahmet Ümit, günlük hayatın artık bir rutini hâline gelen suç olaylarını anlatılarına yansıtırken oldukça gerçekçi suçlu roman kişileri de çizmiştir.

“Ahmet Ümit'in Romanlarında Suçlu Tipleri” isimli yüksek lisans tezimizde Ahmet Ümit'in on romanı ele alınmış, bu eserler toplumun ve yazarın suça bakış açısı irdelenerek incelenmiştir. Üç bölümden oluşan tez çalışmamızın birinci bölümünde giriş kısmına yer verildikten sonra ikinci bölümde polisiye romanın ortaya çıkışı, gelişimi ve özellikleri ele alınmıştır. Tezimizin üçüncü bölümünde ise Ahmet Ümit'in romanlarında suçun kurgulanışı, suçluları suça iten sebepler incelenmiş ve eserlerdeki suçluların tasnifi yapılmıştır. En son olarak da sonuç kısmına yer verilerek polisiye roman ve suç kavramları ile romanlardaki suçlu figürlere dair çıkarımlarda bulunulmuştur.

Çalışma konusunun seçiminde ve tezin hazırlanmasında bana yardımcı olan hocam Yrd. Doç. Dr. Vedat Kurukafa'ya, tezimin sonuçlanma aşamasında benden yardımlarını esirgemeyen hocam Yrd. Doç. Dr. Baki Bora Hança'ya en derin teşekkürlerimi sunarım.

Yüksek lisans öğrenimim boyunca bana destek olan Antalya Barosu avukatlarından Av. Handan Kip Ersoy'a, gösterdikleri sonsuz anlayıştan dolayı arkadaşım Selin Hüdür'e ve değerli annemle babama gönülden teşekkür ederim.

Duygu HAMZAOĞLU / Muğla, 2014

GİRİŞ

Suç, suçlu ve mağdur üçgenine sahip bir kurgu tekniğiyle yazılan polisiye roman, gerilim unsurunun her daim canlı tutulduğu bir türdür. Suç ve gizem öğelerinden bağımsız düşünülemez olan polisiye roman, okurlarında korku ve şaşkınlık duygularını üst düzeyde yaşatarak onları çözülmesi gereken bir muammanın içine sürükler. Daha ilk sayfalarda heyecanlı bir olayla başlayan, anlatı boyunca “katil (suçlu) kim?” sorusuna cevap arayarak merak duygusunu diri tutan polisiye, büyük bir okur kitlesine sahip sevilen bir roman türü olarak karşımıza çıkar.

Başlangıçta yalnızca suç, katil ve dedektif unsurları kullanılarak yazılan ve böylece belli kalıplar içerisine hapsolan polisiye türü, bu özelliklerinden ötürü kimi edebiyat çevreleri tarafından ciddiyetsiz bir uğraş olarak görülse de zaman içerisinde türün orijinal kurgularıyla tanışma fırsatı buluruz.

İçinde yaşanan toplumun normlarının dışına çıkan ve topluma zarar verdiği ya da tehlikeli olduğu kanun koyucular tarafından kabul edilen eylemler¹ olarak nitelendirilen suç, polisiye kurguların bel kemiğini teşkil eder. İnsanlığın ilk dönemlerinden beri var olan ve güncelliğini hiçbir zaman yitirmeyen suç olgusu, yaşamın en büyük sorunsalını meydana getirdiği gibi bu roman türünün de asıl meselesi olarak karşımıza çıkar.

Günümüzde polisiye romanın en üretken ve buna bağlı olarak en fazla talep gören isimlerinin başında yer alan Ahmet Ümit toplumsal problemlere duyarsız kalmayan, hayatı anlatan bir yazardır. Toplumun arka planında kalan gerçekleri olay örgüsü içerisinde analitik yöntemlerle gün ışığına çıkaran yazar, medyada her gün karşılaştığımız suç sorununu nedenleri ve nasıllarıyla ortaya koyar. Yaratmış olduğu figürlerin yalnızca işledikleri suçları kurguya yerleştirmekle kalmayan aynı zamanda da bu roman kişilerinin psikolojik tahlillerine de yer veren Ümit, böylece suçlu kimselerin ruh hâllerini anlamamızda bizlere açık bir kapı bırakır.

¹Nihat Alpay, Nesrin Karamustafaoğlu, Reşit Kükürt, *Madde Bağımlılarında Suç, Düşünen Adam, C.8, S.2, 1995, s.16.*

Romanlarının hepsinde suç unsuru olarak cinayeti tercih eden Ümit, her romanında polisiye havayı ihmal etmeden diğer suç unsurlarını da kurgularına yerleştirir. Suçu toplumsal bir mesele olarak çeşitli yönleriyle ortaya koyarken bir taraftan da günlük yaşamın kısıtlanmış insanların anlatılarının merkezine yerleştirir. Her romanında farklı çevreleri ele alan yazar, daha çok erkek figürlerine suç işletirken çizdiği kahramanlarla onların temsil ettikleri değerleri de ortaya koymaya çalışır.

Ahmet Ümit'in on adet romanıyla sınırlı olan yüksek lisans tezimizde, yapılan incelemeler suç kavramı merkeze alınarak yapılmıştır. Kanun ve toplumun koyduğu kurallarla bireyin çatışmaya başladığı noktada ortaya çıkan suçun, nasıl ve kim tarafından gerçekleştirildiği kadar neden işlendiğinin de anlatılması çalışmamızın alanını kapsamaktadır.

1.1.Araştırmanın Amacı

Son dönem Türk polisiye yazınında öne çıkan Ahmet Ümit'in, romanlarında yer alan suçlu tip ve karakterlerinin incelenmesi çalışmanın amacını oluşturmaktadır.

1.2.Araştırmanın Önemi

Eserlerini çoğunlukla kara roman türü üzerine inşa eden yazar, bu bağlamda kurgularında geniş yer tutan suç unsurunu sosyal ve ekonomik boyutlarıyla ele alır. Ümit'in çizmiş olduğu suçlu roman figürlerinin, gerçek hayattaki suçlu kimselerle ortak noktaları nelerdir sorusundan yola çıkılarak eserler incelenmiş; böylece edebiyat ve suç arasındaki ilişki ortaya konulmuştur.

1.3.Araştırmanın Sınırlılıkları

1. Bu araştırma Ahmet Ümit'in polisiye roman türündeki eserleriyle sınırlıdır.
2. Araştırma kapsamında on kitap yer almakla birlikte, bu eserlerin dokuz tanesini polisiye roman bir tanesini ise polisiye kurgulu çizgi roman

oluşturmaktadır. Yazarın üç adet polisiye kurguyla yazılmış çizgi roman formatında eseri olmakla birlikte, yalnızca serinin ilk kitabı Başkomiser Nevzat – Çiçekçi'nin Ölümü çalışmaya kaynaklık etmesi bakımından ele alınmıştır.

1.4.Araştırmanın Yöntemi

Araştırmaya polisiye roman hakkında literatür taraması yapılarak başlandı. Türk ve dünya edebiyatında polisiye roman nasıl ortaya çıkmıştır, ne tür bir yere sahiptir bu sorulara kaynaklık etmesi bakımından özellikle Erol Üyepazarcı'nın *Korkmayınız Mister Sherlock Holmes! – Türkiye'de Polisiye Romanın 125 Yıllık Öyküsü* adlı çalışmasından yararlanılmıştır.

Çalışmamızın kapsamında yer alan romanların olay örgüleri ise Şerif Aktaş *Roman Sanatı ve Roman İncelemesine Giriş* isimli eserindeki teknikler dikkate alınarak incelenmiştir. Olay örgüleri incelendikten sonra romanlarda yer bulan suçlu tip ve karakterlerinin genel özellikleri belirlenmiş, ardından suçlu tipleri içerisinde benzer olanlar alt evrelere ayrılarak tahlil edilmiştir. Tahlil aşamasında edebiyatın esas meselesi olmayan suç ele alındığı için disiplinler arası bir çalışma yapılmıştır. Bu suretle hukuk, sosyoloji ve psikoloji alanlarına dair yaptığımız kaynak taramaları çalışmamızın alt yapısını oluşturmuştur.

BÖLÜM II

2. POLİSİYE ROMAN KAVRAMI

2.1. POLİSİYE ROMAN VE ÖZELLİKLERİ

Cinayet, katil ve dedektif kavramları etrafında şekillenen polisiye roman 19. yüzyılın ilk yarısında Batı edebiyatında karşımıza çıkan edebî bir türdür. Başlangıcından bu yana “cinayet romanı(cinaî roman)”, “kara roman”, “suspense romanları”, “dedektif romanları” gibi çeşitli isimlerle anılan polisiye romanı; *bir cinayeti, bir suçu aydınlatmak için gösterilen çabaları konu alan roman*² olarak tanımlayabiliriz.

*Polisiye genel olarak suçun, suçlunun ve onu suça iten saiklerin araştırılması etrafında dönen bir tür. Bu, hayli geniş bir alt türler dağarcığına sahip seveni bol tür bizde, “polisiye” dışında “polis romanı”, “cinayet romanı”, “dedektif (lik) roman ve öyküleri” gibi adlarla anılmakta. Batı’da yukarıda saydığımız adlarla birlikte yaygın biçimde kullanılan “suç edebiyatı” ya da “suç romanları”(crime fiction/novels) gibi adlarsa türün dedektiflik öykülerinden kara romanlara, casusluk öykülerinden geçersiz suç öykülerine, gerilim öykülerinden adli tıp süreçlerini içeren öykülere değin uzanan nice alt başlıkları içermekte olduğu görülmektedir.*³

Polisiye roman zekice planlanmış bir cinayet, cinayeti işleyen katil ve bu cinayeti çözmeye çalışan dedektif etrafında şekillenir. Pek çok isimle anılsa da yaygın olarak “polisiye roman” kavramıyla karşılanan bu tür, çözülmesi gereken esrarlı bir olayı içerisinde barındırır. Cinayetle ilgili olan bu esrar, mantığın ve somut verilerin ışığında dedektif rolündeki bir kişiyle ortadan kaldırılır.⁴

Bulgar bilim adamı ve yazar Tzvetan Todorov ise polisiyeyi üç başlık altında toplamaktadır. İlki cinayetin çözümünü anlatan whodunit (kim yaptı) adını taşıyan

²Büyük Larousse Sözlük ve Ansiklopedi, Gelişim Yayınları, C.15. , İstanbul 1986, s.9463.

³Zehra Çelenk, *Esrar-ı Cinayat’tan Çok Satarlığın Esrarlarına: Ülkemizde Yazarın ve Romanın Polisiye Macerası*, Pasaj, Eylül- Aralık 2005, s. 159.

⁴Habibe Gezer, *Türk Edebiyatında Polisiye Roman ve Ahmet Ümit’in Polisiye Roman Kurguları*, Yüksek Lisans Tezi, Isparta 2006, s.2.

türdür. Burada cinayetin ve çözümün(soruşturmanın) aşamalarını anlatan iki öykü yer almaktadır. Birinci öykü daha çok olay ağırlıklı iken ikinci öykü dedektifin cinayeti nasıl çözdüğünü anlatır. Polisiyenin klasik bir türü olan whodunit “katil kim?” sorusuyla daha romanın başında okuyucu heyecanlı bir merakla itilmektedir. Polisiyenin ikinci bir türü olan thriller (heyecan romanı) tek öykü etrafında şekillenir. Thriller türü muamma dolu bir cinayetten ziyade gangsterlerin, hırsızların, kiralık katillerin şiddet içerikli heyecanlı maceralarını konu edinir. Burada ise tempoyu artıran “şimdi ne olacak?” sorularına aranan cevaplardır. Üçüncü tür ise “katil kim?” ve “heyecan romanı” nı bünyesinde toplayan suspense (gerilim romanı) dır. Diğerlerinden farklı olarak dedektif, işlenen cinayetlerin zanlısı durumundadır. Tüm deliller onun suçluluğunu kanıtlar niteliktedir. Bu sebeple dedektif gerçek katili bulmak için heyecanlı bir serüveninin içine atılır. “Katil kim?”de olduğu gibi burada da eylem ve çözümü anlatan iki öykü yer almaktadır. Gerilim içerikli romanda da “katil kim?” sorusu yer almakla birlikte dedektifin bundan sonra başına gelecekler okur için esas merak konusunu oluşturur.⁵

Zeynep Ergun, *Kardeşimin Bekçisi* isimli incelemesinde polisiyeyi “dedektif romanı” olarak ele alır ve türün özelliğiyle ilgili olarak ünlü dedektif romancılarından P. D. James’ ten şu alıntıyı yapar:

“Dedektif romanının özünde bir ölüm, üstelik gizemli bir ölüm olayı vardır. Kitabın sonunda, okumaya başladığımızda bilmediğimiz bir gerçeği, yani cinayeti kimin işlediğini öğreniriz... Dedektif romanının ilgi çeken ana öğelerinden biri, gizin ortaya çıkarılması ve neden oluştuğunun belirlenmesidir... Dedektif, dedektif kurmacasında adaletin sorgulanamaz simgesidir. Kuşkusuz, içinde dedektif olmayan dedektif romanı olmaz.”⁶

Berna Moran ise *Türk Romanına Eleştirel Bir Bakış 3* adlı eserinde polisiye romanı *kurmaca bir cinayetin çözümlenmesi* olarak açıklar ve bu tür romanlarda

⁵Berna Moran, *Türk Romanına Eleştirel Bir Bakış 3*, İletişim Yayınları, İstanbul 2010, s.191-192.

⁶Zeynep Ergun, *Kardeşimin Bekçisi :Başlangıcından İkinci Dünya Savaşı'na İngiliz Dedektif Yazını*, Everest Yayınları, İstanbul 2003, s.7.

dedektifle birlikte ipuçlarını değerlendiren okuyucunun, yazar tarafından katili bulmaya davet edildiğinden bahseder. Yine Moran, tür hakkında yapılmış olan genel geçer anlaşmanın temelini E.A. Poe tarafından atıldığını belirterek bu kuralları şu şekilde sıralar:

1. *Çözülmesi olanaksız görülen bir cinayet.*
2. *Aleyhine gözüken kanıtlar yüzünden haksız yere suçlanan bir şüpheli.*
3. *Polisin araştırmayı beceriksizce ve yanlış yönde yürütmesi.*
4. *Parlak zekâlı ve yetenekli bir detektif.*
5. *Olayı ve çözümünü okura anlatan, detektife hayran bir dostu.*
6. *İnanırcılığı sağlam görülmeyen kanıtların dikkate alınmaması gerektiği aksiyomu.*⁷

Yazar Ronald Knox da polisiye türünde eser veren yazarların uymaları gereken kuralları “*Dedektif Romanı İçin On Emir*” başlığı altında sıralar:

1. *Suçlu, öykünün başlarında sözü edilmiş birisi olmalı ama okurun düşüncelerini izlemesine izin verilmiş biri olmalıdır.*
2. *Bütün doğaüstü ya da doğaötesi öğeler doğal olarak yasaklanmıştır.*
3. *En çok bir gizli odaya ya da gizli geçide izin verilir.*
4. *Öykünün yazılış tarihinde daha bulunmamış hiçbir zehir ve öykünün sonunda uzun bir bilimsel açıklama getirecek hiçbir alet kullanılamaz.*
5. *Öyküde hiçbir Çinliye rastlanmamalıdır.*
6. *Detektife hiçbir şey kaza ile yardımcı olmamalı, dedektif sonradan doğru çıkacak önsezilere kapılmamalıdır.*
7. *Suçlu dedektifin kendisi işlememelidir.*
8. *Dedektif, okura incelemesi için sunulmayan hiçbir ipucu ile karşılaşmamalıdır.*

⁷**Berna Moran, age. , s.191-192.**

9. Dedektifin aptal arkadaşı, Watson'ı, aklından geçen hiçbir düşüncüyü saklamamalıdır; zekâsı, ortalama okurunkinden az ama çok derecede düşük olmalıdır.

10. Okur buna gerektiği gibi önceden hazırlanmadıysa, ikiz kardeşlere genelde de birbirine benzeyen kişilere yer verilmemelidir.⁸

Polisiye kurgulu eserler teknikleri itibariyle çözülmesi gereken bir bulmacayı andırır. Okur dedektifle birlikte katili bulmak için analitik bir biçimde çalışmalı, alakasız görülen parçaları bir araya getirmeli ve çıkarımlarda bulunmalıdır.⁹ Belli kurallara sahip olması ve zihinsel metotları kullanması bakımından Hollandalı yazar Simon Vestdijk polisiye ve satranç arasındaki ilişkiden söz eder:

“Her iki durumda da sınırlı sayıda oyuncu ve kesin biçimde görenekleşmiş kurallar vardır ve bunlar nitelik itibariyle mekanik ve bütün bütüne rasyoneldir. Her ikisinde de gerekirci bir yan vardır; her hamle daha önceki hamlelerce belirlenip bir sonraki hamleye yol açar. Ama farklı yanları da daha az çarpıcı değildir. Satrançta, kazanan taraf, üstün rasyonel beceri ve belleği gerçekten ortaya koyan taraftır (gerçi yoğunlaşma yeteneği ve bunun yanı sıra aşırı sinirsel tepki ve endişe göstermemek de kazananı belirlemede rol oynar). Öte yandan, klasik dedektif romanında kazanan taraf yazar tarafından önceden belirlenir. Avlanmış tilki gibi, suçlu asla kazanmaz. Bu, kuralına göre oynanan bir oyun değil, dürüst oyun kisvesi altında hileli bir oyundur. Cıvalı zarlarla oynanan bir oyundur.”¹⁰

Polisiye romanların genel niteliğine bakıldığında suç ve kargaşanın hâkim rol üstlendiği görülmektedir. Topladığı kanıtlar ve sezgileri sayesinde suçluyu gün ışığına çıkaran dedektifin ulaştığı sonuç sorguya mahal vermeyecek niteliktedir, kesindir. Konuyu aydınlatmaya çalışan bu dedektif, romandaki kargaşaya karşı takındığı tavırla adeta iyiliğin timsalidir. Tıpkı dedektifin kendisi gibi yardımcıları da

⁸Zeynep Ergun, age. , s.7-8.

⁹Canan Çamcı, *Detective Novels Of Ahmet Mithat*, Yüksek Lisans Tezi, Boğaziçi Üniversitesi, İstanbul 2006, s.21.

¹⁰Ernest Mandel, *Hoş Cinayet:Polisiye Romanın Toplumsal Tarihi*, 2. Baskı, Yazın Yayıncılık, İstanbul 1996, s.68-69.

olumlu yönleriyle çizilir ve o da suçlunun peşindedir. Fakat dedektif kadar akıllı olmayan bu yardımcı genellikle duygularıyla hareket eder ve okuru yanılgıya sürükler. Bu sebeple elindeki tüm ipuçlarına rağmen gizemi çözemeyen kusurlu okuyucuyu simgeler.¹¹Raymond Chandler’in *Basit Bir Sanat: Cinayet* makalesindeki polisiye roman dedektifleriyle ilgili görüşü şöyledir:

*“Bu adi sokaklardan ne lekeli ne de korkak bir adam geçmelidir. Bu türden bir romandaki dedektif böyle bir adam olmamalıdır. O, kahramandır; o her şeydir. Eksiksiz biri ve sıradan biri ama yine de olağandışı biri olmalıdır. Çok yıpranmış bir deyişle söyleyecek olursak öyle olduğunu aklına getirmeksizin ve şüphesiz öyle olduğunu söylemeksizin, içgüdüsel olarak, kaçınılmazlık eseri olarak şerefli biri olmalıdır.”*¹²

Polisiye bir romanın vazgeçilmezlerinden olan dedektif topladığı delillerle cinayeti aklın ve mantığın ışığında çözen, okuru sonuca ulaştıran bir roman kahramanıdır. Dedektif istisnai birkaç durum dışında cinayeti mutlaka çözer ve katili ortaya çıkarır. İlk dönem polisyelerinde dedektif yalnızca bu işi yapan bir hafiyeyken son dönem polisyelerde ise, cinayeti çözmeye meraklı bir amatör ya da istemeden kendini olayların içinde bulan bir kahraman olmaktadır.¹³

Polisiye yapıtlarda vazgeçilmez iki ana unsur “suç” ve “muamma”dır. Temel öğelerden biri olan suça karşı polisiye yazarların tutumları birbirlerinden oldukça farklıdır. Kimi yaratıcılar suçun failinin muhakkak yakalanması ve cezalandırılması hususunda birleşirlerken kimileri ise suçluluğunda haklı olan sempatik kahramanlar (Maurice Lebnanc’ın Arséne Lupin’i, Server Bedi’nin Cingöz Recai’si) yaratmışlardır. “Muamma” ögesi ise suçla birlikte oluşurken okuyucuyu heyecanlandıran “yönlendirici bir motif”tir. Romanın sonunda büyük çoğunlukla

¹¹Zeynep Ergun, age. , s. 13- 25.

¹²Raymond Chandler, *Basit Bir Sanat Cinayet*, Varlık, Sayı: 1007, Ağustos 1991, s.16.

¹³Habibe Gezer, age. , s.4-5.

çözümüne kavuşan “muamma” olgusu, yazarının suça ve suçluya bakış açısına göre okurun takdirine de bırakılmaktadır.¹⁴

Suç ve muamma polisiyenin belli başlı unsurları olsa da ilk dönem polisiyelerinde suç ve cinayetten çok, muammanın önemli bir yer teşkil ettiği görülmektedir. S. S. Van Dine *Dedektif Romanının Yirmi Kuralı* adlı makalesinde, yazarın kuralına göre davranmasının öneminden bahseder. Asıl muamma, caninin kimliğidir ve dedektifle okuyucu eldeki tüm ipuçlarını kullanarak katili gün yüzüne çıkarmaya çalışırlar. Yazar satır aralarında delilleri verirken ucuz hilelere başvurarak okuyucuyu aldatma yolundan uzak durmalıdır: İkizler birbirinin yerine geçmemeli, kapalı bir odadan gizli bir çıkış yolu bulunmamalıdır. Okuyucu katilin kimliğini öğrendiğinde şaşırmalıdır. Zaten esas ustalıkta aldatmadan şaşırtabilmedir.¹⁵

Polisiyelerin önemli özelliklerinden biri de daha çok devrik öyküleme tekniğine yer vermesi ve tümdengelim metodunun kullanılmasıdır. Devrik öykülemenin esas özelliği geriye dönüş tekniğini kullanarak romanın sondan başa doğru akmasını sağlamaktır. *Bu teknikte romanın başında işlenen cinayetin kim tarafından ve neden işlendiğine dair geçmişe yönelik sorular sorulur ve sondan başa doğru ilerlenir.*¹⁶ Yani romanın en başında bir cinayet işlenmekte ve gerçeği aydınlatmak, “kim öldürdü?” sorusuna cevap bulmak için geçmişe dönülmektedir. Bu teknikte geleneksel romanın kuralları ters yüz edilir; sondan başa geliştirilen olaylar zinciriyle karmaşa çözülmeye çalışılır. Tümdengelim yöntemi ise dedektif ve okuyucunun işbirliği içerisinde eldeki veriler ışığında önermeler çıkarmalarını ifade eder.¹⁷

Bir polisiye romanda esas mesele ölüm değil “kim öldürdü?” sorusudur. Ölüm adaletin açığa çıkarılması, düzenin sağlanabilmesi için bir araç olarak kullanılır.

¹⁴ Erol Üyepazarcı, *Korkmayınız Mister Sherlock Holmes! Türkiyede Polisiye Romanın 125 Yıllık Öyküsü (1881-2006) Birinci Cilt, 1. Baskı, Oğlak Yayıncılık, İstanbul 2008, s.26-27.*

¹⁵ Ernest Mandel, *Hoş Cinayet*, age. ,s.35.

¹⁶ Gökhan Demirkol, *Türkiye’de Tefrika Polisiye Romanlarda Siyasal Kültür Motiflerinin İrdelenmesi: Ümit Deniz Örneği*, Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi, Ankara 2009, s.41.

¹⁷ Elif Güliz Bayram, *Osman Aysu Polisiyeleri*, Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi, Ankara 2004, s.204.

*Roman ilerledikçe suçlunun yakalanıp düzenin ve yasanın yeniden kurulması ihtiyacı, birinin ölmüş olduğu gerçeğini bastırır ve suçlunun yakalanmasıyla birlikte “zafer bayrağı göndere çekilir”.*¹⁸ Ölüm her ne kadar bireysel bir trajedi olarak zihinlerde yer edinmişse de polisiye yapıtların ortaya çıkışıyla birlikte bu düşüncede belirgin bir kopuş meydana geldiği görülmektedir. Polisiyenin başat ögesi olan ölüm (cinayet), bu tür romanlarda yazgı ya da trajedi olarak ele alınmaktan çok soruşturma nesnesi olarak karşımıza çıkar. Ortaya konan ceset analiz edilecek bir mefhum hâlini alır. “Ölümün şeyleşmesi” polisiye romanın bizzat can damarıdır.¹⁹ Gerçekten de türün altın çağ klasiklerinde suç ve ölüm, analitik yöntemle ve olay örgüsünün basit şematik yapısı aracılığıyla toplumsal arka planından ayrılarak bir inceleme nesnesi hâline gelir, şeyleşir.”²⁰

Değer, tüketim ve iletişim yapılarının değişmesinden dolayı toplumdaki yabancılaşmış birey, hem kazancının hem de tüketiminin merkezinde duran “bedenin bütünlüğünü”, önemli görmenin ötesinde bir tür takıntı haline getirmiştir. Bu sebeple artık ölümün, yaşamın kaçınılmaz bir sonu değil de afet türünden bir kaza olduğu fikrindedir. Üstelik bu fikrini destekleyecek biçimde, kazalar artan oranda ölüm sebebi olmaya başlamıştır. Böylece trafik kazaları, savaşlar, yeni hastalıklarla gelen ölüme yönelik oluşan bilinçte ve modernizmin ölüm ideolojisinde kazaya bağlı ölüm ontolojik ölümün yerini almıştır. Modern toplumun bireyi için ölümün kendisi değil üzerinden bir türlü atamadığı korkusu önemlidir. Her şeye çözüm bulan modern toplumun kurucu akli bu korkuya da bir çözüm bulmalıdır. Kaza olarak görülen ölümün trafikte veya hastalıkta ortaya çıkması kontrol edilmesi kolay ve derinlemesine psikolojik açılımı olmayan mekanik bir durumdur. Oysa öldürülmeye yönelik korku hem psikolojik arka planı olan karanlık bir alanı hem de rekabete dayalı bireyin bir tür yenilgisini ifade ettiği için daha güçlü ve dramatik bir etki bırakmaktadır. Bu tür ölüm hem iki bireyi karşı karşıya getirmekte hem de bedenin bütünlüğüne yönelik kasıtlı bir durumu içermektedir. Bu biçimde ölüm, genel anlamda uyumsuzluk olarak niteleyebileceğimiz bir eylemin sonucu olarak değerlendirilebilir. Bununla birlikte; ahlakla, toplum düzeniyle, geçim sıkıntısıyla,

¹⁸ Yelda Eroğlu, *Ölümü Nesneleştiren Edebiyat: Polisiye. , Kitap Zamanı, Haziran 2009, s.16.*

¹⁹ Ernest Mandel, *age. , s.61-62.*

²⁰ Zehra Çelenk, *agm., s.159.*

*intikam duygusuyla, cinsellikle, geçmiş anılarla, hak ihlaliyle, inançla, hayal kırıklığıyla ve benzeri birçok psikolojik ve sosyal etkene bağlı olarak gelişir. Dolayısıyla dikkat çekicidir. Bu sebeple bir edebi türün temel konusu olmuştur. Böylece modernizmin, ölüm korkusunu kullanacağı ve onu bir tür eğlenceye dönüştüreceği yeni bir birleştirici alan ortaya çıkmıştır; polisiye roman.*²¹

Polisiye suçun irrasyonelliğine karşı aydınlanmacı aklı zaferini ilan eder.²²Türün ideolojik yapısı düzensizliğin düzenle yer değiştirmesinin ardından düzenin tekrar düzensizliğe dönüşmesi; irrasyonelliğin rasyonel olana dönmesinin ardından rasyonel olanın tekrar irrasyonel olana dönmesidir.²³

Polisiye; gündelik yaşamın olumsuzluğundan, toplumun yozlaşmışlığından bunalan insanın sığındığı bir tür olması gerekçesiyle “kaçış yazını” olarak nitelendirilmiş. Daha çok orta ve üst sınıf okuyucu kitlesine hitap eden polisiye tekdüze bir hayat süren kişilere yerlerinden kalkmadan heyecan dolu dakikalar yaşatmıştır. Bununla birlikte kişinin her zaman bastırmak durumunda kaldığı şiddet duygusunu kurmaca metin aracılığıyla dışa vurabilmesini sağlamıştır. *Şu veya bu beğeni kesiminden okuru polisiye okumaya iten neden, öncelikle ve ille de, bu romanların eğlenceli olmalarıdır.*²⁴ Bir kaçış yazını olarak nitelendirilmesinin bir başka gerekçesi de en sonunda romanda işlenen suçun aydınlığa kavuşacak olmasıdır.²⁵

Türü kaçış yazını olarak değerlendiren başka bir isim Raymond Chandler’in *Basit Bir Sanat: Cinayet* adlı yazısında yer verdiği Dorotby Sayers’dir. Sayers, *Omnibus of Crime* adlı kitabında polisiyeyi bir “ifade yazını” olarak görmemiş ve şöyle demiştir: “(...)polisiye, yazınsal başarının en yüce düzeyine çıkmaz ve doğası itibariyle hiçbir zaman da oraya erişmesi beklenemez.”²⁶

²¹Ejder Çelik, *Modernizmin Ölüm İdeolojisi ve Polisiye Romanda Ölümün Şeyleşmesi*, Hacettepe Üniversitesi Sosyolojik Araştırmalar Dergisi, Ankara 2011, s.6.

²²Zehra Çelenk, agm. , s.159.

²³Ernest Mandel, age. , s.64.

²⁴Zehra Çelenk, agm. , s.159.

²⁵Zeynep Ergun, age. , s.11.

²⁶Raymond Chandler, agm. , s.16.

Aynı şekilde Berna Moran da *Türk Romanına Eleştirel Bir Bakış 3* isimli incelemesinde polisiye kurgunun işleyişini eleştirel bir yaklaşımla ele alır: “(...)Sınırlı kalıpları, işlevleri değişmeyen kişileri, bir cinayet ile onun çözümüne dayalı olay örgüsü ve tekrarlanan konvansiyonları yüzünden, yazınsal değerden yoksun, yalnızca vakit geçirmek için okunan bir anlatı türü... Bundan ötürü eleştirmenler, yazın bilimciler, edebiyat tarihçileri de polisiye roman üzerinde fazla durmaya gerek görmediler...”²⁷

Başlangıcından bugüne edebiyat çevreleri tarafından fazla önemseyen polisiye roman, niteliksiz ve ciddiyetsiz bir uğraş olarak görülmüştür. Nitekim Üyepazarcı, eserinde konuyla ilgili şunlardan bahseder: *Bu “ciddi” eleştirmenler neden polisiye romanı küçümserler sorusuna cevap olarak, “polisiye romanın suçla ve genelde cinayetle ilgisi olduğundan, manevi yücelme ögesinden yoksun olduğu, suçun ve cinayet işlemenin toplumsal anlamda ifade ettiği birçok vakia varsa da, bir anlamda insan ırkının ideallerinin boşa çıkması demek olduğu ve bu nedenle de polisiye romanın sanatın önemli ve hayati bir parçası olamayacağı” varsayımını söyleyebiliriz.*²⁸

Pek çok eleştiriye maruz kalan polisiye yazını “hoşça vakit geçirme, oyalanma aracı olarak görülmüş” ve ciddiyetsiz edebiyat ürünleri olarak ele alınmıştır. İlk ürünlerinin seri üretim hâlinde yazılması, ucuz baskılar olması ve olay örgülerinin birbirine benzemesi bakımından polisiye edebî yönü bakımından her daim eleştirilen bir tür olmuştur. *Bu eleştirilerde haklılık payı vardır, ancak sadece kötü polisiyeleri görüp iyilerini görmemek de polisiyeye yapılan büyük bir haksızlıktır. Türlerin hepsinde kötü yazılmış eserler olabileceği gibi polisiyelerin de kötü yazılmışları olabilir. Bu iyi polisiyeleri görmezden gelmeyi ve polisiyeleri tür olarak görmemeyi gerektirmez.*²⁹

²⁷Berna Moran, age. , s.111.

²⁸Erol Üyepazarcı, age. , s.29.

²⁹Habibe Gezer, age. , s.35.

Çeşitli eleştirilere maruz kalan polisiye edebiyata dikkatli bir edebiyat eleştirmeni olan Ernest Mandel: “(...)evet herhangi bir polisiye romanı okuyup bitirince artık onun büyüleyici etkisinden kurtulduğumuz doğrudur ama aynı ölçüde, söz gelimi ben, polisiye romanın, edebi bir tür olarak muazzam başarısı karşısında büyülenmeden edemem.” diyerek son noktayı koyar.³⁰

2.2. POLİSİYE ROMANIN GELİŞİMİ

Suç ve gizem öğelerini vazgeçilmezleri arasında bulunduran polisiye roman 19. yüzyılın ilk yarısında ortaya çıksa da, bu türün temellerinin çok daha eskilere dayandığı görülmektedir. “Dedektif öykülerinin uzak kaynaklarını, Voltaire’nin ipuçlarından yola çıkarak, tümevarımcı yöntemle bir problemi çözen kahramanıyla aynı adı taşıyan “Zadig”inden, halk hikâyeleri ve bilmecelerine, iyi haydutlar hakkındaki popüler edebiyattan, Oedipus’a ve mitolojiye doğru genişleyen bir alanda arayan çok sayıda farklı çalışma mevcut.”³¹ Yunan mitolojisinin kahramanları Theseus ve Hercules’in başlarından geçenler suç ve gizem öğelerini barındırdığı gibi, Sophokles’in Kral Oidipus adlı yapıtının da bir cinayet soruşturması etrafında şekillendiği ortadadır. Aynı şekilde suç ve gizem öğelerine yer vermeleri bakımından Binbir Gece Masalları, Aisopos Öyküleri ve Dede Korkut Hikâyeleri de polisijenin kaynakları arasında gösterilebilir.³²

Polisiye romanın önemli unsurlarından biri olan cinayetin temelleri ise, kutsal kitaplarda yer alan Kâbil’in Hâbil’i öldürmesiyle ortaya çıkan ilk kardeş cinayetine kadar dayandırılır. Ancak bu cinayet polisiye romanlardaki cinayetlerden farklıdır ve bu konuda çeşitli rivayetler bulunmaktadır. Bunlara bir göz atacak olursak, İskender Pala’nın Ansiklopedik Divan Şiiri Sözlüğü’nün Hâbil maddesinde konu şöyle anlatılır:

Habil (Hâbil) a.i. Hz. Âdem’in oğullarından biri. Kardeşi Kabil ile aralarında geçen olaydan dolayı meşhur olmuştur. Kur’an’ı Kerim’de bu kıssa oldukça teferruatlı bir şekilde anlatılır. (Mâide/27-31). Kur’an’a göre Hâbil ile Kâbil Allah’a birer kurban adarlar. Bunlardan Kâbil kendi kurbanının kabul edilmediğini görünce

³⁰Erol Üyepazarcı, age. , s. 30- 31.

³¹Zehra Çelenk, agm. , s. 159.

³²Erol Üyepazarcı, age. ,s. 37.

kıskançlığından Hâbil'i öldürür. Kâbil cesedi nasıl yok edeceğini düşünürken bir karganın yeri eşelediğini görür ve o da Hâbil'i toprağa gömer. İste yeryüzünde ilk öldürme hadisesi, ilk kan, ilk kötülük budur.

Müfessirler tarafından Hâbil ile Kâbil'in hikâyesi daha değişik rivayet edilmiştir. Buna göre Âdem peygamberin çocukları daima biri kız biri erkek olmak üzere ikiz doğardı. O da bir batında doğan erkeği diğer batında doğan kız ile evlendirirdi. Hâbil hayvan beslemekle, Kâbil, ise ziraatla uğraşıyordu. Kâbil Hâbil'den büyüktü ve Kâbil'in kız kardeşi Hâbil'inkinden daha güzeldi. Bu nedenle Hâbil'in evlenme isteğine karşı çıktı ve kendisiyle ikiz doğan kızı ona vermemekte ısrar etti. Hz. Âdem vermesini söylediği halde o kendi evlenmek istedi. Bunun için de Allah'a kurban kestiler... Hangisinin kurbanı kabul edilirse o kızla evlenecekti. Hâbil'in kurbanı kabul edildi. O haklı çıkınca da Kâbil tarafından öldürüldü.

Tefsirlerde israi-liyyât' tan olmak üzere bu olay hakkında değişik ve teferruatlı bilgiler vardır. Şiirde bu kıssa dolayısıyla telmihen anıldıkları gibi Kâbil bir kötülük timsali, Hâbil de masum olarak ele alınır.³³

Toplumu etkileyen olayların polisiye romanın doğuşuna neden olması, özellikle Sanayi Devrimi'nin bir sonucu olan kırsal yaşamdan kentlere olağanüstü göç bu durumun başat sebebi olarak yerini alır.³⁴ Avrupa ve Amerika kıtalarında metropollerin oluşmasıyla şehirler milyonlara ulaşan nüfus sayılarına ulaşmış, böylece her çeşit düşünce yapısından insan aynı ortamda yaşamaya başlamıştır. Modern dünya burjuvazi ve feodal yapı üzerinde değişikliklere yol açarken para da güç simgesi olarak yerini daha da sağlamlaştırmıştır. İnsanların değer yargıları, yaşam biçimleri yeniden şekillenirken çeşitli toplumsal sorunlar da baş göstermeye başlamıştır. Böylece polisiye edebiyat kendisini besleyecek olan kaynaklara kavuşmuştur.³⁵

³³İskender Pala, *Ansiklopedik Divan Şiiri Sözlüğü*, Akçağ Yayınları, Ankara 1995, s.218.

³⁴Erol Üyepazarcı, age. , s.39.

³⁵Tokcan Karaarslan, *Türk ve Alman Edebiyatında Polisiye Roman. ,Celil OKER' in "Çıplak Ceset" ile Petra HAMMESFAHR'ın "Der Puppengräber" Adlı Eserleri*

“Kentleşme bir anlamda insan tutkularının, para hırsı, aşk, cinayet ve diğerlerinin dar bir mekânda yoğunlaşması demektir. Kente yeni gelenlerin tutkularını bu dar mekânlarda ifade etmeleri, kentin çok önceki sahipleri olan burjuvaziyi yani kentsoylu kesimi tedirgin ve rahatsız edecek, kendilerini kısıtlanmış hissetmelerine neden olacaktır. Ernest Mandel’in çok doğru saptamasında belirttiği gibi daha önceleri devlet örgütlerinin pek büyümemesini tercih eden, hatta devlet harcamalarını savurganlık sayan, kolluk kuvvetlerini zorunlu bir bela olarak gören liberal burjuvazi, bu gelişmelerden sonra düzeni sağlaması için bir devlet örgütü arayacak ve bu amaçla kurulan polis teşkilatına dört elle sarılacaktır.”

Metropol hayatının etkisiyle toplum karmaşa içine girerken bu karışıklığı önlemek amacıyla polis teşkilatı kurulmuş; aynı zamanda da her geçen gün insanlar suça karşı yoğun bir ilgi içerisinde olmuştur. Bu süreçte okuma yazma bilenlerin sayısı artmış, zaman içerisinde tefrika roman da polisiye romanın ortaya çıkmasına zemin hazırlamıştır.³⁶

“(…)suçun zihinleri giderek meşgul etmesi, kısa sürede zamanın büyük romancılarını, özellikle Balzac, Victor Hugo, Charles Dickens, Alexandre Dumas ve hatta Dostoyevski’yi etkiledi. Kısmen bu gerçek toplumsal endişelerin ve daha derin ideolojik güdülenmelerin ifadesine yol açtı.”³⁷ Aslında ilk geleneksel “katil kim?” romanlarındaki toplumdaki soyutlanmış, yalnızca analitik zekâyı vurgulayan eserlerden bugünün türdeş romanları pek çok toplumsal sorunu irdeleyen eserler durumuna gelmesi temeldeki suça kriminolojik nesnel yaklaşımı ortadan kaldırmamıştır. Farklı polisiye türleri ve onlardaki farklı sosyal vurgular ne kadar değişirse değişsin temeldeki ölüm olgusuna, suçluya ve suça bakış açısı hiç değişmemiştir. Adeta dönemin koşullarına göre belirli dozlarda değişimin ana

Üzerine Karşılaştırmalı Bir Araştırma, Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi, Konya 2006, s.25.

³⁶Erol Üyepazarcı, age. , s. 39 - 41.

³⁷Ernest Mandel, age. , s.25.

*eksenine ilişkin olaylar ön plana çıkarılarak polisiye roman kendine daha güçlü bir konum ve esnek bir yaklaşım biçimi geliştirmiştir.*³⁸

Toplumda suç oranlarının giderek artması halkı bir yandan tedirgin ederken bir yandan da basın özgürlüğü sayesinde gazete sütunlarına taşınan suç, özellikle de cinayet haberleri halkın merakını cezbetmiştir. Bu ilginin en güzel örneğini Thomas de Quincey editörü olduğu *Westmoreland* gazetesinde 1827’de yayımladığı “ *On Murder Considered as One of The Fine Arts*” (*Güzel Sanatların Bir Dalı Olarak Cinayet*) denemesiyle verir. Quincey bu denemede “(...)amatörler ve meraklılar arasında cinayetten zevk alınmasını ve dedektif romanları hakkında kafa patlatılmasını ısrar eder.”³⁹Gazetenin sütunlarını cinayetler ve onların soruşturma öyküleriyle dolduran Quincey; ilk polisiye yazarları Edgar Allan Poe, Gaboriau ve Conan Doyle’ ın adeta yol açıcısı olmuştur.⁴⁰

2.3. BATI EDEBİYATINDA POLİSİYE ROMAN

Temelinde suç, acımasızlık ve kaos öğeleri yatan polisiye roman, birey ve toplumdaki değişimle birlikte 19. yüzyılın ilk yarısında ABD’de ortaya çıkarak oradan İngiliz ve Fransız edebiyatlarında baş gösterir.

Polisiye romanın 1841 Nisan ayında ABD’de Philadelphia’da çıkan *Graham Magazine* dergisinde yayımlanan Edgar Allan Poe’nun *The Murders in The Rue Morgue* (*Morg Sokağı Cinayeti*) adlı öyküsüyle başladığı genel kabul gören bir konudur.⁴¹ Yazdığı polisiye öyküler ve yaratmış olduğu Şövalye C.Auguste Dupin dedektifiyle Poe, polisiye romanın kurucusu sıfatını almıştır. *Morgue Sokağı Cinayeti*, *Marie Roget’in Esrarı*, *The Purloined Letter* (*Kayıp Mektup*), *The Gold Bug* (*Altın Böcek*), *Thou Art the Man* adlı beş polisiye öykü yazmakla kalmayan yazar aynı zamanda polisiye öykünün kurgu aşamalarını da ortaya koymuştur. Bu aşamalar şöyledir:

1. Problemin ortaya konması

³⁸Ejder Çelik, agm. , s.6.

³⁹Ernest Mandel, age. , s.24.

⁴⁰Erol Üyepazarcı, age. , s.38.

⁴¹Erol Üyepazarcı, age. , s.41.

2. İlk çözümler
3. Olayların düğümlemesi
4. Karışıklık dönemi
5. İlk çözüm pırıltılarının gözükmesi
6. Çözüm
7. Açıklama.

Amerikalı bir yazar olan Poe, her ne kadar bu türün ilk örneğini vermiş olsa da 1841-1918 yılları arasında Amerikan yazınında polisiyeyle ilgili gelişmeler oldukça sınırlıdır. Polisiyenin kuruluş döneminde Poe'den sonra karşımıza çıkan Amerikalı tek polisiye roman yazarı Mary Roberts Rinehart'tır. Rinehart'ın, özellikle, yazmış olduğu üç romanı polisiyenin klasikleri arasında yer edinir. *The Case of Jennie Brice* (1912/ *Jennie Brice Meselesi*), *The Buckled Bag* (1914/ *Kopçalanmış Torba*) ve *Locked Doors* (1914/ *Kilitli Kapılar*) bu anlamdaki eserleridir.⁴²

Polisiye roman içerisinde anılması gereken bir diğer tür ise yine ABD'de 1860'ta başlayan ve benzerleriyle tüm dünyayı saran *dime novels* olarak ifade edilen “on paralık öyküler”dir. Düşük fiyatlarından dolayı bu adla anılan ve popüler kültür içerisinde önemli bir yere sahip olan on paralık öykülerin ana temalarından biri de polisiye olaylardır. Bu nitelikteki öykünün ilk örneğini 1867'de Horatio Alger, *Ragged Dick* (*Çulsuz Dick*) kahramanı ile verir. Alger'in ardından 1869'da Edward Judson “Buffalo Bill”, Harlen Halsey'in 1872'de yarattığı “Old Sleuth” (İhtiyar Polis Hafiyesi) ve 1896'da Gilbert Patten'in “Frank Merrivel” dedektifleri on paralık öyküler içerisinde yerlerini alır. Fakat bu tür içerisinde karşımıza çıkan en ünlü hafiye karakterler Nick Karter ve Nat Pinkerton' dır. İlk olarak 1886'da John Russel Coryell tarafından okuyucuyla buluşturulan Hafiye Nick Carter öyküleri, yayımlandığı otuz yıllık dönem içerisinde kendisine Michael Avallone, Valeria Moolman, Robert J. Randisi, Bill Crider, Michael Collins gibi pek çok yaratıcı bulmuştur. Böylece üç yüze yakın Nick Carter öyküsü yayımlanmış ve bu ünlü kahraman polisiye edebiyatta öyküsü en çok yazılan dedektif olmuştur. *Dime novels* dergilerinde öyküsü yıllarca yayımlanan bir diğer ünlü hafiye Nat Pinkerton ise

⁴²Erol Üyepazarcı, *age. s.51-101.*

gerçekte yaşamış bir dedektif olan Allan Pinkerton'dan esinlenerek yaratılmıştır. Nick Carter öykülerine göre daha basit bir kurguya sahip olsa da Nat Pinkerton'un serüvenleri Türk okuyucuları tarafından da uzun yıllar takip edilmiş, bu sayede Nat Pinkerton Türkçede öyküsü en çok yayımlanan dedektif unvanına sahip olmuştur.

İlk olarak ABD'de ortaya çıkan on paralık polisiye öyküler, sonraları Kıta Avrupası'na uzanarak önce çeviri olarak yayımlanmış sonra ise ülke yazarları tarafından yaratılan yeni kahramanlarıyla okuyucu bulmuştur. ABD'de 1919'a Avrupa'da ise 1940'a kadar yaşamını sürdüren *dime novels* türü polisiye öyküler sonraları yerini *pulp* dergiciliğine bırakmıştır. Yine ilk olarak ABD'de ortaya çıkan *pulp* dergileri, daha çok polisiye öykü ağırlıklıdır. On paralık öykülere göre polisiye kurguları daha nitelikli olan *pulp* dergileri, ABD'de dışında da görülmüş fakat okuyucu kitlesinin ilgi alanlarının değişmesiyle 1950'lerde önemini kaybetmiştir.⁴³

Amerikan edebiyatında polisiyenin ilk örneklerini ele aldıktan sonra, Fransız yazınında türün gelişimine polisiye kurgulu tefrika romanlarıyla katkı sağlayan iki ismi görüyoruz: Eugène Sue ve Ponson de Terrail. *1866'da Ponson du Terrail takma adı ile tanınan Vikont Pierre- Alexis de Ponson, "La Patrie" (Vatan) gazetesinde Paris Dramları adlı romanını tefrika olarak yayımlar. Eugene Sue'nun Paris Esrarları'ndan esinlenen bu çalışmada daha sonra başlı başına bir kahraman olacak olan Rocambole'un çocukluğundan söz edilir. Rocambole'un özellikleri çok sonra Maurice Leblanc'ın Arsen Lüpen'inde hayat bulur.*⁴⁴Tefrika romanın önemli bir ismi olan ve takma adla polisiye roman yazma geleneğini başlatan Paul Féval, bazı romanlarında dedektiflik unsurlarına yer vermiştir. Bunlar içerisinde en çok öne çıkan ise *Les Mystères de Londres (Londra'nın Sırları)* kitabı olmuştur

Fransız yazar Emile Gaboriau "gerçek bir dedektif romanı dizisini ilk yaratandır."⁴⁵ İlk polisiye romanı *L'Affaire Lerouge (Lerouge Vak'ası)* adlı kitabı 1863'te yayımlandı. Gaboriau bu yapıtı ve izleyen kitaplarında "Polis Müfettişi Lecoq"

⁴³Erol Üyepazarcı, age. , s. 102 - 110.

⁴⁴Elif Yiğit, *Peyami Safa'nın Server Bedeli İmzalı Polisiye Macera Türündeki Eserlerinin Çocuk Edebiyatı Açısından İncelenmesi, Yüksek Lisans Tezi, Abant İzzet Baysal Üniversitesi, Bolu 2005, s.13.*

⁴⁵Ernest Mandel, age. , s.38.

tiplmesiyle, Poe'nun Dupin'den sonra kitaplarında sürekli aynı dedektifin öykülerini işleyen bir yazardır. *Orcival Cinayeti, 113 Numaralı Dosya, Paris Köleleri, Batignolle'lu İhtiyar ve Mösyö Lecoq* kitaplarını kaleme alan Gaboriau, “Gaboriau stili” ile polisiye edebiyatın temel taşlarından birini teşkil etmektedir.

Gaboriau'dan sonra polisiyenin gelişimine az da olsa katkı sağlayan geçiş dönemi Fransız yazarları şunlardır: Fortuné de Boisgobey, Pierre Delcourt, Edmond Tarbé, Léon de Tinseau, Alexis Bouvier, Adolphe Belot, Jules de Gastyn, Jules Mary, Pierre Zaccane. Bu isimler daha çok Gaboriau'un çizgisinden gitmiş ve yalnızca Fransa'da değil dünyanın pek çok yerinde sevilerek okunan polisiye yazarları olmuşlardır.

Yine Fransız edebiyatında suçlu kahraman aynı zamanda dedektif olarak karşımıza çıkan en önemli kişi hiç şüphesiz Maurice Leblanc tarafından yaratılan Arséne Lupin'dir. Leblanc Arséne Lupin'in ilk öyküsünü 1905'te *Je Sais Tout'ta L'Arrestation d'Arséne Lupin (Arséne Lupin'in Tutuklanması)* adıyla çıkarır ve aynı yıl Arséne Lupin'in ikinci öyküsü *La Vie Extraordinaire d'Arséne Lupin en Prison (Arséne Lupin'in Hapisteki Olağanüstü Yaşamı)* gelir. Bu iki öykü 1907'de *Arséne Lupin, Gentleman Cambrioleur (Arséne Lupin, Kibar Hırsız)* adlı kitapta toplanır. Leblanc, bu kitabının başarısının ardından ünlü suçlu dedektifinin serüvenlerine devam ederek tam yirmi iki Lupin öyküsü kaleme alır.⁴⁶

Aristokratik bir ananın oğlu olan Arséne Lupin, eski “soylu haydut” ruhunun garip bir yeniden cisimlenişidir ama bu kez Büyük Dedektif yetenekleri ilavesiyle... Dulları, yetimleri ve sömürülenleri savunma sürecinde, zenginden çalıp yoksula verir. Kılık değiştirme ve kaçmada usta olan Lupin para için çalmaz; tersine Benvenuti ve Rizzoni'nin belirttiği gibi, “bunu psikolojik doyum için, topluma meydan okuma, onun en eski kurumlarını alaya alma ve baskıcı alışkanlıklara dikkat çekme zevki için” yapar. Onun en gözde kurbanları tefeciler, bankalar, sigorta şirketleri, kiliseler, hazine, süper zenginler ve hatta Kayzer 2. Wilhelm'dir ve de hırsızlar, katiller, şantajcılar ve casuslardır.⁴⁷

⁴⁶Erol Üyepazarcı, age. , s. 54 - 86.

⁴⁷Ernest Mandel, age. , s.40.

Türün bir diğer öncüsü ise Fransız gazeteci ve yazar Gaston Leroux'tur. Leroux, polisiye roman türünün çözümü en zor sorunsalını oluşturan “kapalı oda muamması”nın o güne kadar yazılmış en başarılı örneğini oluşturan *Le Mystère de la Chambre Jaune (Sarı Odanın Esrarı)* yapıtında “Rouletabille” ile karşımıza yepyeni bir polisiye dedektifi çıkarır. Rouletabille'nin öykülerini anlattığı diğer polisiye yapıtları şöyledir: *Siyahlı Kadının Parfümü, Rus İhtilalcileri Arasında, Siyah Şato, Rouletabille Savaşta, Perili Koltuk, Rouletabille Krupp Fabrikaları'nda, Rouletabille Çingenelerle, Rouletabille'nin Başarıları, Rouletabille'in Suçu*. Rouletabille serisinin dışında *Fatalitas (Alın Yazısı)* ve yarı polisiye yarı fantastik bir eser olan *Operadaki Hayalet* de yazarın polisiye kurgulu diğer eserleridir.⁴⁸

1911 yılında Fransız edebiyatında *Fantômas* adlı otuz iki dizilik öyküyü birlikte yayımlayan Marcel Allain ve Pierre Souvestre de dönemlerinde büyük yankı uyandıran isimlerdir. Bu iki yazar *Fantômas* dizisiyle 1920'li yıllarda başlayacak olan “kara roman” akımının öncüleri olmuşlardır.

İngiliz edebiyatında türün öne çıkan isimleri arasında Charles Dickens ve Wilkie Collins yerlerini almışlardır. Dickens'ın polisiye kurgulu ilk yapıtı 1841'de yayımlanan *Barnaby Rudge* adını taşıyan yapıtıdır. Dickens'ın olayların bir dedektif etrafında geliştiği ve çözümlendiği ve tam anlamıyla bir “polisiye roman” olan eseri ise 1852-1853 yıllarında *Household Words* dergisinde tefrika edilen romanı *Bleak House*'dur (*Kasvetli Ev*). Bunların dışında *On Duty with Inspector Field (Müfettiş Field ile Görev Başında)* ve *Three Detective Anecdotes* adlı yazı dizileri ile *Hunted Down* ve ölümü dolayısıyla tamamlayamadığı *The Mystery of Edwin Drood* polisiye kurgulu diğer yapıtlarıdır. Sonuç olarak Dickens İngiliz yazınında polisi, kullandığı yöntemleri, dedektiflerin toplumdaki yerini aslına uygun bir biçimde kaleme alan ilk yazar olmuştur.

Collins'in polisiye romanın “kurucu baba”ları arasında sayılmasının neden olan iki önemli eseri 1860'ta yayımlanan *The Woman in White (Beyazlı Kadın)* ile 1868'de

⁴⁸Erol Üyepazarıcı, *age.*, s. 91 -94.

yayımlanan *Moonstone (Aytaş)* adlı romanlarıdır.⁴⁹ Collins, Beyazlı Kadın'da amatör bir dedektif olan Hartright ve Aytaş'nda, polisiye romanların en tanınmış dedektiflerinden biri olan Cuff ile tür içerisinde önemli izler bırakır. Bu iki roman dışında yazarın polisiye kurgulu diğer yapıtları *No Name, The Law and The Lady* romanları ve içerisinde on dört öyküye yer veren *Little Novels* adlı kitabıdır. Benvenuti ve Rizzoni'nin deyişiyle, Collins *katili en az şüpheli kişilerden seçme fikrini tasarladı ve yapıtlarında tıbbi, yasal ve polis işlemleriyle ilgili ayrıntıları tam bir doğrulukla betimledi.*⁵⁰

Polisiye romanın İngiltere'deki bir diğer temsilcisi Artur Conan Doyle (1859-1930) ise roman kahramanı Sherlock Holmes ile okur karşısına çıkar. *Kızıl Leke (Study in Scorlet)* (1887) adlı eseriyle polisiye yazarlığına başlayan Doyle, daha sonra *Dörtlerin Parolası (The Sing of The Four'u)*, 1892'de de short stories (kıs hikâyeler) tarzında *Sherlock Holmes'un Maceraları'nı (Adventures of Sherlock Holmes)* kaleme alır.⁵¹ Sherlock Holmes polisiye romanda hiç şüphesiz en büyük şöhrettir.⁵² Holmes'i bu kadar ünlü kılan, yeteneğini kullanarak olaylar silsilesinin içerisinde kaybolmamasıdır. Okuyucu hikâyelerdeki esrara kendini kaptırmaktan çok Holmes'in gösterdiği olağanüstü performansı heyecanla takip etmektedir aslında.

Dedektif öyküleri, ilk kez Conan Doyle'un kahramanı nedeniyle okurlar tarafından o güne kadar tanık olunmayan büyük bir beğeniyle izlenmiş, kabul edilmiş ve yine ilk kez Doyle ile birlikte bir İngiliz öykü kahramanı ölümsüzleşerek gelecek yüzyılın polisiye roman türüne vazgeçilmez damgasını vurmuştur. Bu gelişme sonucunda özellikle İngiltere'de polisiye roman artık tek başına bir yazınsal tür olarak kabul görmüş, diğer türlerde tanınmış olan yazarlar da yapıtlarında polisiye kurguya yer vermeye başlamışlardır.

Polisiye romanın kurucuları arasında kendilerine yer edinen iki diğer İngiliz kalem R. Austin Freeman ve Gilbert K. Chesterton'dur. *The Red Thumb Mark (Kızıl*

⁴⁹Erol Üyepazarcı, age. , s.59.

⁵⁰Ernest Mandel, age. , s.39.

⁵¹Habibe Gezer, age. , s.20-21.

⁵²Erol Üyepazarcı, age. , s.70.

Parmak İzi- 1907), The Eye of Osiris (1911/ Osiris'in Gözü), the Mystery of 31 New Inn (1912/ New Inn 31'in Esrarı) ve A Silent Witness (1914/ Sessiz Bir Tanık) yapıtlarıyla olayların çözümünde bilimsel kanıtları kullanan yazar Freeman, kimi eleştirmenlerce “ilk gerçek polisiye roman yazarı” olarak kabul görür. Chesterton ise *The Club of Queer Trades (1905/ Garip Ticaretler Kulübü), The Man Who Was Thursday (1908/ Bay Perşembe)* ve 1911’de yazmaya başladığı rahip- hafiye Peder Brown’un elli öyküsüyle “polisiye romanın romantik çağı”nda öne çıkan bir isim olur.

İngiliz polisiye yazının gelişimine katkı sağlayan kalemlerden biri de Eleanor’s Victory (Eleanor’un Zaferi-1863) romanıyla polisiyenin ilk kadın dedektiflerinden birini yaratan Mary Elizabeth Braddon’dur. *Rough Justice (Zorba Adalet), His Darling Sin (Sevimli Günah)* adlı polisiye kurgulu başka yapıtlar da kaleme almış olan Braddon, eserleri Türkçeye çevrilen ilk İngiliz polisiye roman yazarıdır. Braddon’dan başka Ernest William Hornung, Joyce Emerson Muddock, Arthur Morrison, Matthew Phipps Shiel, Edward Wodley Mason ve “ilk komik dedektif” *Eugene Valmont*’un yaratıcısı Robert Barr İngiliz polisiyesinin başarılı yazarlarıdır.⁵³ Bahsi geçen yazar ve eserler Batı edebiyatında yer alan polisiyelerin yalnızca bir kısmıdır. Bu yapıtlar polisiyenin henüz ilk ürünleri olduğu için birtakım eksikliklerle baş gösterebilirler de, polisiye romanın gelişimi için en önemli basamakları teşkil etmektedirler. Böylece Batılı yazarlar tarafından ortaya konan bu eserler, Türk edebiyatındaki polisiye yazarlara da farklı bakışaçıları getirmiş ve polisiyenin önemli bir tür olarak var olmasını sağlamıştır.

2.4. TÜRK EDEBİYATINDA POLİSİYE ROMAN

Çalışmamızın bu başlığında Türk edebiyatında polisiye romanı çeviri ve telif eserler olmak üzere iki grup altında inceleyeceğiz.

2.4.1. Çeviri Polisiye Eserler

Modern anlamda ilk polisiye Edgar Allan Poe tarafından 1841 yılında yayımlanırken polisiye romanın bizim edebiyatımıza 1881’de çeviri yoluyla girdiği görülmektedir. 40 yıllık bir gecikmenin ardından edebiyatımıza adım atan tür; Tanzimat Fermanı’nın sosyal hayatta getirdiği yenilikler, polis teşkilatının kurulması

⁵³Erol Üyepazarıcı, *age.*, s. 70-79.

ve romanın bir anlatı türü olarak ortaya çıkmasıyla gelişimi için ihtiyaç duyduğu ortamı elde edebilmiştir.⁵⁴

“(…) kentleşme, sanayileşme, toplumsal yaşamın karmaşıklaşması ve bir polis örgütünün kurulmasıyla bir edebi sanat olarak roman türünün yerleşmiş olması gibi öğeler, Batı’da olduğu kadar olmasa da Türkiye’de de polisiye romana uygun bir ortamın oluşmasında etkili olmuştur.”⁵⁵

Türk edebiyatına polisiye roman, 1881’de Ahmet Münif’in Ponson de Terrail’dan *Paris Faciaları* adlı eseri çevirmesiyle girer. *Paris Faciaları* Vikont Pierre- Alaxis de Ponson’un, Ponson de Terrail takma adı ile yazdığı, ünlü kahramanı Rocambole’un maceralarını anlattığı geleneksel polisiye bir eserdir.⁵⁶ Bir Fransız olan ve yarattığı Dedektif Lecoq tiplmesiyle döneminin önemli isimleri arasına giren Emile Gaboriau’nun *Orcival Cinayeti*, 1883’te Ahmet Mithat tarafından çevrilerek *Tercüman-ı Hakikat* gazetesinde tefrika edilmiştir. İlk polisiye çevirilerin yayımlanmasından 2. Meşrutiyet’in ilanına kadar geçen süre içerisinde, aydınların bildikleri tek yabancı dilin Fransızca olması sebebiyle, çoğunlukla Fransız yazarların polisiye eserleri tercüme edilmiştir. Bu dönem içerisinde Mehmet Ata, Hüseyin Rahmi Gürpınar, Mahmut Sadık, Süleyman Nazif, İbrahim Nuri, Selanikli Tevfik, Mehmet Halit, Ahmet Rasim, Ali Nusret, Ahmet İhsan, Halil Edip, Ahmet Ragıp gibi daha pek çok isim Fransız yazarların polisyelerini dilimize kazandırmıştır. Amerikalı Yazar Poe’nin kaleminden çıkan ilk polisiye olarak kabul gören *Morg Sokağı Cinayeti* ise 1902’de Fransızca adaptasyonundan Mehmet Halit tarafından tercüme edilmiştir.⁵⁷

2.Meşrutiyet’in ilanının ardından artmaya başlayan basın faaliyetleriyle yalnızca Fransız yazarlarından değil, İngiliz ve Amerikalı polisiye yazarlarından yapılan

⁵⁴Gökhan Demirkol, age. , s.49.

⁵⁵Erol Üyepazarcı, age. , s.515.

⁵⁶Elif Yiğit, age. , s.15.

⁵⁷Erol Üyepazarcı, age. , s.527- 535.

çeviriler de önem arz edecek boyuta ulaşmış; özellikle polisiye türünün kurucuları sayılan Arthur Conan Doyle, Maurice Leblanc, Gaston Leroux ile “Fantoma” tipinin yaratıcıları Marcel Allain ve Pierre Souvestre’in kurguları çevirmenler sayesinde okuyucuyla buluşmuştur.

İlk olarak ABD’de ortaya çıkan ve birkaç dizi hâlinde yayımlanan “onparalık öykü”ler de yine bu dönem içerisinde Türk okurlar tarafından büyük bir ilgi görmüştür. Uzun soluklu bu polisiyeler içinde Türkçeye ilk çevrilen Nick Carter’ın “onparalık öyküleri”dir. Polisiye öykülere ilgisiyle bilinen 2.Abdülhamid’in Türkçeye tercüme ettirdiği Nick Carter öykülerinden başka tercümanı bilinmeyen daha birçok Nick Carter çevirileri olduğu gibi; Süleyman Tevfik, M. Nazım ve Fikret Şahap’ın da çevirileri mevcuttur. En çok sevilen ve çevirisi en fazla olan “onparalık öykü” ise Nat Pinkerton adlı dedektifin maceralarıdır. *Sabah ve Tercüman-ı Hakikat* gazetelerinde çeviri heyeti tarafından Türkçeye aktarılan Nat Pinkerton öykülerinin pek çok çevirmeni olmakla birlikte en fazla Nat Pinkerton öyküsü çeviren isim Orhan Mithat olmuştur. Türk okuyucusunun ilgisini çeken bu iki polis hafiyesi dışında Nick Vinter, Pick Vick ile meşhur kadın dedektifler Ethel King, Miss Priston ve Miss Buston’un onparalık öyküleri ile Polis Şarlo’nun gülünç maceraları da çeviri dünyasında yer almaktadır. Polisiye çevirilerin ilk örnekleri bunlar olmakla birlikte 1928’den sonra da tercüme hem klasik polisiye hem de onparalık öyküler formatında devam etmiştir.⁵⁸

2.4.2. Telif Polisiye Eserler

İlk olarak çeviriyle Türk yazınına giren polisiye roman zaman içerisinde yazarlarımızın polisiyeyi anlamaları ve sevmeleriyle birlikte, özgün bir tür olarak edebiyatımızda yerini almaya başlamıştır. *1883’te Tercüman-ı Hakikat gazetesinde tefrika edilmiş ve 1884 yılında kitap olarak basılmış olan Esrar-ı Cinayat, Türk edebiyatındaki ilk telif polisiye roman olarak kabul edilir. Çok ve çeşitli alanlarda eserler verdiği için, Türk edebiyatında neredeyse bir ekol sayılan Ahmet Mithat, Esrar-ı Cinayât adlı romanı ile edebiyatımıza polisiye romanı da dahil etmiştir.*⁵⁹

⁵⁸Erol Üyepazarcı,age. , s. 545- 564.

⁵⁹Canan Çamcı, age. , s.48.

Müşahedât, Hayret ve Haydut Montari olmak üzere polisiye kurgulu üç roman daha yazan Ahmet Mithat, polisiyenin kurucularından Emile Gaboriau'nun yolunu takip etmiş böylece melodram- polisiyenin ağırlığını hissettirmiştir. Ahmet Mithat'tan sonra 1908'e kadar polisiyeyi bir tür olarak ciddiye alan tek isim *Şık ve Cani mi, Masum mu?* romanlarıyla Fazlı Necip olmuştur. Polisiye kurguları oldukça zayıf olan bu iki eserde Ahmet Mithat'ın etkisi fazlasıyla görülse de Fazlı Necip polisiyenin gelişiminde önemli bir basamağı oluşturmaktadır.

İkinci Meşrutiyet'in ilanından sonra, tıpkı çeviri eserlerde olduğu gibi, telif “on paralık öyküler” de bir hayli rağbet görmüştür. Hatta 1908'den 1928'e kadar polisiyelerin çoğunluğunu on paralık öyküler oluşturmuş; telif on paralık öyküler furyası 1960'lı yılların ortalarına kadar devam etmiş ve bir daha bu tür eserlere hiç rastlanmamıştır. Dönemin ilk on paralık öykü dizisi 1913'te başlayan ve devam etmeyen *Beyoğlu Cinayâtı Serisi* olmuş, bunu 1914'te *Milli Cinayât Koleksiyonu* izlemiştir. Hemen ardından Ebüssüreyya Sami'nin *Amanvermez Avni Dizisi*, E. Ali-Kırımlı Süleyman Sudi ikilisinin birlikte kaleme aldıkları *Türk Arsène Lupin'i Nahit Sami*, 1922'de Hüseyin Nadir'in *Fakabasmaz Zihni Dizisi* ve 1924'te Server Bedi'nin yaratıcısı olduğu *Cingöz Recai* maceraları telif on paralık öykülerin en meşhurları olmuştur.⁶⁰

Telif polisiye romanları incelemeye devam ettiğimizde, özellikle 20.yüzyılın sonlarına kadar, yazarların polisiyeyi pek ciddiye almadıkları ve bu türü yalnızca ek gelir kazandıran bir ekmek teknesi olarak kabul ettikleri görülmektedir. Bu sebeple edebiyatımızın ilk polisiye romanları oldukça azdır. 1912 yılında Yetvard Odyan Efendi'nin yayımladığı *Abdülhamit ve Şerlok Holmes*'tan sonra bu tür romanın ilk yapıtı Server Bedi tarafından kaleme alınan *Cingöz'ün Esrarı*'dır. Daha sonra M.Akil *Karanlık Konakta Ne Var?* ve Alev Can takma ismiyle bir yazar tarafından yazılan *Bir Polis Hafiyesinin Harikulade Maceraları* literatürümüzde yer almakta, çevirmen M.Kemaleddin de pek çok polisiye uzun hikayeleri de bu kategoriye dahil edilmektedir.

⁶⁰Erol Üyepazarcı, *age.*, s. 143- 148.

Server Bedi 1930'lu yıllarda yeni Cingöz Recai romanları ile farklı polisiyeler yazar. Aynı yıllarda Cemil Cahit Cem *Polis Hafiyesi* adlı bir polisiye oyun, Hikmet Feridun *Esİki Cinayet Gecesİ* isimli bir polisiye roman, Akbaba rumuzuyla yazan Yusuf Ziya Ortaç mizahi polisiye romanlar, Ethem İzzet Benice *Gözyaşları, Bir Cinayet Davası*, Mahmut Yesari *Kanlı Sır*, Vâ-Nû *Öldüren Kim?* , *Vurgun Peşinde*, *Tuzaktaki Kaplan* ve Nazım Hikmet *Yeşil Elmalar* adlı polisiye romanlar kaleme alırlar. 1930'lu yılların sonunda Münir Süleyman Çapanoğlu da *Şerlok Holmes – Kanlı Muamma, Milyon Avcıları* polisiye romanlarıyla başgösterir.⁶¹

1940'lı yıllarda telif polisiye romanlarda hızlı bir artış dikkat çeker. Mazhar Onad *Genç Kızın Esrarı*, Ali Kara Efe takma adıyla Zeyyad Ebüzziya *Karanlıkta Bir Çılgılık, Kesik Elin Esrar*; Cahit Gündoğdu *Şeytan Saklambaç Oynuyor*; Daniş Remzi Korok *Velington Şatosu Esrarı*; Vedat Örfi Bengü *Londra'da Kan İzleri, Kuduran Canavarlar, Ceymis Peen'in Zaferi*; Seyfeddin Orhan *Ölüm Yolcuları, Doktorun Sırr*; Faik Ş. Benlioğlu *Şişli Çakalları*; İlhami Safa *Anadolu Hisarında Beş Cinayet, Saraylının Kızları, Bir Aşkın İntikamı*; Ziya Şakir *Yerebatan Cinayeti, Namus İçin, Bir Tangonun Romanı, İhanetin Cezası, Daktilo Leman'ı Nasıl Kaçırdılar?* , *Beyoğlu Batakhaneleri, Gavur Mehmet – Kara yürek Çetesibu* dönemde ortaya konan eserlerdir. Yine bu yıllarda Hüseyin Rahmi Gürpınar'ın *Kesik Baş* ve Halide Edip Adıvar'ın *Yolpalas Cinayeti* adlı polisiye romanları yayımlanmış, Esat Mahmut Karakut'un *Ankara Ekspresi, Bir Kadın Kayboldu, Erikler Çiçek Açtı, Son Tren* ve Peride Celal'in *Ben Vurmadım* polisiye yapıtları da dönem içerisinde ses getirmiştir.

1950'li yıllarda ise Refik Halit Karay *İki Cisimli Kadın, Ayın Ondördü*; F.M. ikinci adıyla Kemal Tahir *Derini Yüzeceğim, Ecel Saati, Kara Nara, Kıran Kırana*; Ümit Deniz *Ölüm Perdesi, Yalvarırım Yetişin, Sessiz Harp, Yakut Gözlü Kedi, Kanlı Kolyeler, Azrail'in Habercisi, Gece Gelen Ölüm, Casuslar Savaşı, İstanbul Tehlikede, İki Kere İki Eder On İki, Tanrının Gözyaşları*; Bedirhan Çınar *Kızıl Ölüm, Karlı Gece* ve Aziz Nesin *Düğümlü Mendil* adlı eserleriyle polisiye roman türünde eserler vermişlerdir.

⁶¹Erol Üyepazarcı, *age.* , s.273.

1960-1990 yılları arasında polisiye roman ülkemizde durağan bir dönem geçirmiş; Emel Dilmen *Martin Luther Katil Mi?*, Zuhâl Kuyuş *Sonuncu Oda* adlı çalışmalarıyla bu konuda eserler vermişlerdir. 1985'te Çetin Altan'ın *Rıza Bey* isimli polisiye öyküleri, 1992'de ise Tamer Ay'ın *Marsyas'ın Cesetleri* isimli eseri, Pınar Kür'ün *Asılacak Kadın, Bir Cinayet Romanı, Sonuncu Sonbahar* ve Erhan Bener'in *Loş Ayna, Anafor* isimlerini taşıyan yapıtları da bu dönemde yayımlanmıştır. Özellikle 1994'ten günümüze Ahmet Ümit *Sis ve Gece, Kar Kokusu, Patasana, Kukla, Beyoğlu Rapsodisi, Kavim, Ninatta'nın Bileziği, Bab-ı Esrar, İstanbul Hatırası, Sultanı Öldürmek, Beyoğlu'nun En Güzel Abisi* romanlarıyla; Osman Aysu *Havyar Operasyonu, Kurt Sığınağı, Sır Duvarları, Mavi Beyaz Rapsodi, Sorguç, At Kuyruklu Adam, Cellat, Lenin'in Mangası, Çöl Akrebi, Yanık Yüz, Karanlıktaki Fısıltılar, Kuşkunun Ötesi, Şeytanın Maskesi, Karanlıklar Hâkimi* gibi eserleriyle Türk edebiyatında büyük etkiler uyandırmayı başarmışlardır.

Yukarıda bahsi geçen yazarlar dışında son dönemde Murat Çulcu *Fakuli*, Ercan Akbay *Erkekler Ağlamaz*; Ali Erkan Kavaklı *Mafya Kiskacında Vurgun, İntikam, İtiraf Ediyorum, Cehennem Vadisi*; Ünal Bolat *Cinnet ya da Gülcan*, Orhan Pamuk *Benim Adım Kırmızı*, Reha Mağden *Yazgıların Tabletleri*, Birol Oğuz *Siyah Beyaz*, Sinan Tanyıldız *Elveda Ankara*, Baki Koşar *Kilidi Sırlı Anahtar*, Celil Oker *Çıplak Ceset, Kramponlu Ceset, Bin Lotluk Ceset, Rol Çalan Ceset*; Cenk Eden *Rüzgârsız Şehir*, Armağan Tekdöner *Dans Yarışması, Çıracık, Ceza Kuşağı*; Rıza Kıracı *Cin Treni*, Ahmet Karcılılar *Gülden Kale Düştü*, Anonim *Kitap, Akrep ve Semender*; Yıldırım Üçtuğ *Şah-Mat, Çapraz Ateş*; Hüsnü Arkan *Menekşeler, Atlar, Oburlar*; Perihan Mağden *İki Genç Kızın Romanı*, Hasan Doğan *Kayıp Adada Cinayet*, Şebnem Şenyener *Bir Türk Casusunun Mektupları, Dansözün Ölümü*; Rıdvan Akar *Bir Irkçının İhaneti*, Ender Sevinç *Kod Adı Majestik*; Sibel Atasoy *Venüs Bağlantısı*, Ersen Üldes *Aldırılmış Çocuklar Örgütü*, Ayhan Uçmaklı *Havaalanı Faresi*, Müjdat Gezen *Meşhur Yenikapı Cinayeti*, Cem Akaş *Kant Kulübü*, Canan Parlar *Sıfır Baskı*, İsmail Güzelsoy *Sincap*, Osman Şenkul *Ölümün Efendileri*, Murat Menteş *Dublörün Dilemması*; Hakan Yel *Sultana Dokunmak, Lokanta* ⁶² gibi

⁶²Erol Üyepazarcı, age. , s.275

polisiye kurgulu eserler kaleme alan daha pek çok yazar bu türün ciddi bir uğraş olarak gelişip okuyucular tarafından benimsenmesinde payı olan isimler olarak sıralanabilir.

2.5. POLİSİYE ROMANLARDA SUÇ UNSURLARI

Polisiyenin esas niteliği *muamma içeren bir suçtur*⁶³ ve suç ise çözülmesi gereken bir sorundur. Ernest Mandel *Hoş Cinayet* adlı çalışmasında polisiyelerde muamma unsurunu oluşturan cinayetlerin işleniş şekillerine değinir: “*Ama eninde sonunda dedektif romanı gibi, gerilim romanı, casus romanı ve heyecan romanı da yalnızca bir şeyle, adam öldürmeyle ilgilidir. Bomba, el bombası, laser ya da havadan açılan ateşle cinayet; kılıç ya da tabanca, av tüfeği, mavzer hafif makineli tüfek ya da bazuka ile cinayet; zehir ve ilaçlarla; boğazlayarak, boğazını cenderede sıkarak ya da taşlayarak; arabayla, çığla ya da elektrik çarpmasıyla; suda boğarak ya da yüksek bir yerden aşağı iterek cinayet; sopayla, kayayla, ayakkabıyla, eşarpla, ip ya da copla cinayet; piyano telleri ya da kilise çanlarıyla cinayet; yumrukla, baltayla ve Asya'nın savaş sanatınca bilinen her teknikle cinayet; makineyle, robotla ya da bir hayvan vasıtasıyla cinayet.*”⁶⁴Görüldüğü üzere polisiye bir romanın gerçek problemi suç, cinayet ve şiddettir.

Polisiye romanların esas konusu cinayet olgusu iken cinayetin yanı sıra katili cinayete sevk eden sebepler ve diğer roman kişilerinin işlemiş olduğu hukuka aykırı eylemlerdir. Türün klasiklerinden bu yana cinayet birincil sorun olarak yerini korurken hırsızlık, fuhuş gibi suçlar da tali konular olarak eserlerde yerini alır. Örneğin Hüseyin Rahmi Gürpınar'ın *Kesik Baş* adlı eserinde tüm sorun kesik başın failini yakalamak yani bir cinayeti aydınlatmak iken, Server Bedi'nin *Cingöz Recai serisinde ise mesele hırsızlık sorunudur.*

Özellikle 19. yüzyılda Sanayi Devrimi'nin bir sonucu olarak orta sınıfın giderek zenginleşmesi, toplumsal ve siyasal güç kazanmasıyla birlikte malın ve paranın önemi giderek artar. Bu sebeple de özellikle İngiliz polisiye yazınında hırsızlık başat konu olarak yerini alır; mal ve para kişiyi suça iten başlıca nedenler olarak ortaya

⁶³Age. , s.27.

⁶⁴Ernest Mandel, age. , s.112- 113.

çıkar.⁶⁵ Pek çok araştırmacı *polisiye romanda muhakkak bir cinayet olması gerektiğini ileri sürer ve işi türün adını “cinai roman” diye tanımlamaya kadar götürür.*⁶⁶ Polisiyenin merkezinde cinayet suçu vardır fakat kurguya yerleştirilen diğer suç türleri ise vakanın işleyişinde yardımcı unsurlar olarak kullanılırlar.

2.6. TÜRK ve DÜNYA EDEBİYATINDA İLK POLİSİYELERİNDE GÖRÜLEN SUÇLU TİPLERİ

19. yüzyılın ilk çeyreğinde ortaya çıkan toplum karmaşası, insanlarda suça karşı yoğun bir ilginin oluşması, okuryazarlık oranının artması ve gazetelerde tefrika romanların yayımlanmaya başlaması gibi oluşumlar polisiye romanın ortaya çıkmasını sağlayan etmenlerdir.⁶⁷ Aşağıda, çalışmamıza örnek teşkil etmesi bakımından türün klasiklerinde görülen olay örgülerine ve suçlu kahramanlarına ilişkin birkaç örnek verilmesi uygun görülmüştür:

Edgar Allan Poe, *Morg Sokağı Cinayeti* ile kapalı oda muamması tipi polisiye öykünün ilk örneğini vermiştir. *Öyküde bir anne ile kızın sakin yaşamı annenin cesedinin, kafası kopmuş olarak dört katlı apartmanın avlusunda, kızın cesedinin ise bir şöminenin bacası içine sokulmuş olarak bulunmasıyla sona ermiştir. Olayda alışılmamış bir vahşet söz konusudur. Dupin'in deyişiyle “becerikliliği” ile ünlü Paris polisi yalnızca kurnazdır, olayda beceriklilikleri işe yaramamış, “alışılmamış” ile “anlaşılmamış” birbirine karıştırmışlardır. Dupin gazeteleri okuyarak düşünür, olay yerinde inceleme yapar ve sonunda bulguları ve vardığı sonucu şaşkınlık içindeki anlatıcıya bildirir. Dupin parlak bir kanıtlamayla basit olduğu kadar zorlayıcı bir çözümün de yolunu açar. Katil, sahibinden kaçmış bir orangutandır. Olayın alışılmamış vahşetteki niteliğinden hareket ederek sonuca varmıştır. Evde bulunan 4000 adet altın çalınmamış olduğu halde, üç gün önce onları eve getiren banka kâtibini tutuklamak gibi bir yanlışlığı yapan polisten çok farklı bir yaklaşımla sorunu çözmüştür.*

⁶⁵Zeynep Ergun, age. , s.4.

⁶⁶Erol Üyepazarcı, age. , s.26.

⁶⁷Age. , s.41.

İngiliz yazar Charles Dickens'ın kaleme aldığı ve 1859'da ABD'de New York Ledger adlı dergide tefrika edilen *Hunted Down* adlı eserde, *sigorta parasını almak için bir yeğenini öldürüp, diğerini zehirleme girişiminde bulunan bir müşterisinin entrikalarını ortaya çıkaran sigortacının amatör dedektif olduğu bir olayı anlatır.*

Wilkie Collins'in 1860 yılında yayımlanan *Beyazlı Kadın*'ında, Laura'nın eşi Sör Percival Glyde tarafından parasına konmak amacıyla başka bir adla tımarhaneye kapatılması konu edilir. Bu romanda Sör Glyde yanarak ölürken, ona yardım eden Kont Fosco ise ihanet ettiği örgüt tarafından öldürülür.

Collins'in diğer bir eseri olan ve 1865'te yayımlanan *Aytaşı*'nda ise, Miss Verinder'e ait olan elması ele geçirmeye çalışan üç Brahmanın Miss Verinder'in nişanlısını transa sokarak, kızın odasından elması çaldırtmaları ve bu elmasın İngiliz Subayı Herculano tarafından Hindistan'da çalınması, çalarken de bir Brahman rahibini öldürmesi anlatılır.⁶⁸

Polisiye edebiyatında suçlu-kahraman-dedektif tiplemesinin en önemli kişisi şüphe yok ki Maurice Leblanc'ın "Arsene Lupin"idir. Lupin, daha sonra kendisinden esinlenen pek çok benzer tiplemeye öncülük yapmıştır. Lupin öykülerinde yazarın suça yaklaşımı çok değişiktir. Bir yapıtın polisiye sayılması için suç ve muamma öğelerini içermesi gerektiği belirtilirken, polisiye roman yazarlarının suç kavramına yaklaşımlarının çok farklı olduğunu da vurgulamıştık. Polisiye edebiyatı dar sınırlar içinde hapsedmek isteyen eleştirmenlerin bu yazın türünü "cinayet romanı" olarak belirleyip suçu da mutlaka cezalandırılması gerekli bir eylem gibi görmelerinin doğru olmadığını açık kanıtı Leblanc'ın "Arsene Lupin"idir. Akli başında hiç kimse Lupin öykülerinin polisiye edebiyatın dışında olduğunu iddia edemez. Oysa bu öykülerde Lupin'in yaratıcısının suç kavramına yaklaşımı geleneksel dedektif öykülerinden çok farklıdır. Lupin suç işler, hırsızlık da yapar ama ona kızmayız, çünkü sıradan bir hırsız değildir. Eylemleri bir açıdan haklıdır hatta rasyonellik kavramına uygundur.

⁶⁸ Erol Üyepazarcı, *age.*, s. 49- 61.

Erol Üyepazarcı, 1920'li yıllarda başlayacak olan kara roman türünün öncüsü Fantômas'ı şu şekilde anlatır: *Yaratıcıları 1911 yılında Fransa'da Marcel Allain ile Pierre Souvestre olan iki yazar tarafından her ay bir kitap olarak çıkarılan Fantômas'ın aynı adlı kahramanının örgütlü bir şebekenin lideri olarak bilerek ve önceden planlayarak cinayet işleyen kusursuz bir terörist, şeytani bir deha sahibi, anti-kahraman ve toplum düşmanlarının en belalısı olarak bireysel şiddet kullandığı gibi toplumu hedef alan şiddete de başvurur. Fantômas kılık-kıyafet ve yüz değiştirmekte büyük bir uzman olduğundan, fiziki olarak tanımlanamaz. Toplumun üst tabaka insanları ise onun kurbanıdır. Bir cinayet dehası olan Fantômas, işlediği cinayetlerle akıllara durgunluk vermektten hoşlanır, bunun için teknolojik imkânlardan fazlasıyla faydalanır, döneminde pek yaygın olmayan otomobil, denizaltı ve uçak gibi araçları kullanır.*⁶⁹

Esrâr-ı Cinâyat, Ahmet Mithat'ın romanı (1883/84). Edebiyatımızda ilk yerli polis romanı olmasına rağmen başarılı eserde olay, 1870 yıllarına doğru İstanbul'da geçer. Boğaz'ın bitiminde Öreke Taşı denilen kayalıkta bir temmuz gecesi genç bir kızla iki adam öldürülmüştür. Beyoğlu mutasarrıflığı komiserlerinden Osman Sabri ve taharri memuru Necmi, katili aramaktadırlar. Bir ay sonra da Halil Sûrî adında bir zengin, Beyoğlu'ndaki evinde tavana asılı bulunur. İki polis bunun da bir intihar olmayıp ilk olaya bağlı ikinci bir cinayet olduğu sonucuna varırlar. Şüpheler 35-40 yaşlarında zengin ve çok güzel bir kadın olan Hediye Hanım üzerinde toplanır. Sorguya çekilen, sıkıştırılan kadın, cinayetlerin Kalpazan Mustafa tarafından işlendiğini söyler. Birkaç gün sonra Kalpazan Mustafa'nın Tercüman-ı Hakikat gazetesinde Avrupa'dan yolladığı mektuplarla cinayetlerdeki sırlar yavaş yavaş aydınlığa çıkar. Kalpazan' Mustafa, eli her işe yatkın, dürüst çalışkan bir genç iken, asıl adıyla bir Hezarfenzade Mustafa Çelebi iken, yirmi yaşında, Hediye Hanım'a tutulmuş, onun kulu kölesi olmuştu. Hediye Hanım, Halil Sûrî ile birlikte, Avrupa'ya kıymetli eşya kaçırmaktadır; Mustafa'ya da konağında gizli bir atölyede sahte altınlar bastırır. Mustafa, Hediye'den soğuyup konaktaki cariyelerden Peri'ye âşık olunca Hediye, kızı onunla evlendireceğine söz verdiği halde Halil Sûrî'ye peşkeş

⁶⁹ Erol Üyepazarcı, age. , s. 84 - 95.

çekmek ister. Peri'nin Öreke Taşı'na sözde mehtap seyrine götürüleceğini öğrenen Mustafa düzenbazları orada bastırmış, iki Kefalonyalı'yı öldürmüş, yaralanarak ölümden kurtulan Halil Sûrî ise, Mustafa'nın olmasın diye, Peri'yi orada kendisi öldürmüştür. Kalpazan; Mustafa, sağ kalan adamlarıyla kaçan Halil Sûri'yi bir süre sonra evinde kloroformla bayıtarak boğar, olaya intihar süsü vermek için de cesedi tavana asar. Avrupa'ya kaçar. Avrupa'dan gönderdiği mektuplarla olayların ayrıntılarını gazeteye bildirmiş olan Kalpazan Mustafa, Adliye, Nezareti'nce affa uğrayacağı ilân edilince İstanbul'a gelmek isterse de, vapur beklemekte olduğu Kalas kentinde bir kazada ölür. Beyoğlu mutasarrıfının, Hediye Hanım'ın yordakçısı ve ortağı olduğu da anlaşılmıştır, ama Mutasarrıf, Avrupa'ya kaçar, kurtulur. Kötülüklerin kaynağı Hediye ise, romanın sonunda iki gözü akmış bir dilencidir.⁷⁰

Ermeni kökenli bir yazar olan Yetvard Odyan Efendi tarafından 1912 yılında yayımlanan *Abdülhamit ve Şerlok Holmes* adlı romanda, Kandilli'de boş bir yalıda padişahın üç hafiyesinin de garip bir şekilde öldürülüşü anlatılır. Maktullerin üzerindeki takı ve paralara dokunulmayarak cesetlerin üzerine M.A. rumuzu bırakılır. Padişahın emriyle tüm polis örgütü olayı çözmek üzere görevlendirilir ancak herhangi bir netice alınmamasıyla birlikte Erenköy'de de bir cinayet işlenir. Yapılan bir ihbarla suçların biri kadın dört kişi tarafından işlendiği anlaşılır. Şahıslar Sarıyer'de bir evde kısıtılır ama esrareniz bir biçimde kaybolurlar. Çünkü onlara gizli komitenin üyesi aynı zamanda padişahın yaveri olan Ziya Paşa yardımcı olmuştur. Olaya gazeteci Sadık ve üst düzey görevli bir polisin oğlu olan Salih rastlantı sonucu katılır ve zorlamayla da olsa komite üyelerinin kaçmasına yardımcı olurlar. Romanın sonunda ise bir türlü yakalanamayan suçluların Padişah Abdülhamit'e hürriyetin erdemlerini anlatmak amacıyla teslim oldukları görülür.⁷¹

Cingöz Recai Server Bedi'nin en meşhur kahramanıdır. Cingöz Recai'nin ilk maceraları 1924'te başlamış 1961'e kadar devam etmiştir. Cingöz dünyaca meşhur Arsen Lüpen'i gölgede bırakan polisi sinirlendiren şeytana taş çıkartacak derecede kurnaz cesur, soğukkanlı zarif tahsilli görgülü cömert ve kibar bir beyefendidir.

⁷⁰<http://www.edebiyatforum.com/turk-edebiyati-eserleri/esrar-i-cinayet-cinayetlerdeki-sirlar.html>

⁷¹Erol Üyepazarcı, age. , s.277-278.

Cingöz helâl para kazanan kimselere dokunmayan fakat haksız yollardan servet sahibi olan zenginlerden haram yiyicilerden akıllara durgunluk veren hilelerle çalan biridir. Aynı zamanda elde ettiklerini muhtaçlara dağıtan öğrencilere burs veren büyük bir kalbe sahiptir.⁷²

Görüldüğü üzere verilen örnek eserlerde farklı konulara ve birbirinden değişik suç unsurlarına rastlanmaktadır. Yazarların eserlerinde, özellikle muamma ögesini üst düzeyde tutarak okuyucuyu esrarlı bir kurgunun içerisine sokmayı amaçladıkları görülmektedir. Böylece okur, suç ve muamma ögelerini merkezinde tutan polisiye roman sayesinde heyecanlı anlatılar içerisinde kendisini bulmaktadır.

⁷²<http://www.esbl.k12.tr/kutuphane/kitapgoster.php?id=3322>

BÖLÜM III

3. AHMET ÜMİT'İN SANATI, ROMANLARINDA SUÇ KAVRAMI VE SUÇLU TİPLERİNİN KURGUDAKİ İŞLEVİ

3.1.Ahmet Ümit'in Sanatı ve Türk Romanındaki Yeri

Polisiye romanın özellikle kara roman türünde öne çıkan isimlerinden Ahmet Ümit 1960'ta Gaziantep'te doğar. 1983'te Marmara Üniversitesi Kamu Yönetimi Bölümü'nü bitiren yazar 1985- 1986 yıllarında Moskova'da siyaset eğitimi görür. Yazar, *Sokağın Zulası* adlı şiir kitabını 1989'da yayımlayarak edebiyat dünyasına adım atar. Ardından *Çıplak Ayaklıydı Gece*(1992) isimli öykü kitabını okurlarıyla buluşturur. *Bir Ses Böler Geceyi* (1994), *Agatha'nın Anahtarı* (1999), *Şeytan Ayrıntıda Gizlidir* (2002) ve *Aşk Köpekliktir* (2004) adlı polisiye öyküler yayımlar. *Masal Masal İçinde* (1995) , *İnsan Ruhunun Haritası* (2007) ve *Olmayan Ülke* (2008) ile polisiye dışında farklı tarzlar da dener. Başkomser Nevzat – Çiçekçi'nin Ölümü (2005), Başkomser Nevzat – Tapınak Fahişeleri (2007), Başkomser Nevzat – Davulcu Davut'u Kim Öldürdü (2011) adlı polisiye çizgi romanları da bulunan yazarın bunlar dışında imza attığı on bir adet romanı da bulunmaktadır.⁷³ Ümit'in edebiyat dünyasına kazandırdığı romanları baskı tarihleri göz önünde bulundurularak aşağıda verilmiştir:

- Sis ve Gece (1996)
- Kar Kokusu (1998)
- Patasana (2000)
- Kukla (2002)
- Beyoğlu Rapsodisi (2003)
- Kavim (2006)
- Ninatta'nın Bileziği (2006)
- Bab-ı Esrar (2008)

⁷³www.ahmetumit.com

- İstanbul Hatırası (2010)
- Sultanı Öldürmek (2012)
- Beyoğlu'nun En Güzel Abisi (2013)

Ortaya koyduğu yapıtlarla son dönemin popüler yazarları arasına giren Ümit, polisiye eserlerinde suçun ekonomik, psikolojik ve sosyal unsurlarına değinerek “kara roman” türünün gelişimine katkı sağlar. Nitekim polisiye romanı kara roman türünden bağımsız olarak düşünemeyen yazar, psikolojik ve sosyal öğelerin üzerine kurulan bir polisiyenin iyi polisiye olabileceğini savunur. *Polisiye romanda iki izlek vardır: İlki zekâya dayanma, ikincisi şok etme. Şok etme şiddete, vahşete dayanıyor; ama iyi polisiye zekâya dayalı bence. O zekâya dayalı yapının içerisinde aslında ciddi roman dediğimiz romanın bütün özellikleri, yani psikolojik boyut, tarihsel arka plan, karakter yaratma ve sağlam hikâye yer alır. Bunları taşıdığı zaman o polisiye iyi polisiyedir. Zaten bence iyi polisiye, iyi edebiyatın doruğudur.*⁷⁴ Fikirleri ve anlatılarıyla çelişmeyen bir yazar olarak Ahmet Ümit'in, şiddet üzerine kurduğu romanlarını polisiye kurguya has bir zekâ ile birleştirerek Türk romanının en çok okur bulan yazarları arasında yerini aldığı görülür.

3.2. SUÇUN KURGULANIŞI

İnsanlık var olduğundan beri yeryüzünde hakim rol üstlenen suç ve özellikle de cinayet kavramları polisiyenin ana temaları olarak her daim karşımıza çıkmaktadır. *Yazın insanla ilgilenen, insana odaklanmış bir uğraş olduğundan, özellikle Hristiyan/ Anglo- Sakson kültürünün yapıtaşlarından biri olan suç ve suçluluk öğeleri ile, bilinmezliği ve korkutuculuğu açısından insanın en büyük ortak serüveni ve kişisel tragedyası olarak görülebilecek ölüm ve özellikle de doğal olmayan nedenlerle yaşamın yitirilmesi, başlangıcından bu yana kurmaca dünyasının bıkmadan yinelediği izlekler olmuştur. Örneğin, insanoğlunun ilk çocuklarından Kabil kıskançlıktan kardeşini öldürdüğünde, Tanrı'ya karşı gelip onun armağanı olan bir cana kıyar. Kral Oedipos'un dramı bir cinayetin çevresinde*

⁷⁴ www.radikal.com.tr/haber.php?haberno=252297

*gelişir. William Shakesperare'in Hamlet ya da Macbeth gibi birçok oyunu bir insanın öldürülmesini konu alır. Dostoyevski'nin Suç ve Ceza'sı daha başlığıyla bile aynı sorunsala değineceğini belli eder. Çocuk masallarında bile cinayet ögesi görülebilir: Büyükanneyi yutan kurt "Kırmızı Başlıklı Kız"daki katil, kızı kurtaran avcı da bir tür dedektiftir. "Pamuk Prenses"te kötü kraliçenin üvey kızını zehirleme girişimi önceden tasarlanmış bir cinayet örneğidir.*⁷⁵

Romanlarının konusunu suç ve ölüm ikilisinden alan Ahmet Ümit suçu şöyle tanımlar: *Suç, hangi politik sistemde olursa olsun, egemen güçlerin, toplumsal istikrarı sağlamak gerekçesiyle kendi sosyoekonomik sistemlerini korumak için icat ettikleri, asıl işlevi bireyin haklı ya da haksız isteklerine gem vurmak olan bir kavramdır. Bu yönüyle de suçların nesnel, gerçekçi ve adil olarak tanımlanması mümkün değildir.*⁷⁶

Geleneksel çizgiye yakın polisiyeleriyle 1990 sonrası Türk polisiye yazınına damgasını vuran Ahmet Ümit, daha ziyade "kara roman"⁷⁷ tarzında eserler kaleme almıştır. Bir kara roman yazarı olarak günlük hayatta her zaman karşılaşılabilecek hadiseleri ele alarak bunları kurgu tekniği içine yerleştiren Ümit, suç ve suçu işleyen birey arasındaki bağı da çözmeye çalışır.

Ümit'in romanlarının genel niteliği ya da onu diğer polisiye roman yazarlarından ayıran özelliği, yapıtlarındaki kahramanların içinde buldukları durumların, okuyucu açısından muamma ya da serüven ögesinden bağımsız olarak bir değeri olmasıdır. Ahmet Ümit insanlara bağlı ve onları anlatan bir yazardır. Her kitabında farklı bireyleri, farklı çevreleri anlatır. Bu kişiler MİT elemanları, Moskova'da eğitim gören gizli Komünist Parti mensupları, arkeologlar ve bu bağlamda binlerce yıl önce

⁷⁵Zeynep Ergun, *KARDEŞİMN BEKÇİSİ: Başlangıcından İkinci Dünya Savaşı'na İngiliz Dedektif Yazını*, Everest Yayınları, İstanbul 2003, s.3.

⁷⁶Ahmet Ümit, *Ceza Eğitmez, Evcilleştirir*, Radikal Kitap, nr: 264, Nisan 2006, s.26.

⁷⁷Polisiyenin bir alt türü olarak nitelendiren 'kara roman' suçun ekonomik ve sosyal nedenleri üzerinde yükselen romandır. (Bkz. Ernest Mandel, *Hoş Cinayet*, 2. Baskı, Yazın Yayıncılık, İstanbul 1996, s.54.)

*yaşamış bir Hitit kent devletinin üst düzey görevlisi ya da basın mensupları olabilir.*⁷⁸

Polisiyenin temel unsurlarından olan gerilim ve gizem öğelerini kurgularına yerleştiren Ümit'in romanlarında, suç ile suçun araştırması da önem teşkil etmektedir. Kurgular çoğunlukla suçun soruşturulması hedefine kilitlenmiştir ve romanlarda adı geçen hemen her isim bu soruşturmaya bir bağ içerisindedir. Her durum her kişi her ayrıntı karmaşık şifreyi çözmede bir etken olarak hazırlanmıştır.

Beyoğlu Rapsodisi'nde önemsiz gibi görünen bir ayrıntı Kenan'ın cinayetleri çözmesinde asıl etkindir. Selim'in babası ölmeden önce oğluna, kendilerine ait olan Beyoğlu'ndaki eski evi yıktırmaması için vasiyette bulunmuştur. Romanın baş sayfalarında Kenan'ın sevgilisi Katya ile Selim arasında konuyla ilgili olarak geçen küçük diyalog, cesetlerin bu evin bodrum katında gömülü olduğunu ortaya çıkarır.

“Alınmayın ama bu binaya ilk girdiğimde huzursuz olmuştum. Kasvetli bir havası vardı. Mimar kimdi bilmiyorum. Nedense içerisinde karanlık olması için elinden geleni yapmış. Odalar büyük, pencereler küçük.”

“Ben de bilmiyorum mimarını. Binayı babam yaptırmadı, sonradan satın almış. Mimarın önemli biri olduğunu sanmıyorum.”

“Sokakta sizinki gibi iki üç katlı evler kalmamış. Hepsi apartman olmuş. Neden siz apartman yaptırdınız?”

*“Düşünmedim değil, babam sağken bir kez lafı açtım. Bana çok kızdı. ‘Bu evde annenin anıları var. Bu evin tuğlasına dokunmayacaksın,’ dedi.”*⁷⁹

Eserlerinde yalnızca suçlunun kim olduğu ve suçun niteliğini değil, onu ortaya çıkaran nedenleri de irdelemektedir. Ümit'in romanlarında suçlu olarak özellikle katiller geniş bir yere sahipken yaratılan diğer suçlu tipler ise yazara polisiye

⁷⁸ Erol Üyepazarcı, *Korkmayınız Mister Sherlock Holmes! Türkiye’de Polisiye Romanın 125 Yıllık Öyküsü (1881 – 2006) Birinci Cilt*, 1. Baskı, Oğlak Yayıncılık, İstanbul 2008, s.399-400.

⁷⁹ Ahmet Ümit, *Beyoğlu Rapsodisi*, 39. Basım, Everest Yayınları, İstanbul 2012, s. 111.

bir kurgu sağlamada yardımcı olmaktadır. Yazarın çizmiş olduğu suçlu tiplerinin hepsi, suç işlemek için kendilerince haklı sebeplere sahiptirler. Bu yüzden suçlunun yaptıklarının yanı sıra onu suça iten psikolojik veya sosyal etkenler de önem arz etmektedir.

Kavim romanında yer altı dünyasının bir ismi olan Kınalı Meryem'in işlediği cinayet, bir bakıma onun kendi camiasında güçlü kalmasını sağlayacak sosyal nedeni irdelemektedir. Meryem yine kendisi gibi bir mafya olan, hasmı Bingöllü Kadir'i sevgilisi Yusuf'u öldürdüğünü düşünerek vurur. Meryem'in içinde bulunduğu âlem, Yusuf'la kendisini sevgili bildiği için Meryem'e onun katilini öldürmesini emreder.

“Gerçek, şu ki, Bingöllü’yü siz öldürdünüz. Doğru, onlarla yolda karşılaştınız. Doğru, sizi görünce Bingöllü’nün adamı Ferhat’ın eli refleks olarak beline kaydı. Ama ateş etmeye filan niyeti yoktu. Oysa siz niyetliydimiz, Bingöllü’yü kesinlikle öldürecektiniz. Bu yüzden dün Nazaret’e geldiğimizde, Bingöllü’den hiç bahsetmediniz. Çünkü kendi intikamınızı kendiniz almak istiyordunuz. Yanık Fehmi’nin kızı Kınalı Meryem olarak buna mecburdunuz. Bingöllü’yü vurmasaydınız, zaten bir kadın olarak güçlülükte ayakta kaldığınız bu âlemden silinip giderdiniz...”⁸⁰

Yine *Kavim* romanında bir kadın tarafından cinsel saldırıya uğrayan delikanlının, kendisini taciz edeni öldürmek zorunda kalması ve uğradığı travma sonucunda akli melekelerini yitirip yıllar sonra bir cinayet daha işlemesiyle yazar, psikolojik yıkımların insanı suça ittiği gerçeğini ortaya koymaktadır:

“Aradan altı yıl geçti, tayinim Mardin’e çıktı. Terör zamanı, uyku, dur durak yok, operasyon üzerine operasyon. Bir gün dağda yemek yiyoruz, yere eski bir gazete parçası serdiler. Gözüm gazetede ki habere takıldı. Daha doğrusu bir fotoğrafa. Yirmi yaşlarında bir delikanlı... Gözüm bir yerden ısırıyordu. Hatırlamak için haberi okudum. Fotoğraftaki şahsın, komşularının sekiz yaşındaki kızını kendi evlerine

⁸⁰Ahmet Ümit, *Kavim*, 23. Basım, Everest Yayınları, İstanbul 2010, s.49.

çağırarak, önce tecavüz ettiğini, sonra öldürdüğünü yazıyordu. Haberi okurken tanıdım fotoğraftakini. Bu Kayseri'deki cinayetin zanlısı olan çocuktuktu.”⁸¹

İnsan ne kadar masum görünürse görünsün aslında her insanın içinde bir suç işleme potansiyeli vardır. Birey doğası gereği suça yatkındır ve kan akıtma güdüsünü de içinde barındırmaktadır. Ümit'in suçlu tipleri incelendiğinde özellikle bu varsayımdan hareket ettiği açık bir biçimde görülmektedir. Kavim romanında başarılı bir teşkilat mensubu olan Polis Nazmi'nin cinnet getirerek karısını ve kızını öldürmesiyle yazar bir bakıma, insanın suça meyilli bir varlık olduğunun altını çizmektedir.

“Benim kurtulmak istediğim karım, kızım değil, kafamın içindeki arıların vızıltılarıydı... Elim ne zaman tabancama uzandı, ne zaman kılıfından çıkardım, ne zaman tetiğe bastım, bilmiyorum. Ardı ardına patlayan mermilerin gürültüsü kafamın içindeki arıları korkutup kaçırıncaya kadar ateş ettiğimi biliyorum sadece. Ben karım ile kızıma ateş etmiyordum, sadece arıları kaçırmak istiyordum. Ama gözlerimi açtığımda onların kanlar içinde kıvranan bedenleriyle karşılaştım...”⁸²

İnsanın suça yatkınlığını ele alırken onu, kişiliğindeki iyi kötü birliğini irdeleyerek ortaya koyar. Nitekim *Beyoğlu Rapsodisi*'nde anlatıcı kahraman durumundaki Selim; *sağduyulu, mantıklı ve güven uyandıran bir erkek olarak çizilmiştir. Olayların içinde bulunan üç erkekte en olgun ve temkinlisi olarak tanıtır kendini.*⁸³ Selim hem bir şirket yöneticisi hem de iyi bir aile babası olması bakımından olumlu özelliklere sahipken aynı zamanda da bir seri katildir. Bu bağlamda Ümit'in katil tiplerinin sosyal yönleri, mesleki yapıları pek de önemli değildir. Halim selim kişiler olarak çizilen hatta cinayetleri aydınlatmada yardımcı bile olmaya çalışan bu suçlular, romanın sonunda psikolojik saplantılarıyla gün ışığına çıkarlar. Romanın akışı içerisinde özellikle meslekleriyle güven uyandıran tipler olarak boy gösterecekler de, aslında bunların gerektiğinde acımasız bir canı gerektiğinde ise iyilik meleği olabilen

⁸¹Age. , s.109.

⁸²Ahmet Ümit, *Kavim*, s.8.

⁸³Özlem Bay, *Kadın- Erkek Söylemi: Cinayeti Yazan Kadın Pınar Kür, “Bir Cinayet Romani” ve Cinayeti İtiraf Eden Erkek Ahmet Ümit, “Beyoğlu Rapsodisi”*, TurkishStudies - International Periodical forTheLanguages, LiteratureandHistory of TurkishorTurkic Volume 7/1Winter 2012, s.109.

değişken ruh hâllerine sahip olabildikleri görülmektedir. *Kavim* romanında üniversitede öğretim görevlisi olan Can dinî semboller kullanarak üç cinayet işler, yine aynı romanda Polis Müdürü Cengiz geçmişte günahsız kişilerin ölümüne sebep olur. *İstanbul Hatırası*'nda cinayet masası başkomiserinin yakın arkadaşları Veteriner Demir ve Mimar Yekta intikam hırsıyla organize olarak çalışıp yedi kişiyi soğukkanlı bir biçimde katlederler. *Patasana*'da tarihî tabletleri çözen Arkeolog Timothy hiçbir suçluluk duygusuna yer vermeden dört kişinin canına kıyar. Görüldüğü üzere Ümit cinayet işleyen suçluları genellikle iyi eğitim almış, kaliteli sosyal yaşama sahip kişilerden seçmiştir; böylece aslında masum görüntünün altında nasıl ruhî çöküntülerin olabileceğini, toplumda saygın bir mevkiye sahip kişilerin de suç işleyebilecekleri gerçeğini ortaya koymuştur.

Suç unsurunu sık sık önemli bir malzeme olarak kullanan Ümit, romanlarında olay halkalarını ardıl bir biçimde birbirine bağlar. Vaka genellikle tek bir zincir etrafında şekillenmez, kişilerin kurdukları bağlarla uygun bir sistem içerisinde ilerler. Söz konusu eserlerin tüm özelliği, ana düğümü yaratan bir aksiyonla başlaması ve olayların birbirine paralel olarak dalga dalga yayılmasıdır. Aşağıda çalışmamızın konusu gereği incelenen on romanın - baskı tarihleri göz önüne alınarak - suç unsuru içeren olay halkaları verilmiştir:

Çalışmamızın konusunu oluşturan Ahmet Ümit'in 1996 yılında yayımlanarak literatürümüze kazandırdığı *Sis ve Gece romanının tek bir cinayet etrafında şekillendiğini görürüz. Tabii bu durumun cinayet olup olmadığı da bir tartışma konusudur. Çünkü Sedat, sevdiği kadını planlayarak ve istediği için değil, tesadüfen öldürmüştür. Bu nedenle Ümit'in bu romanında önemli olan katilin kim olduğundan ziyade Mine'nin nerede olduğu ve başına ne geldiği esrarının çözülmesidir.*⁸⁴

Sis ve Gece romanında Yıldırım Binbaşı'nın öldürülmesiyle başlayan olay halkası, anlatının merkezî kişisi olan Sedat'ın Fahri'yi vurmasıyla devam eder. Suç unsuru teşkil eden üçüncü olay halkası ise Sedat'ın simitçi kılığına giren Cuma tarafından

⁸⁴ Habibe Gezer, *Türk Edebiyatında Polisiye Roman ve Ahmet Ümit'in Romanlarında Polisiye Roman Kurguları*, Yüksek Lisans Tezi, Süleyman Demirel Üniversitesi, Isparta 2006, s.68-69.

kurşunlanmasıdır. Olaylar romanın anlatıcı kahramanı Sedat tarafından şöyle ifade edilir: *“Kimi haklamışım?... Fahri... Fahri’den söz ediyor olmalı. Evet, onu vurdum. Yere düştüğünü gördüm. Düşmeden o da beni yaralamış olmalı. Hayır, Fahri ateş bile edemedi. Beni vuran öbürüydü. Simitçi kılıklı herif.”*

Romanın kilit noktasını Sedat’ın yasak aşk yaşadığı sevgilisi Mine’nin ortadan yok olması oluşturur. Mine’nin sol bir örgüt tarafından kaçırılıp öldürülmüş olma ihtimali ana düğümü meydana getirir. Ana düğümün atılmasından sonra sıralanan olaylar zinciri ise Sedat’ı Mine’ye ulaştıracak olan ipuçlarıdır.

Yabancıların evlerini hileyle ellerinden almaya çalışan Şeref’in, Maria’yı kaçırması ve kaçırmanın Piç Neco olduğunu iddia etmesiyle soruşturmanın seyrini değiştirmesi anlatıda tempoyu yükselten önemli bir olaydır. Yine bir terör örgütü evinde saklanan teröristlerle Sedat arasında çıkan çatışmanın ise gerçekleri açığa çıkaracak olan son olay halkası olduğu söylenebilir. İşte olayların açığa çıktığı son sahne Sedat’ın ağzından şöyle verilir: *“Bazen iyice bunalıp ‘Tamam, onu ben vurdum, kabul ediyorum,’ diyorum kendi kendime. Ama isteyerek olmadı ki. O karanlıktaki gölgenin Mine olduğunu bilseydim ateş eder miydim? Onu korumaya, kurtarmaya çalışmaz mıydım? Bütün bu avutucu savlar, yaşamda en çok önem verdiğim insanı kendi ellerimle öldürmüş olabileceğim gerçeğini değiştirmiyor.”*⁸⁵

Ümit’in polisiye roman türünde kaleme aldığı ve çalışmamıza konu olan romanlarından biri de 1998 yılında yayımlanan *Kar Kokusu*’dur. Romanda Marksist eğitim görmek üzere TKP (Türkiye Komünist Partisi) tarafından Moskova’ya gönderilen Mehmet, Asaf, Kerem, Cemil, Reşit, Beşir, Şeref, Can, Turgut ve Nejat’ın başından geçenler konu edilmekte, işlenen cinayet sebebiyle kim ve neden soruları okuyucuda merak uyandırmaktadır.

Ülkelerinde yasa dışı olarak çalışan TKP üyelerinin, CIA ve MOSSAD gibi istihbarat örgütlerinin takibinden uzak olsun diye Moskova’ya gelmeleriyle olay halkaları birbirinin peşi sıra dizilir. Bahsi geçen eserde suça yer veren tek olay

⁸⁵Ahmet Ümit, *Sis ve Gece*, 32. Basım, Everest Yayınları, İstanbul 2010, s. 251.

halkası örgütün en önemli adamlarından biri olan Mehmet'in sırtına demir bir çubuk saplanarak öldürülmesidir. Mehmet'in kim tarafından, niçin öldürüldüğü sorusuyla atılan ana düğüm ise Kerem'in bıraktığı intihar mektubuyla çözülmeye başlar.

Ahmet Ümit'in 2000 yılında yayımlanan ve iki ayrı metinden oluşan *Patasana* romanının bir kısmı Antep'te arkeolojik kazı yapan ekibin başından geçenleri konu edinirken diğer kısmı da bu ekibin bulduğu Hititler döneminden kalma Patasana adlı yazmana ait tabletlerdeki olayları anlatır. Eser roman içinde roman özelliği taşıdığından suç unsuru taşıyan olay halkaları iki ayrı koldan verilecektir.

Romanın asıl metnine ait olay halkaları: *Patasana* romanı adeta olaylar silsilesi şeklinde cereyan eden bir anlatı olarak karşımıza çıkar. Eserde geçmişte işlenen cinayetlere benzer beş farklı cinayet bulunmaktadır. Bu durumda anlatının aslında ana düğümlere sahip olduğunu söylemek mümkündür. Üst üste meydana gelen olaylarla yer yer vaka, zaman ve kişilerin izini sürmekte zorlanılan roman dehşet verici bir olayla başlar. Köy camiiinin müezzini Hacı Settar'ın minareden atılarak öldürülmesi ilk olay halkası olarak baş gösterir:

“Hacı Settar öldü. Minareden düşmüş. Her Cuma yaptığı gibi bu sabah da ezan okumak için minareye çıkmış.”... “Olayın kaza olduğunu sanmıyoruz. Onu minareden atmışlar...” “Şerefenin duvarları oldukça yüksek, kendini kaybederek düşmesi imkânsız. Hacı Settar'ı biri minareden atmış...”⁸⁶

Metnin ikinci önemli halkası olan Korucubaşı Reşat Ağa'nın köyün çıkışında kafası kesilerek öldürülmesi, olay sırasında oradan geçen bir çobanın ifadesinde tasvir edilir: *“Geceyarısı çıkmış evinden. Kendi köyündekilerle beraber Güvenlilerin davarlarını da güdüyormuş. Güven Köyü'ne yaklaşırken yolun ortasında bir karaltı görmüş. Dolunay varmış ama ışık arkadan vurduğu için ne olduğunu anlayamıyormuş. Bu arada köpeklerin deliler gibi havlamaya başlamasından kötü bir şeyler olduğunu sezinliyormuş. Yaklaşmış, bakmış ki başsız bir ceset, korkuyla geri çekilirken kucağındaki başı fark etmiş...”⁸⁷*

⁸⁶ Ahmet Ümit, *Patasana*, 33. Basım, Everest Yayınları, İstanbul 2010, s.4.

⁸⁷ Age. , s.132.

Bölgede doktorluk yapan David'in doksan beş yaşındaki babası Nicolas, 1915 tehcirinden sonra bölgede kalan bazı kimselerin hunharca öldürüldüğünü, kazı ekibi sorumlusu aynı zamanda da romanın merkezî figürü olan Esra'ya anlatır. Yetmiş sekiz yıl önce Papaz Krikor, şu an cami olan kilisenin çan kulesinden aşağı atılarak; geniş toprak sahibi Ohannes Ağa, şimdiki Güven Köyü yolunda başı kesilip kucağına bırakılarak; bakırcı ustası Garo ise dükkânının kirişine asılarak öldürülmüştür. Şimdiki cinayetlerin geçmişte işlenenlerle benzerlik gösteriyor olması olayların çözülmesinde önem arz ettiğinden Esra ve Nicolas'ın konuşmaları da vaka örgüsünün dikkate değer kısmını oluşturur.

Dehşet verici olaylar üst üste cereyan etmeye devam ederken korkunç bir cinayet daha ortaya çıkar. Bu, bakırcı ustasının oğlunun bakır bir telle boğularak öldürülmesi olayıdır. Ardıl olarak devam eden olay halkaları içerisinde son olarak kazı ekibi üyesi Kemal'in öldürülmesiyle son cinayet işlenmiş olur.

Hacı Settar'ın öldürülmesiyle başlayan cinayet soruşturmasında başzanlı olarak gösterilen Çolak Memili'nin evinde yapılan aramalarda kendisinin bir tarihî eser kaçakçısı olmasının anlaşılması, köy korucusu olan Seyithan'ın PKK'lı ikizi Bedirhan'ı jandarmaya bildirmesiyle Yüzbaşı Eşref'in Bedirhan'la çatışması, yine Yüzbaşı Eşref'in PKK'lı terörist Cemşit ve adamlarıyla vuruşması, kazı ekibinin aşçısı olarak çalışan Halaf'ın namusuna dil uzatan kişiyi bıçaklaması vakanın devamını sağlayan başka olay halkalarıdır.

Tek bir vaka zinciri üzerinde seyretmeyen *Patasana*'nın Hitit antik kentinin yok oluşunu anlatan ikinci metninde ise Asur kralı Tiglatpileser'in, tabletlerin yazmanı aynı zamanda ikinci metnin anlatıcı kişisi olan Patasa'nın babasını hunharca öldürmesi; Patasana'nın Kral Pisiris'in eşi olan Aşmunikal ile yasak aşk yaşaması, bu durumu öğrenen kralın Aşmunikal'ın intiharına neden olması ve son olarak Patasa'nın anlatının hasım gücü kral Pisiris'ten intikam almak amacıyla ona yanlış bilgiler verip halkının yok olmasına sebebiyet vermesiyle vaka örgüsü dikkatlere sunulmuştur.

Ümit'in 2002 yılında yayımlanan *Kukla* adlı romanı, yakın geçmişe damgasını vuran Susurluk olayından etkilenilerek kaleme alınan, derin devlet ilişkilerinin irdelendiği, kim sorusunun cevabının arandığı polisiye türünde bir eserdir. Romanın tematik gücü olarak eserde yönlendirici etki yapan gazeteci Adnan Sözmen'in, yirmi yıldır görüşmediği üvey kardeşi Doğan ile karşılaşmasıyla değişen hayatı ve bu karşılaşmanın etkisiyle gelişen olaylar anlatır.

Kukla'nın anlatıcı karakteri Adnan'ın üvey kardeşi Doğan'la markette karşılaşmaları entrikayı başlatacak olan ilk olay halkasıdır. Anlatının bizi daha ilk sayfalardan sürükleyeceğini Adnan'la Doğan arasında geçen şu diyalogdan anlıyoruz: *"Benim işim bitik." Korku yoktu sesinde, beklenti yoktu, umutsuzluk vardı, bir de umutsuzluğunun farkındaki bir adamın kendine duyduğu o tuhaf güven. "Ne tür belalara bulaştığımı biliyorsun. Belki de içinden, yukarıda birileri seni her zaman kollamıştır, yine kollayacaktır, diye geçiriyorsun. Ama bu defa farklı. Bu defa gerçekten de yolun sonuna geldim." Yine acı acı gülümseyeceğini sandım gülümsemedi. "Sana geldim." dedi yalnızca. Sonra benim az önce düşünüp de söyleyemediğim sözleri mırıldan, "çünkü sen üvey de olsa kardeşimsin. Ve başka hiç yakınım yok."*⁸⁸

Doğan'ın kardeşi Adnan'la konuşması sırasında Bekir Kaytan ve sevgilisinin kurban gittikleri cinayetle ilgili tüm gerçekleri bildiğini iddia etmesi; yine Doğan'ın, bir aracı içindeki şoförüyle birlikte yakarak olayların seyrini değiştirmeye çalışması ve Doğan'ın Müfit tarafından öldürülmesi anlatının can alıcı olay halkalarıdır.

Âdeta suçlar silsilesi biçiminde kurgulanan *Kukla*'da Doğan'ın PKK itirafçısı arkadaşı Rıza Aslan ile solcu bir öğrenciyi otobüste boğmaları, geçmişte ülkücülerin solcu gençleri bombalı saldırıyla öldürmeleri, Adnan'ın arkadaşı Arif'e siyah bir cipin kasıtlı bir biçimde çarpması, Abraham Avriel adlı saat tüccarının öldürülmesi suça yer verilen diğer hadiseler olarak karşımıza çıkmaktadır.

⁸⁸Ahmet Ümit, *Kukla*, 21. Basım, Everest Yayınları, İstanbul 2011, s. 24.

2003 yılında yayımlanan Ahmet Ümit' in *Beyoğlu Rapsodisi* adlı romanında gelişen olaylar, başkahraman Selim'in ağzından anlatılmaktadır. Selim, Kenan ve Nihat'ın lise yıllarında başlayan arkadaşlıkları ellili yaşlarına gelmelerine rağmen hâlâ devam etmektedir. Selim babasından kalan AZYA adlı tekstil şirketinin patronu, Kenan hukuk öğrenimi görmesine rağmen babasından devraldığı sigorta şirketinin sahibi, Nihat ise sahaf dükkânı işletmecisidir.

Anlatının esas öyküsü Kenan'ın ölümsüz olabilme fikriyle başlar. “(...) *uzunca bir süredir orta yaşın çoktan kanıksadığımız sıradan günlerinin devranını sürmekteydik. Ta ki Kenan'ın ölümsüzlük merakı yüzünden bu sakin yaşamımız, fırtınalı günlerle örülmüş bir karabasana dönüşene kadar.*”⁸⁹

Kenan'ın ölümsüzlük takıntısına çözüm Nihat'tan gelir. Beyoğlu'nda işlenen cinayetlerin olay mahallinde fotoğraflarının çekilip sergilenmesi düşüncesiyle ilk olay halkası oluşturulur. Cinayetlerin fotoğraflanması sırasında Kenan'ın iki cinayet sahnesi arasındaki benzerlikleri fark etmesi, cinayetlerin birbiriyle bağlantılı olduğunu gösteren ikinci olay halkasıdır. Söz konusu olay Selim ve Kenan arasındaki diyalogda verilir: “*Abicim, acayip bir durum! Fotoğraflarını çektiğimiz cinayet mahallerinden ikisinin duvarına da aynı ressamın elinden çıkmış iki resim asılıydı. Birinde haça çakılı bir yılan, ötekinde bir asaya sekiz sayısı biçiminde sarılmış iki yılan... Çekerken fark etmemişim, dün fotoğraflara bakarken dikkatimi çekti. Yakından bakınca bu iki resmin de aynı ressamın elinden çıkmış olduğunu anladım.*”... “*Ne var bunda?*” diye sordum. “*Ne olacak, iki maktulün birbirini tanıdığını gösterir.*” “*Ee?*” “*Ee'si, iki cinayet birbiriyle bağlantılı.*”⁹⁰ Kenan'ın cinayetlerin benzerliğini fark edip bu cinayetleri çözerek ölümsüz olmayı kafasına koyması romanın sonunda katili açığa çıkaracak olan suç unsurlu üçüncü olay halkasıdır. Cinayetleri fotoğraflanmış olan Aysun ile Kartal'ın ölümlerinden önce Selim'e şantaj yapmaları Kenan'ın araştırmalarına bağlı dördüncü olay halkasıdır. Maktul Aysun'la arkadaşlığı olan yazar Catherine Varchand'ın kendi yaşam öyküsünü anlattığı kitabının ele geçirilmesi ve hemen sonrasında Catherine

⁸⁹Ahmet Ümit, *Beyoğlu Rapsodisi*, s. 1.

⁹⁰Age. , s. 205.

Varchand'ın yatağında ölü bulunması Kenan'ın gerçekleri bulmasını sağlayacak olay halkalarıdır. Ve son olarak Kenan tarafından katil olduğu anlaşılan anlatıcı kahraman Selim'in Kenan'ı öldürmesi anlatıya son noktayı koyan zincirdir. Aşağıdaki sahnede Selim'in Kenan'ı vurma anı Selim'in ağzından tasvir edilmiştir:

“Göz göze geldik. Evet, beni ihbar edecekti. Bunu yapmaya karar bile vermemişken işaretparmağım adeta kendiliğinden dokunuverdi tetiğe. Kenan'ın cümlesi bir iniltiye dönüştü. Sol göğsünü tutarak sendeledi, sonra diz üstü çöktü yere. “Beni vurdun.” diye söylendi. Öfke yoktu sesinde, kızgınlık yoktu, şaşkınlık vardı sadece. “Selim, beni vurdun.” Ela gözlerindeki son ışıltılar yüzümde asılı kaldı.”⁹¹

Ümit'in roman türündeki eserlerinin seyri içerisinde göze çarpan çizgi roman *Başkomser Nevzat* dizisinin ilk kitabı *Başkomser Nevzat- Çiçekçi'nin Ölümü* de çalışmamızın muhtevasında yer almaktadır. İsmail Gülgeç'in çizimleri ve Ahmet Ümit'in öyküleriyle çizgi romana uyarlanan *Başkomser Nevzat* dizisi 2005 yılında yayımlanarak edebiyatımıza kazandırılan Ümit'in polisiye roman türünde farklı bir çalışmasıdır.

Çiçekçi Selim'in, dükkânında ölü bulunmasıyla başlayan ilk olay halkasıyla aynı zamanda ana düğüm atılmış olur. Selim'in ölümüne sebebiyet vereni araştırmaya başlayan Başkomser Nevzat ve ekibi böylece İstanbul'da suç işleyen pek çok kişiye de ulaşır. Soruşturma sırasında Selim'i tehdit ettiği gerekçesiyle zanlılar listesinde ilk sırayı alan hasım güç Tatlıcı Remzi ve Selim'i kumara alıştırıran Kulüpçü Arif'le Başkomser Nevzat arasında geçen diyaloglar anlatının çatışma unsurlarını oluşturmaktadır. Son olarak Başkomser Nevzat'ın bir genelev çalışanı olan Parlak Celile'yi sorgulamasıyla ana düğüm çözülür ve katilin Parlak Celile olduğu anlaşılır: *“Onu 3 milyar lira borcun için öldürdün... Kendi kendine gönderdiğin çiçekler yüzünden borçlanmıştın, ama ödeyemiyordun... “Onu para için*

⁹¹Ahmet Ümit, *Beyoğlu Rapsodisi*, s. 402-403.

*öldürmedim. Para için adam öldürmem ben... Bedenimi satarım ama para için cana kıymam... Selim, onurumla oynamaya kalktı...*⁹²

Ahmet Ümit'in incelediğimiz bir diğer romanı 2006 yılında yayımlanan *Kavim*'de ilginç bir polisiye olayı izlerken bir taraftan da genelde Hıristiyanlık, özelde Süryanilik hakkında da bilgi sahibi oluyoruz.⁹³ Romanda olaylar Yusuf'un simgesel işaretlerle dolu öldürülme hadisesiyle başlar ve bu cinayet etrafında daha pek çok cinayet birbirini takip eder.

Birbirine ulanmış birden fazla cinayetin yer aldığı eserde ilk olay halkasını Yusuf'un - esas adı Selim Uludere'nin - dinî semboller kullanılarak öldürülmesi meydana getirir. Aşağıdaki sahnede cinayet mahalline giden polislerin karşılaştıkları manzara şu şekilde verilmiştir:

Kısa koridorun sonunda geniş bir salon karşılıyor bizi. Ceset orada divanın üzerinde yatıyor. Ortadaki masanın üzerinde açık duran bir kitap var.

“Kitab-ı Mukaddes yazıyor üstünde...”

Altı çizilen satırlarda iki cümle yer alıyor. Ali sesli olarak okuyor:

“Uyan ey kılıç! Çobanıma yakınıma karşı harekete geç.” Bu kez Şefik'e bakıyor.

“Ne demek şimdi bu?”

“Bilmiyorum” diyerek, eliyle yeniden satırın altındaki koyu renkli çizgiyi gösteriyor Şefik. “Ama sanırım satırın altı maktulün kanıyla çizilmiş. Kırmızı, giderek koyulaşmış.” Zeynep'e bakarak sürdürüyor sözlerini. “Mürekkebe pek benzemiyor.”

Zeynep sağdaki sayfanın kenarındaki boşluğa, aynı mürekkep ya da kan, ne türden bir sıvıysa, işte onunla dikey olarak yazılmış, “Mor Gabriel” sözcüklerini gösteriyor.

“...Mor Gabriel kimdir, bilmiyoruz.”

⁹² Ahmet Ümit, *Başkomser Nevzat- Çiçekçinin Ölümü*, 2. Basım, Everest Yayınları, İstanbul 2011, s.52.

⁹³ Erol Üyepazarcı, age. , s.407.

“Peygamber, aziz gibi bir şahsiyet olmalı.” diye akıl yürütüyor Zeynep.

...

“Peki bu ne?”

“Buhurdanlık.” diye açıklıyorum. “Kiliselerde ayin sırasında kullanılır.”⁹⁴

Yusuf’un sevgilisi olan Kınalı Meryem’in Bingöllü Kadir’i öldürmesi olayı ikinci metin halkasıdır. Tarihî eser kaçakçısı Malik’in evinde ölü olarak bulunması, gerçek Yusuf’un kardeşine ulaşılması sonucunda aslında Yusuf’un yıllar öncesinde Mardin’de bir mağarada boğularak öldürülmesinin ortaya çıkması, dinî ritüellerle öldürülen Yusuf’un aslında sahte kimlik kullanan eski polis Selim Uludere olduğunun anlaşılması, Fatih lakaplı Mehmet Uncu’nun da tıpkı Selim Uludere gibi dinî sembollerle öldürülmesi, Malik’in ölümüne yol açan kişinin aslında polis müdürü Cengiz’in olması ve geçmişte anne babasını öldürenlerden intikam almak hırsıyla cinayetler işleyen Can’ın Kınalı Meryem’in adamı Tayyar tarafından öldürülmesi vakaları birbirine bağlamaktadır.

Ahmet Ümit’in 2006 yılında yayımlanan *Ninatta’nın Bileziği*’nde Hititler zamanında yaşanan bir sevdanın tabletler üzerine yazılmış hikâyesi anlatılmaktadır. Yazarın alıştığımız tarzından farklı kim, nasıl sorularının cevabının aranmadığı ve polisiye olarak adlandırılmayacak bir eser olan *Ninatta’nın Bileziği*’nde tek bir cinayet hadisesi yer alır. Ülkenin yiğit komutanı Nuvanza’nın İnara’yı öldürmesiyle yaşanan olaylar anlatının esasını teşkil eder.

Yazarın incelediğimiz bir başka romanı 2008’de yayımlanan *Bab-ı Esrar*’da, anlatıcı karakter Karen’in işi gereği geldiği Konya’da başından geçenler mistik bir polisiye olarak okuyucuyla buluşturulmuştur.

Hasan YÜREK 2011 yılında kaleme aldığı “*Babı Esrar ve Aşk Üzerine Bir Mukayese Denemesi*” adlı makalesinde romanın kurgusunu şu şekilde anlatır: *Bab-ı Esrar*’da uluslararası bir sigorta şirketinde çalışan Karen’in Konya’ya bir otel yangınına soruşturmaya gelmesi anlatılır. Karen, bir taraftan yangın soruşturması

⁹⁴Ahmet Ümit, *Kavim*, s.17-18.

yaparken diğer taraftan da daha önce de bulunduğu Konya'da, aynı zamanda Konyalı bir semazen olan babasıyla ilgili içsel hesaplaşmalar içerisine girer. Konya bağlamında da Mevlânâ ile Şems-i Tebrizî ilişkisi üzerinde durulur.

*Bab-ı Esrar'da çözülmeyi bekleyen bir yangın olayı ve onun etrafında gelişen gizemli olaylar ön plana çıkmaktadır. Bu da romanın polisiye türü içerisinde yer almasını sağlar. Anlatım açısından dikkati çeken bir diğer özellik, öykünün aktarılış tarzıdır. Bab-ı Esrar'da olaylar bir noktadan başlar, bu nokta Karen'in otel yangınına araştırmak için Konya'ya gelişidir ve aşama aşama sonuca doğru ilerler. Karen, ipuçlarını takip eder ve otel yangınının sigorta şirketinden para alabilmek için otel sahibi tarafından çıkarıldığını ispatlar.*⁹⁵

Fantastik bir kurguyla şekillenen *Bab-ı Esrar'da* gizem öğeleri romanın daha ilk sayfasında yedi kişinin işlediği cinayetin betimlenmesiyle başlar. “*Taşa kan vardı. Bahçede ürktümcü bir serinlik. Cinayetin tek tanığı dolunaydı. Hiç şaşırmadan, ürpermeden, korkmadan bakıyordu uzun boylu kavak ağaçlarının ölü yapraklarının arasından. Yedi kişiden en genç olanı vurmuştu kapıya. En yaşlı olanı çağırmıştı içeridekini. Yedi kişinin yedisi birden saplamıştı bıçaklarını içeriden çıkana.* (Bab- Esrar, s.13) İki farklı zaman ve mekân çerçevesinde kurgulanmış olan romanda Şems-i Tebrizi'nin cinayetinin anlatıldığı bu olay halkasından sonra, şimdiki zamana dönülür ve Karen'in Konya'ya gelmesiyle fantastik olaylar birbirini peşi sıra takip eder: “*(...) geriye döndüm ve karşımda onu gördüm. Tepeden tırnağa siyahlar giyinmiş bir adam; ince, uzun boylu, saçı sakalı birbirine karışmış. Öyle sessizce duruyordu önümde, boş bulunsam çığlık bile atabilirdim. Ama o kadar şaşırmıştım ki sadece küçük bir “Ah!” sesi çıktı ağızımdan.*

“*Korkma*” diye fısıldadı. Sesi su gibi sakin, tene dokunan ipek gibi yumuşak, hafiften çöken serinlik gibi huzur vericiydi. “*Korkma, kötülük için gelmedim.*”

(...) Adam, saygıyla avucumu açtı, içine bir şey koydu, sonra parmaklarımı tek tek kapattı.

“*Senin olanı, sana getirdim.*”

⁹⁵Hasan Yürek, *Bab-ı Esrar ve Aşk Üzerine Bir Mukayese Denemesi*, Turkish Studies International Periodical for The Languages Literature and History of Turkish or Turkic Volume, 6/3 Summer 2011, s. 1627.

Bir rüyada gibiydim, sağ elimin parmakları avcumdaki sert nesneye dokunuyordu. Parmaklarımı açtım, merakla sağ avucumun içine baktım. Alacakaranlıkta iyi seçemiyordum; elimi gözlerime yaklaştırdım. Avucumun ortasında bir yüzük duruyordu.”⁹⁶ Karen’in hikâyesi anlatılırken birden bu unsur kullanılmakta ve karşısına fantastik bir unsur çıkarılmaktadır. Daha sonra Karen’in sık sık karşılaşacağı bu fantastik kişi Şems-i Tebrizî’dir.⁹⁷

Otel yangınına soruşturmak maksadıyla Konya’ya gelen Karen’in yangında parmağının olabileceği İkonion Turizm’in sahibiyle yaptığı toplantı; yanan otelin eski personelleri Serhat, Cavit, Kadir ve Nezihe’nin ifadelerindeki tutarsızlıklar vaka örgüsünde önem arz etmektedir.

Karen’in Konya’da bir akşam vakti yürüyüşü sırasında Mevlana ve Şems-i Tebrizî’nin buluştukları ilk yer olan Merc el Bahreyn’de kapkaççı tarafından çantasının çalınması, Karen’in araştırmaları sonucunda oteli kundaklayanların Ziya ve adamlarının olduğunun anlaşılması ve son olarak her şeyin açığa çıkmasıyla Ziya’nın Karen’i kaçırmayı eserin polisiye unsurları arasında bulunmaktadır.

Ahmet Ümit’in 2010 yılında yayımlanan *İstanbul Hatırası* adlı romanında kurgulanan cinayetler ve maktullerin hikâyeleriyle, maktullerin avuçlarında bulunan sikkelerden yola çıkılarak İstanbul’un tarihi hikâyesi anlatılmaktadır. İşlenen yedi cinayet esere polisiye özellik kazandırmakta, kim ve nasıl sorularının cevapları merak uyandırmaktadır. Mustafa AYDEMİR tarafından 2012 yılında kaleme alınan “*Tarihsel Bir Polisiye Roman: İstanbul Hatırası*” adlı makalede romanın içeriği şu şekilde aktarılır: *Roman, olay örgüsüne ve kişilerin olay örgüsüne katılımına bağlı olarak yedi bölümden oluşur. Yaklaşık yedi gün sürecek olan soruşturma boyunca olaylar, Başkomser Nevzat’ın etrafında gelişir. Nevzat, yedi kişinin ölümüne sebep olan katillerin kim olduğu sorusuna cevap arayıp durur. Cinayet araştırmaları yürütülürken, anlatıda biri gerçek ve güncel, diğeri tarihsel olan iç içe iki farklı kurgu ortaya çıkar. Gerçek ve güncelden hareketle tarihsel olaylara ve mekânlara*

⁹⁶Ahmet Ümit, *Bab-ı Esrar*, 1. Baskı, Doğan Kitap, İstanbul 2008, s.35-36.

⁹⁷Hasan Yürek, agm. , s.1628.

*gidilir. Tarihsel ve polisiye türün iç içe olduğu İstanbul Hatırası'nda olay örgüsü, işlenen cinayetler etrafında şekillenir. Romandaki olay örgüsünü teşkil eden bu cinayetlerin Şahsi mi yoksa İstanbul'un tarihî güzelliklerini yok etmek isteyenlere karşı başlatılan bir savaş mı olduğu düşüncesi roman boyunca gizemini korur.*⁹⁸

Yedi bölümden oluşan romanda suç unsurlu ilk olay halkasını, birinci bölümde, sanat tarihçisi Necdet Denizel'in cesedinin avucuna sıkıştırılmış bir sikkıyla bulunması oluşturur. İkinci bölümde romanın ikinci olay halkası olarak yine avucunda sikkıyla öldürülmüş olan Arkeolog Mukadder Kınacı'nın bulunması, üçüncü kısımda Gazateci Şaban Durucan'ın, dördüncü bölümde Mimar Teoman Alkan'ın avuçlarındaki sikkelerle cesetlerinin bulunması, beşinci bölümde Belediye Başkan Yardımcısı Fazlı Gümüş'ün kesik başının bir kutu içerisinde Leyla Barkın'a gönderilmesi, altıncı kısımda Avukat Hakan Yamalı'nın cesedine ulaşılmasıyla yavaş yavaş sonuca gelinir. Zanlılar listesinde ilk sırayı alan Âdem Yezdan'ın, ofisinde Veteriner Demir'in kartvizitinin bulunmasıyla birlikte atılan düğümler bir bir çözülmeye başlar. Yedinci bölümde artık sona gelinir ve *Başkomiser Nevzat, yedinci kurbanın da ilk kurban gibi Sarayburnu'ndaki Atatürk Heykeli'ne bırakıldığını anlar. Bir kurbanın bulunmasıyla başlayan anlatı yine bir kurbanın bulunmasıyla son bulur.*⁹⁹

Çalışmamızın içeriğini oluşturan on romanda da vahşi içgüdüler sonucunda ortaya çıkan kanlı olaylar baş gösterir. Sadece katili, zanlıyı, maktulü ve mağduru ilgilendiriyormuş gibi ortaya konsa da, aslında tüm bu maceralar evrensel içeriğe sahip manalarla doludur.

Çoğunlukla kent yaşamlarının anlatıldığı bu romanlarda bir cinayetin soruşturulması sırasında birden çok suç da peyda olur. Kişiler aracılığıyla kurulan bağlarla - kurgunun gizemini korumak maksadıyla - gerçekler silikleştirilerek verilir ve sonunda mutlaka suçlu- mağdur ikilisi ortaya çıkar. Tüm bunlara ulaşma

⁹⁸Mustafa Aydemir, *Tarihsel Bir Polisiye Roman: İstanbul Hatırası*, *Turkish Studies International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic* Volume 7/3, Summer 2012, s.355.

⁹⁹Mustafa Aydemir, *agm.*, s.356.

aşamasında bütünü meydana getirecek pek çok ayrıntıya yer verilir ve bu ayrıntıların hepsi metnin örgüsünü çözecek olan mihenk taşlarıdır.

3.3. ROMANLARDAKİ DEDEKTİF, SUÇLU, MAĞDUR ÜÇLÜSÜ

Polisiye bir romanda suçun ortaya çıkabilmesi için gerekli olan çatışma unsurları Ümit'in eserlerinde, zıtlıklardan hareket edilerek meydana getirilmiştir. Esas konu cinayet olsa da, cinayeti aydınlatma aşamasında dedektif rolündeki kahramanın etrafında onu katile ulaştıracak olan daha pek çok suç unsuruyla karşı karşıya geliriz.

Romanlarını cinayet üzerine kuran yazar, anlatılarının hepsinde katili en son açığa çıkarırken cinayetin ya da cinayetlerin birinci dereceden şüphelisi konumunda kişiler de yaratarak kurgularını biraz daha çıkmaza sokar. Daha ilk sayfalarda işlenen cinayetlerle katil kim sorusunun cevabı aranmaya başlarken çizilen dedektif karakteriyle de polisiye kurgunun önemli bir ayağı yaratılmış olur. Yönlendirici bir rol üstlenen dedektif sayesinde birbirini izleyen suçlar neden ve kim tarafından işlendiğinin irdelenmesiyle çözüme kavuşturulur. *Temel formül şöyledir: Bir cinayet işlenir; birçok kişiden kuşulanılır; katil dışında, kuşku altındaki kişilerin hepsi aklanır; katil yakalanır ya da ölür.*¹⁰⁰

Ümit'in romanlarında yer bulan dedektifler klasik polisiyelerde olduğu gibi, cinayeti aydınlatmak için tutulmuş özel dedektifler değildir. Bunlar ya polis teşkilatının birer üyesi ya da olayların seyri içerisinde isteyerek veya istemeyerek yer bulan roman kişileridir. Gerilimin sürdürülmesinde kayda değer bir işleve sahip bu roman kişileri çoğunlukla metnin kahraman anlatıcılarıdır. *Zira metinde nakledilen her şeyi onun duyu organları ile idrak ettiği ve değerlendirdiği tarzda karşımıza çıkar.*¹⁰¹ Bu sebeple anlatı süresince dedektif veya dedektif rolüne bürünmüş kişi ön plandadır ve bunlar iç dünyalarının karmaşık yönleriyle ortaya konularak karakterleştirilirler. Yazarın incelediğimiz on romanının üçünde dedektif olarak karşımıza çıkan Başkomser Nevzat'ın düşüncelerinin iç monolog tarzında

¹⁰⁰Zeynep Ergun, age. , s.9.

¹⁰¹Şerif Aktaş, *Roman Sanatı ve Roman İncelemesine Giriş*, 7. Baskı, Akçağ Yayınları, Ankara 2005, s.93.

anlatımı bu türdendir: “Motoru çalıştırdıktan sonra arkayı görmek için başımın üstündeki aynayı ayarlarken, birden kendi gözlerimle karşılaşıyorum: Dalgın gözbebeklerimde tuhaf bir kıpırtı, yıllardır görmediğim, meslekteki ilk günlerimden kalma bir parıltı fark ediyorum. Neler oluyor, Ali’yle dalga geçerken bu dava beni de mi etkilemeye başladı ne? Yok canım, ben sadece görevimi yapıyorum. Ama aynadaki gözler benimle aynı düşüncede değil... Hem etkilenmiş olsam ne çıkar? Yeniden heyecan duyabiliyorsam, bunun neresi kötü? Belki de sevinmeliyim, çünkü bu değişimi gösterir... Ve unutmaya başladığımı... Karımı, kızımı, onların faili meçhul bir suikasta kurban gitmesini... Dün gece Evgenia, “Neden benimle evlenmiyorsun?” diye sorduğunda her ne kadar bakışlarımı kaçırıp işi şakaya vurdumsa da, içimden bir ses, “Sahi neden evlenmiyorsun onunla?” diye fisıldamadı mı? Bendeki vefa bu kadar mıymış? Bu kadar mı sürermiş sevdiklerinin ölüm acısı? Onların katillerinin bile bulamadan... Yeniden bakıyorum aynadaki gözlerime... Yok, az önce gördüğüm parıltı kaybolmuş. Tuhaf bir rahatlık duyuyorum. Huzursuzca kıpırdanan vicdanım, içimde büyüyen merakı acımasızca boğduktan sonra eski soğukkanlılığıma yeniden dönüyorum.”¹⁰²

Dedektif yazınında olayı aydınlatmaya çalışan ve bunu başaran dedektif, aydınlığın, iyiliğin göstergesidir.¹⁰³ Ümit’in romanlarında da yaratılan dedektif karakterleri çoğunlukla iyiliğin timsali olarak çizilir. Özellikle *Başkomser Nevzat-Çiçekçinin Ölümü*, *Kavim* ve *İstanbul Hatırası*’nda insani özellikleriyle karşımıza çıkan Başkomser Nevzat mantıklı, haksızlıklara boyun eğmeyen bir karakterken; *Sis* ve *Gece* romanının kahraman anlatıcısı ve aynı zamanda dedektifi İstihbaratçı Sedat sorguladığı suçluya bile içten içe merhamet gösterir. “*Sorgu sırasında oğlanın bir anda yaşlanan yüzünü gördüğümde, ona acıdığımı, hatta onu kendime yakın bulduğumu bile söyleyebilirim.*”¹⁰⁴

Dedektifin yardımcısı da olumlu bir karakterdir. O da suçluyu aramaktadır. Ama dedektif kadar akıllı değildir; ipuçlarını yanlış değerlendirir, nesnellliğini koruyamadığından duygularına kapılır, okuru yanılığa sürükler. Bu yönüyle yalnız

¹⁰² Ahmet Ümit, *Kavim*, s. 142-143.

¹⁰³ Zeynep Ergun, *age.*, s.25.

¹⁰⁴ Ahmet Ümit, *Sis ve Gece*, s.161.

öyküyü hafifleten bir gülmece ögesi değil, bütün ipuçları elinde olduğu hâlde gizemi çözememiş, kusurlu okuru simgeleyen, bizler gibi bir insanoğludur.¹⁰⁵ Başkomiser Nevzat'ın yardımcısı Komiser Ali'nin araştırma sırasında aceleci tavırlarından ötürü düştüğü komik durum, verilen örnekle, klasik polisiyeler için kabul gören bu savın Ümit romanlarında da geçerli olduğunu doğrular gibidir: “*Şu ay yıldız,*” dedi Ali. *Sikkeyi bulduğumuzdan beri aklını kurcalayan sorunun yanıtını arıyordu hâlâ. “Byzantium şehrini kuranlar Türk müymüş? Yani paralarının üzerine ayla yıldızı basmışlar ya.”*

“*Türk mü?*” Alaycı bir gülümseme belirdi Leyla'nın yüzünde. “*Allah iyiliğinizi versin Ali Bey. İki bin yedi yüz yıl öncesinden söz ediyoruz. O zamanlar atalarımız henüz Orta Asya bozkırlarında at koşturuyorlardı.*”

Umduğu yanıtı alamayan Ali huzursuzlanmıştı.”¹⁰⁶

*Dedektif, suçluyu esas olarak mantık üstünlüğü yoluyla alt eder. Suçlu da akıllıdır ve çoğu kez polisi atlatır ama büyük dedektifin süper beynini atlatamaz.*¹⁰⁷ Kavim romanının dedektif polisi Başkomiser Nevzat'ın, olayları analitik çözüm yollarıyla değil de daha çok mesleki öngörülerine dayanarak aydınlattığı görülmektedir. Kınalı Meryem'in adamı Tonguç her ne kadar mafya içi bir hesaplaşma sonucu Bingöllü Kadir'i öldürdüğünü iddia etse de, Başkomiser Nevzat tecrübelerine dayanarak Bingöllü'yü vuran esas kişinin Kınalı Meryem olduğunu bilmektedir. Başkomiser Nevzat'ın gözaltında bulunan Tonguç'la arasında geçen diyalog bu gerçeği ortaya koymaktadır:

“*Tonguç,*” diyorum gözlerinin içine bakarak.

“*İnanmıyor musunuz Amirim? Valla doğruyu söylüyorum.*”

“*Tonguç, sen daha bu dünyada yokken, ben Beyoğlu'nda senin gibileri içeri tikiyordum. Onun için doğruyu söylüyorum filan deme. Anlattıklarında doğruluk payı var ama sen gerçeği anlatmadın. Kınalı Meryem gibi bir kadın, Bingöllü'den*

¹⁰⁵ Zeynep Ergun, age. , s.25.

¹⁰⁶ Ahmet Ümit, *İstanbul Hatırası*, 1. Basım, Everest Yayınları, İstanbul 2010, s.39.

¹⁰⁷ Ernest Mandel, *Hoş Cinayet: Polisiye Romanın Toplumsal Bir Tarihi*, 2. Baskı, Yazın Yayıncılık, İstanbul 1996, s.107.

intikamını almak isterse, bunu senin gibi adamlara bırakmaz. Belki Ferhat'ı sen vurmuşundur. Belki o kargaşada Bingöllü de yere düşmüştür, bilmiyorum ama şundan adım gibi eminim ki, Bingöllü'yü öldüren kurşunları sen sıkmadın. Onları Meryem sıktı. Muhtemelen de başucuna gidip Bingöllü'nün gözlerinin içine bakarak yaptı bu işi."¹⁰⁸

Beyoğlu Rapsodisi'nde ise ölümsüz olmayı kafasına koyan Kenan'ın dedektif rolünü üstlendiğini görmekteyiz. Kenan ölümsüzlük takıntısı, merakı ve zekâsı sayesinde işlenen cinayetlerin katilini ortaya çıkarır fakat onu alt edemez. Çünkü Kenan'ın ölümü de diğer üç cinayeti işleyen arkadaşı Selim'in elinden olacaktır. Cinayetleri çözmeye çalışan Kenan soruşturma aşamasında, ilk maktul Aysun'un evinde bulduğu Catherine Varchand'a ait otobiyografik romanı okuyup zekâsını kullanarak katile ulaşır. Nitekim Kenan'ın ne kadar zeki olduğunu romanın anlatıcı kahramanı aynı zamanda Kenan'ın katili Selim'in ağzından öğrenmekteyiz: *"Onun aklına geleni neden ben düşünememiştim ki? Yakınmanın anlamı yoktu. Kenan'la aramızdaki fark işte buydu. Romanın başında da söylediğim gibi o her zaman benden daha zeki olmuştu. Belki de şimdi başucumda dikilirken, beni yenmiş olmaktan gurur duyuyor, zekâsıyla övünüyordu.*"¹⁰⁹

Bab-ı Esrar'ın kahraman anlatıcısı Karen ise kendini fantastik olaylar içerisinde bulurken bir yandan da tıpkı bir dedektif gibi iz sürer. Bir otel yangını soruşturması için Konya'da bulunan Karen, yangında parmağı olabilecek otel çalışanlarını sorgulayarak ipuçlarını birleştirir:

"Olay günü, yani yangının çıktığı salı günü otele niçin gitmiştiniz?"

"İş için. Biz alt katların temizlik işini yapardık."

"Biz derken kimler yani?"

"Biz işte, rahmetli Mecit ile Hüseyin bir de Nezihe Bacı."

"Her gün mü gidiyordunuz?"

¹⁰⁸ Ahmet Ümit, *Kavim*, s.97.

¹⁰⁹ Ahmet Ümit, *Beyoğlu Rapsodisi*, s.401.

“Otel açıkken altı gün gidiyorduk, tek pazarları çalışmazdık. Tadilat yapıldığı dönemlerde sadece üç gün çalışırdık; pazartesi, çarşamba ve cuma.”

Yanlış mı duymuştum acaba?

“Ama bu defa salı günü gitmişsiniz.” diye hatırlattım.

Yanlış açığa vurulmuş gibi kızardı.

(...)

Mennan arkadaşını ikna etmeye uğraşırken benim aklım başka bir ayrıntıya takılmıştı.

“Kadir Bey” dedim merakla yüzüne bakarak. “Siz bu otelde ne kadar zamandır çalışıyorsunuz?”

Uysalca yanıtladı sorumu.

“Önümüzdeki ay, üç yıl olacaktı. Ama biliyorsunuz, yangından sonra işten çıkardılar. Tazminatımı bile ödemediler. Şirketin durumu kötüymüş.”

İkonion Turizm zor durumda demek, bu bilgi de önemliydi işte, aklıma not ederek öteki soruya geçtim¹¹⁰.

Karen, ipuçlarını takip eder ve otel yangınının sigorta şirketinden para alabilmek için otel sahibi tarafından çıkarıldığını ispatlar.¹¹¹

Dört farklı cinayetin yer aldığı *Patasana*'da Yüzbaşı Eşref görevi gereği suçları aydınlatmaya çalışırken kazı ekibinin sorumlusu Esra ise kafasındaki yapbozun parçalarını birleştirerek katili bulmaya çalışır. Bölgede doktorluk yapan David'in doksan beş yaşındaki babası Nicolas'ın, 1915 tehcirinden sonra köyde kalan bazı kişilerin hunharca öldürüldüğünü kazı ekibi sorumlusu Esra'ya anlatmasıyla düğüm çözülmeye başlar. Şimdi yaşanan cinayetlerle geçmişteki olayların benzerliğini fark eden Esra, bundan sonra olabilecek cinayetler hakkında fikir yürütür. Bu bakımdan Esra istemeden de olsa olayların içinde kendini bulan ve ipuçlarını birbirine ekleye ekleye cinayetleri çözmesinde Yüzbaşı Eşref'e yardımcı olan merkezî figür olarak anlatıda yerini alır. Aşağıda Esra'nın duygu ve fikirlerini

¹¹⁰Ahmet Ümit, *Bab-ı Esrar*, s.224-225.

¹¹¹Hasan Yürek, *agm.*, s. 1627.

tasvir eden yazar, aslında cinayetleri çözmeye çalışan ana karakterin Esra olduğunu ortaya koyar gibidir:

“Ama ya Sakıp amca yanılıyorsa, cinayeti örgüt değil de yetmiş sekiz yıl önceki olayların intikamını almak isteyen biri işlediyse? İyi de kim? O cinayetlerde akrabası öldürülen biri ya da Bernd gibi onların yakını olan biri... Bir meslektaşı hakkında böyle düşünmemeliydi. Ama daha David, ‘Babam olaylar hakkında Bernd’le konuştu,’ dediğinde düşünmeye başlamıştı Alman meslektaşını. Nicholas, kiliseden atılarak öldürülen Papaz Krikor’un genç oğlundan, çocuğun annesini alarak Beyrut’a kaçtığından söz etmemiş miydi? Bernd’in kayınpederi de Türkiye’den Fransa’ya kaçmamış mıydı? Bu bir rastlantı mıydı?

(...) Zaten tuhaf bir adam olan Bernd neden daha kaçıkça işler yapmasın? Sahi, cinayetler işlenirken ne yapıyordu bu adam? Ne yapacak, ekipteki herkes gibi yatağında uyuyordu. Uyuyor muydu? Cinayetlerin işlendiği gece olanları anımsamaya çalıştı. Hacı Settar öldürüldüğü sabah Bernd odasında bulunamamıştı. Ya Korucubaşı Reşat’ın öldürüldüğü gece? Zihnini zorladı, Bernd’in sabah Teoman’la yaptığı küçük konuşmayı anımsadı. Teoman, Alman’ın her zaman bindiği bisikletinin lastiklerinin inmiş olduğunu söylüyordu. Bernd’in yüzünde tuhaf bir anlam belirmiş ve ‘Ben gece bisiklete binmedim ki,’ diyerek hemen savunmaya geçmişti. Neden heyecanlanmıştı ki? Yoksa gece bisikletine atlayıp Göven köyüne Korucubaşı Reşat’ı öldürmeye mi gitmişti?”¹¹²

Suçu dedektifin kendisi işlememelidir¹¹³ kuralını Sis ve Gece’de bozan Ümit, kahraman anlatıcı Sedat’ı romanın hem dedektifi hem de suçlu kişisi olarak çizmiştir. Sis ve Gece’de istihbaratçı olan Sedat’ın aniden ortadan kaybolan sevgilisi Mine’yi bulma çabaları anlatılır. Sedat Mine’nin kaçırılmış veya öldürülmüş olma olasılıkları üzerinde durarak araştırmaya, deliller toplamaya başlar. Topladığı tüm delilleri birleştirdiğinde ise katilin kendisi olduğu, Mine’yi bir örgüt evi baskınında tesadüfen öldürdüğü sonucuna ulaşır.¹¹⁴

¹¹²Ahmet Ümit, *Patasana*, s. 221-222.

¹¹³Zeynep Ergun, *age.*, s.8.

¹¹⁴Habibe Gezer, *age.*, s.68.

Sis ve Gece bir bakıma karmaşık psikolojisinin esareti altındaki Sedat'ın kişisel dramını ortaya koyar. Sevgilisini öldürdüğünü kendine bile itiraf etmekte zorlanan Sedat'ın yer yer iç monolog tarzında konuşmaları gerçeği gün yüzüne çıkarır: *Bazen iyice bunalıp, "Tamam onu ben vurdum, kabul ediyorum," diyorum kendi kendime. "Ama isteyerek olmadı ki. O karanlıktaki gölgenin Mine olduğunu bilseydim ateş eder miydim? Onu korumaya, kurtarmaya çalışmaz mıydım? Bütün bu avutucu savlar, yaşamda en çok önem verdiğim insanı kendi ellerimle öldürmüş olabileceğim gerçeğini değiştirmiyor. O zaman başka bir varsayıma yaslanıyorum, diyorum. Belki de Mine o eve hiç gitmedi. Ama sağ ya da ölü onu bulmadan bunu anlamak olanaksız. Bu yüzden onu vurmuş olabileceğimi unutmaya çalışıyorum. Yoksa çıldıracağım..."*¹¹⁵

Vaka ilerledikçe kurgunun çözülmesine yardımcı olan, diğer suçları aydınlatan roman kişisi yine Mit mensubu Sedat'tır. Bu suç öğeleri, *Mine'nin kayboluşundaki muammanın çözümü sürecinde*¹¹⁶ anlatıyı ayakta tutan yan olaylardır. Bir dedektif olarak Sedat bir yandan Fahri'nin örgüt arkadaşı Sinan'ın izini sürerken diğer yandan da kendisini Mine'ye ulaştıracak karanlık kişilerin takibindedir.

Katil kim sorusu çevresinde kurgulanmış bir hikâye olan *Başkomser Nevzat - Çiçekçinin Ölümü* çizgi romanında yine dedektif olarak Başkomser Nevzat ile onun yardımcıları Ali ve Zeynep'i görmekteyiz. Genç bir çiçekçinin katledildiği anlatıda Başkomser Nevzat ve ekibi ipuçlarını birbirine bağlayarak işlerini zekice çözerler. Başkomser Nevzat yalnızca elindeki delillerle hareket eden bir dedektif değil aynı zamanda sezgilerinin yardımına da başvuran bir polistir. Çiçekçinin ölümüne sebep olanın bir genelev kadını olduğunu düşünen Nevzat, elindeki somut veriler sayesinde suçluyu açığa çıkarır: *Çiçekçinin dükkânından çıkanları yeniden karıştırmaya başladı. Fişler, makbuzlar, faturalardan başka bir şey yoktu. "Bu da ne? Veresiye defteri... Allah Allah, çiçekçiden de veresiye alışveriş olur muymuş?" Bazı şirketlerin sipariş ödemeleri haftalık ve aylık ödeniyordu. Eğer, bir isim çağrışım yapmasaydı Başkomser Nevzat da bir şey bulamazdı...* "Parlak C şunun faturasını

¹¹⁵ Ahmet Ümit, *Sis ve Gece*, s. 251.

¹¹⁶ Erol Üyepazarcı, *age.*, s.401.

bulalım...” Faturaları inceleyince tahmin ettiği adrese belirli aralıklarla çiçek gönderildiğini gördü. “Parlak Celile... Adres, genelev... Tam tahmin ettiğim gibi...”

117

Soruşturmayı yürüten ve suçluları açığa çıkaran dedektife yer veren diğer bir roman da, aynı zamanda tarihî bir polisiye özelliği gösteren *İstanbul Hatırası*'dır. Bu itibarı metinde de yine *Ahmet Ümit'in polis ikilisi Nevzat ve Ali, son dönem polisiyelerimizin en meşhur polis kahramanları olarak karşımıza çıkıyor.*¹¹⁸Başkomser Nevzat'ın yegane yardımcısı olarak onunla bütünleşen Komiser Ali, yer yer fevri çıkışlarıyla Nevzat'ın soruşturmalarını zora koşsa da iş bitirici bir dedektif olarak Ümit polisyelerinin vazgeçilmezleri arasında yerini almaktadır. *İstanbul Hatırası*'nda başzanlı Namık Karaman'la yapılan görüşmede Komiser Ali'nin takındığı tavır Nevzat tarafından aktarılır: *Kibirli bir havası vardı, sanırım bizi küçümsüyordu. Bunu da belli etmekten çekinmiyordu. İşte bu yüzden Ali hiç hoşlanmadı ondan.*

“İstanbul’u Savunma Derneği,” diye yineledi alaycı sesle. “Peki kime karşı savunuyorsunuz İstanbul’u?”

“Barbarlara karşı savunuyoruz.”

Kendini kaptırmış, daha sürdürecekti ki, “Kim istedi savunmanızı?” Hasmina posta koyan mahalle kabadayısı edasıyla konuşmaya başlamıştı Ali. “Bildiğimiz kadarıyla cerrahmışsınız, size ne şehirden, tarihten. Size bu şehre yardım et diyen mi var?”

Kaş göz işaretiyle susturmaya çalıştım, olmadı; bütün dikkatini cerraha verdiğiinden beni fark etmedi bile.

(...)

“Yasalara saygılı davranırsanız kimse karşınıza çıkmaz.” Astığı astık, kestiği kestik bir savcı edasıyla konuşuyordu Ali.

“Yasanın dışına çıkarsanız tabi ki polisi karşınızda bulursunuz. Hem şu Haliç'teki eylem neymiş bakalım?”

“Büyük suç,” dedi Namık alaycı bir gülümsemeyle. Metro yolu için Haliç'in üzerine yapılacak köprüye karşı çıktık.

¹¹⁷Ahmet Ümit, *Başkomser Nevzat- Çiçekçinin Ölümü*, s.50.

¹¹⁸Zehra Çelenk, *Esrar-ı Cinayat'tan Çok Satarlığın Esrarına: Ülkemizde Yazarın ve Romanın Polisiye Macerası*, Pasaj, 2005, sayı: 2, Eylül-Aralık, s.159-182.

(...)

“Olmaz! Her şeyin bir kuralı var. Yasadışı gösteri yapmışsınız...”

Baktım bu anlamsız tartışma uzayacak, baktım iş çığırından çıkacak, “Neyse Ali,” diyerek gemledim yardımcımı.”¹¹⁹

Karışık bir şekilde birbirine bağlanan büyük cinayetlerin peşinden giden Başkomser Nevzat ve Ali daha çok soru sorma tekniğiyle çalışıp gözlem güçlerini kullanarak suçluları yakalarlar.

Başkomser Nevzat’ın başzanlı Âdem Yezdan’la görüşürken Âdem Yezdan’ın, konuşmanın seyri içerisinde papağanlara olan ilgisinden ve papağının veterinerinden bahsetmesi; arkadaş meclisinde otururken Başkomser Nevzat’a Mimar Yekta’nın, sözde tarih bilgisine dayanarak maktulün Süleymaniye’ye bırakılma ihtimalinin olabileceğini söylemesiyle Başkomser Nevzat mesleki öngörülerine dayanarak Veteriner Demir ve Mimar Yekta’nın katil oldukları kanaatine varır.

“Ajanda... Âdem Bey’in ajandasını arıyorum... Randevularını onun içine yazarmış...” (...) defterin sayfalarını çevirmeye başladım. Son dört gün boştu, evet, işte cumartesi... Bu sayfaya kargacık burgacık harflerle bir not düşülmüştü. Kendimi ne kadar zorlarsam zorlayayım nafile, okuyamıyordum. Çaresiz, Tarık’a uzattım. *“Bak bakalım, sen çözebilecek misin?”* Defteri eline alıp parmağımla gösterdiğim satıra göz attı.

“Pa... papağan... Papağan yazıyor Başkomserim... Evet, yanındaki kelime de veteriner galiba. On iki... Buluşma saati olmalı...” Hatırlamıştım, Âdem yeni papağanlardan söz etmişti. Veterineri bir çift yeni papağan bulmuştu ona. Gidip onları alacaktı. Belki de onu son gören bu veterinerdi. Neredeydi acaba bu veterinerin muayenehanesi? Sanki aklımdan geçenleri okuyormuş gibi, *“Balat”* diye mırıldandı Tarık. *“Balat yazıyor. Galiba saat on ikide Balat’ta bir veterinerle buluşacakmış...”*

...

¹¹⁹ **Ahmet Ümit, İstanbul Hatırası, s.56-59.**

Balat'ta bir veteriner! Bizim Demir mi yani? Hayır böyle bir şey olamazdı.

...

Sol taraftaki sayfanın beşinci sırasındaydı arkadaşımın kartviziti. Bej rengi bir kâğıdın üzerine koyu kırmızı harflerle yazdırmıştı ismini. Demir Cinhan... Veteriner Hekim... Kartvizit albümünü masanın üzerine bırakıp yığıldım koltuğa. Artık Demir'i değil Yekta'nın söylediklerini düşünüyordum. "Katillerin yerinde olsam, doğrudan Sinan'ın eserlerine gönderme yapardım." deyişini."¹²⁰

Başkomser Nevzat ve Ali gibi birlikte çalışan iki dedektif de *Kar Kokusu* romanındaki KGB ajanları Viktor ile Nikolay'dır. Görevleri gereği birlikte çalışmak zorunda kalan Viktor ve Nikolay'ın çok da uyumlu bir ikili olmadıklarını yazar Viktor'un düşüncelerine yer vererek açıklamaktadır: *"Viktor başını kaldırıp Nikolay'ın gölgede iyice koyulaşan uçuk yeşil gözlerine sertçe baktı. Bu oğlanın işi çözmekten çok, kişiliğini ispat derdinde olduğunu biliyordu. Bütün bu alaycı tavırların, cin bakışların altında, geri kafalı bir istihbaratçı olarak gördüğü Viktor'un insiyatifini kırma, sorumluluğu ondan alma düşüncesi yatıyordu."*¹²¹ Marksizm eğitimi almak amacıyla Türkiye'den Rusya'ya gelen Komünist Partisi üyelerinin içine giren bir köstebeği bulmak için görevlendirilen Viktor ve Nikolay, grupta işlenen bir cinayet soruşturmasında kendilerini bulurlar. Sorgulama yöntemiyle katili bulmak için uğraşan Viktor ve Nikolay, örgütteki herkesi sorguya çekerek katili bulmaya çalışırlar. Diyaloglarla canlı olarak anlatılan olaylarda iş bilir dedektiflerin tavrı zanlıları zor durumda bırakır:

"Dolaşmaya çıktım," dedi Durmuş, kısa, kesin bir yanıtla.

...

"Nerede dolaşmış?"

"Kurkino'ya indim," dedi Durmuş. "Orada burada vakit geçirdim."

"Kurkino'da dolaşacak ne de çok yer vardır ya!" diye mırıldandı Nikolay.

"Kurkino'da nerelere gitmiş?" Viktor'un ses tonu, Nikolay'ın tersine, son derece ciddi idi.

¹²⁰Ahmet Ümit, age. , s. 520 -521.

¹²¹ Ahmet Ümit, *Kar Kokusu*, 22. Basım, Everest Yayınları, İstanbul 2010, s.5.

Durmuş hazırlıksız yakalanmış bir insanın telaşı içinde, hem düşünüp hem soruyu yanıtlamaya çalıştı.

“Şeyy...” dedi. “Mağazaları gezdim.”

Viktor önemsemiyormuş gibi rahat bir tavırla sordu:

“Mağazaları mı? Hangilerini?”

Hiç beklemeden yanıtladı Durmuş.

“Oyuncak mağazasını.”

Viktor ile Nikolay gözlerini dikmiş, dikkatle onun tepkilerini inceliyordu.

“Gecenin bu saatinde açık mıdır orası?”

“Ben oradayken açıktı.”

“Sen oradayken saat kaçtı.”

“Farkında değilim.”¹²²

Daha çok analitik yöntemlerle hareket eden bu iki dedektif iz peşinde olsalar da, katilin intihar edip ardında itiraf mektubu bırakmasıyla gerçekler gün yüzüne çıkar.

Kukla romanının kahraman anlatıcısı aynı zamanda da alkolik bir gazeteci olan Adnan, illegal pek çok işte parmağı olan üvey kardeşi Doğan sebebiyle karmaşık olayların, gün yüzüne çıkması gereken cinayetlerin içerisinde kendini bulur. Evlerinde ölü bulunan aşiret reisi ve sevgilisiyle ilgili tüm gerçekleri ortaya çıkaracak belgelere sahip olduğunu iddia eden Doğan, üvey kardeşinden kendisiyle bir röportaj yapmasını ister. Zaten mesleğinin en kötü dönemini yaşayan Adnan kamuoyunda fazlasıyla gürültü koparacak olan bu röportaj teklifini kabul ederek karmaşanın çözülmesinde önemli bir güç olarak karşımıza çıkar. İlk başlarda bu karanlık işlerin içine girmeyi kendine yakıştıramayan Adnan, zaman ilerledikçe olayların aydınlanmasında mühim bir konuma sahip olmaktan duyduğu mutluluğu şöyle dile getirir:

“Olayların böyle sonuçlanmasında her ne kadar bu işi gönüllü olarak yapmamış olsam da benim de katkım olmuş, Doğan’ın önerdiği rolü başarıyla

¹²² Ahmet Ümit, *age.*, s.65.

oynamıştım. Şimdi geriye baktığımda yaptığım işten hiçbir pişmanlık duymadığımı fark ediyordum. Düşüncelerini yanlış, hatta insanlık için tehlikeli bulsam da o bir katil olsa da üvey kardeşime yararımın dokunmuş olması beni bir parça huzurlu bile kılıyordu.”¹²³

Adnan araştırmacı gazeteci olarak anlatıda yerini alırken okuyucunun sonuca ulaşmasında kendine önemli bir yer edinir. Vaka ilerledikçe atılmış olan düğümler Doğan’ın Adnan’a ulaştırdığı veriler ve en önemlisi de Adnan’ın sezgileri vasıtasıyla çözülmeye başlar. Söz konusu romanın pek çok yerinde Adnan’ın iç monolog tarzında verilen konuşmaları kurguyu açığa çıkaran unsurlar olarak kullanılmıştır: *“Hâlâ paranın peşinde olan Binbaşı, büyük olasılıkla, Abraham’ın gelmesini bekliyordu. Çünkü daha önceki transferlerde Doğan’ın onu kullandığını biliyor olmalıydı. Abraham’ı kısırdı, belki de onu ankesörlü telefonda arayarak Doğan’la buluşturacağını söyledi. Ele geçirince de işkence yapıp, paranın yerini öğrenmek istedi, ama zavallı Abraham’ın bundan haberi yoktu. Bilgi edinemeyen Binbaşı, onu öldürmekten çekinmedi. Bu sonuca ulaşınca midem bulanır gibi oldu. Demek ki Binbaşı hâlâ bu işin peşini bırakmamıştı.”¹²⁴*

Yazarın gizem ve maceraya dayanan romanlarında olayların çözümünün dedektife bırakıldığı görülmektedir; fakat binlerce yıl öncesinin tabletlere yazılmış aşkını anlatan *Ninatta’nın Bileziği*’nde polisiye kurguya yer verilmesine rağmen, vakayı çözecek bir dedektifin varlığına rastlanmaz. Hatti ülkesinin büyük komutanı Nuvanza tarafından işlenen cinayete polisiye bir vakanın yer bulduğu bu destansı romanda yazar karmaşayı, Nuvanza’nın kendisini askerlerine tutuklatmasıyla çözer:

“(…) ve İnara daha düşerken yere pişman olmuş Nuvanza yaptığına.

Kaldırıp çarpmış kılıcını taşa.

Ağlamış kendi öz oğlunu öldürmüş gibi kendi kılıyla.

Sonra gitmiş, kendi muhafızlarına teslim olmuş.

Demiş ki:

¹²³ Ahmet Ümit, *Kukla*, s.423.

¹²⁴ Ahmet Ümit, *age.*, s. 456.

Beni tutuklayın.

Genç bir adamı öldüren bu katili tutuklayın.(...)"¹²⁵

Polisiye roman, karakterlerin iki kampa mekanik, formel bölünmesine dayanır: kötü (suçlular) ve iyi (dedektif ve aşağı yukarı etkisiz olan polis).¹²⁶ İz süren, suçlunun peşinden giden dedektif tiplmeleri daha çok insani yönleriyle yansıtılırken suçlular ise satır aralarına gizlenen ipuçlarıyla içlerinde besledikleri vahşeti gün yüzüne çıkarırlar. Yazarın romanlarının bir kısmında yer verdiği kurgusal karakter Başkomiser Nevzat, yazar anlatıcı tarafından belki de okuyucuya sevdirmek amacıyla şu olumlu özellikleriyle tasvir edilir: “Başkomiser Nevzat Akman iyi bir polisti... Milli takımı tutar, mahalle kahvehanesinde nargile içer, esnaftan Berber Muhsin ile rakısına tavla oynardı... Zengin, yoksul, masum, suçlu toplumun her kesitiyle dosttu. O nedenle iyi bir polisti...” (Başkomiser Nevzat- Çiçekçinin Ölümü, s.36)

Ümit'in romanlarında katiller çoğunlukla roman sonunda açıklansa da, suçluların içlerinde yatan şiddet duygusunu zaman zaman bastıramadıklarını görmekteyiz. Kendisini iyi gibi gösteren hatta cinayetin aydınlatılmasına yardımcı bile olmaya çalışan *Kavim* romanının asıl suçlu kişisi Can'ın kibar görüntüsünün altındaki barbarlığı, Başkomiser Nevzat'ın söylediklerinden anlamaktayız: “*Bu iki çocuk fena sopa yemiş anlaşılın. Can tek başına mı yapmış bu işi? Hiç de öyle birine benzemiyordu halbuki.*”¹²⁷ Benzer şekilde *Patasana*'da dört kişiyi katleden Tim, cinayetlerini romanın sonunda itiraf etse de romanın merkez figürü Esra'nın Tim hakkındaki fikirleri onu ele verir gibidir: “*Timothy'nin derin bilgisinin, engin deneyimlerinin, olgun kişiliğinin ardında gizlenen eksik, yanlış bir şeyler olduğunu düşünürdü ara sıra. Bir insanın bu kadar iyi olması, kusursuza yakın davranışlar sergilemesi pek olağan gelmezdi.*”¹²⁸ *Kavim*'deki Can gibi Timothy'nin de ağırbaşlı tavırlarının altında şiddete meyilli bir yanının olduğu, ekip arkadaşı Kemal'le ettiği

¹²⁵ Ahmet Ümit, *Ninata'nın Bileziği*, 20. Basım, Everest Yayınları, İstanbul 2012, s.41.

¹²⁶ Ernest Mandel, *age.*, s.62.

¹²⁷ Ahmet Ümit, *Kavim*, s.244.

¹²⁸ Ahmet Ümit, *Patasana*, s.147.

kavgada ortaya çıkar: “Bağırma,” diyerek iki eliyle Kemal’in yakasına yapıştı Timothy. Güçlü elleriyle genç adamı yukarıya doğru kaldırdı. Böyle bir davranış beklemeyen Kemal, hazırlıksız yakalanmıştı. Hazırlıksız yakalanan yalnızca o değildi. Herkes, hatta Elif bile acısını unutmuş, Timothy’ye bakıyordu.(...) Timothy’nin tavrı Esra’yı da şaşırtmıştı. O her davranışı ölçülü adama ne olmuştu böyle?¹²⁹

Suçluların işledikleri suçlar, adi kimselerin eylemleri olarak ele alınır. Ama her şeye rağmen saf ve temiz bir kalpleri vardır. Onlar birer geçiş tipidir, eski zamanların soylu haydutları değillerdir ama yirminci yüzyıl dedektif romanlarındaki kalpsiz kötü adamlar da değillerdir.¹³⁰ Söz konusu romanlarda yazarın yaratmış olduğu suçlu kişiler toplumda kabahat olarak nitelendirilen suçlar işlemişlerse de, içlerinde iyi bir yan olduklarının vurgusunun da yer yer yapıldığı görülmektedir. Nitekim *İstanbul Hatırası*’nda yedi kişiyi öldüren Demir ve Yekta’nın yaralanan bir sokak köpeğinin iyileşmesi için gösterdikleri çaba onların merhametlerinin bir göstergesidir:

Demir sanki yardımcılarıymışız gibi, “Tutsanıza oğlum!” diye payladı bizi. “Ne seyre diyorsunuz öyle... Hayvan kendine zarar verecek.”

“Ne zaman uyuşur bu hayvan?” diye panik içinde sordu Yekta. “Baksana, çok acı çekiyor zavallı.”¹³¹

Hattiler döneminde yaşanan imkânsız aşkın tabletlere yazılarak anlatıldığı *Ninatta’nın Bileziği*’nde, ülkenin başarılı komutanı Nuvanza, bir sinir anında İnara’yı öldürmüş bununla birlikte hem oğlu elinden alınmış hem de karısını kaybetmiştir. Yazarın romanlarında genellikle işlenen suçlar sonucunda herhangi bir vicdan azabıyla karşılaşılmasa da bu romanda, karsı ve İnara’nın ölümüne sebep olan Nuvanza’nın çektiği acılara yer verilir. Nuvanza sevdiği kadın Ninatta’ya

¹²⁹ Ahmet Ümit, *Patasana*, s.181-182.

¹³⁰ Ernest Mandel, age. , s.26.

¹³¹ Ahmet Ümit, *İstanbul Hatırası*, s. 86-87.

kavuşmayarak hayatını ellerinden aldığı kişilere bunun kefarecini ödediğini şu tiradıyla ortaya koyar:

“Ben de isterim gecemi, gündüzümü, yatağımı Ninatta’yla paylaşmak... Ama yapamam.

Sen de yapamazsın.

Dedi ki:

İki ölü var aramızda.

İki ölü bakıyor bize ölüler ülkesinden.

İki ölü var, rüyalarım giriyorlar.

Tanrılar yüz çevirdi bizden.

Tanrılar öfkeleni bize.

İki ölü var aramızda.

Onlara ödememiz gereken bir bedel var.”¹³²

Suçlu; şüpheli, dedektif ve aynı zamanda da mağdur kavramlarını ortaya çıkarır. *Suçtan zarar gören kimse*¹³³ olarak tanımlanan mağdur, suçun işlenmesiyle incelenen romanlarda kendiliğinden yerini alır. Çoğunlukla romanın ilk sayfalarında işlenen cinayet akıllara hemen faili ve mağduru getirir. İşlenen suçun zalimliğinden katilin, mağduru zarar verebileceği beşerî bir varlık gibi değil de alelade bir nesne olarak gördüğü anlaşılmaktadır. Daha çok intikam hırsıyla tutuşan fail, ortaya çıkan insanî yıkımları düşünmemektedir. *Patasana*’da inandığı fikirler uğruna Korucubaşı Reşat Ağa’nın kafasını kesip sonra da kesilen kafayı cesedin kucağına oturtan Tim, *İstanbul Hatırası*’nda öldürdükleri belediye başkan yardımcısının kafasını Leyla Barkın’a bir kutu içerisinde yollayan Demir ve Yekta, *Kukla*’da bir hasmını arabanın içinde yakarak öldüren Doğan, *Kavim*’de akli melekeleri yitik olan Yusuf adlı çobanın yerine geçmek isteyen Komiser Selim’in Yusuf’u patos makinesinde hunharca katletme sahneleri, katillerin kurbanlarını birer obje olarak gördükleri gerçeğini ortaya çıkarmaktadır. Sadece katillerin değil aynı zamanda adam öldürme dışında adi suç işleyen diğer roman kişileri de aynı dürtüyle hareket etmektedirler.

¹³² Ahmet Ümit, *Ninatta’nın Bileziği*, s. 77.

¹³³ Leyla Çakıcı Gerçek, *Şüpheli ve Mağdur Üzerine Bir Araştırma*, Polis Bilimleri Dergisi, Cilt 8, s.3.

Örneğin *Sis ve Gece* romanının Piç Neco lakaplı tiplemesi, çocukların kol ve bacaklarını keserek onlara dilencilik yaptırır.

*Suç mağdurunun belirli bir kişi olarak ortaya çıkmadığı mağdursuz suçlara örnek olarak fahişelik, müstehcenlik ve uyuşturucu madde ticareti verilebilir.*¹³⁴ Ahmet Ümit'in romanlarındaki "fahişelik" olgusu, oldukça gerçekçi çizilmiştir.¹³⁵ Özellikle *Başkomser Nevzat - Çiçekçinin Ölümü* çizgi romanında fahişelik fazlasıyla üzerinde durulan bir konudur. Cinsel dürtüleriyle hareket eden hayat kadınlarının aslında işledikleri suçla herhangi bir mağduriyete yol açtıkları söylenemez; fakat Başkomser Nevzat'ın onlar hakkındaki düşüncesi aslında onların ne kadar düşkün olduklarını ortaya koymaktadır: "Sosyal nedeni ne olursa olsun sokağa düşen kadınlar, sokağa düşen bir çiçek gibi onu hep hüznlendirmişti.(...) Kadınlarımızı da İstanbul'u da hor kullandığımızı düşündü."¹³⁶ Fahişelik gibi uyuşturucu bağımlılığı ve tacirliği de yazarın yer verdiği bir suç şeklidir. *Araştırmalar, kadın uyuşturucu kullanıcılarının daha çok erkek kullanıcılarla bir şekilde ilişkili olan kadınlar olduğunu göstermektedir.*¹³⁷ Bu varsayımdan yola çıkarak *Beyoğlu Rapsodisi*'nde çizilen figürlerden Aysun, uyuşturucu bağımlısı olan sevgilisi Kartal yüzünden uyuşturucuya alıştığı gibi, bu işin ticaretini de yapmaya başlar. Yazar bu durumu Aysun'un eski sevgilisi Yunus'un ağzından ifade eder: "Kartal uyuşturucu bağımlısıydı, karanlık işlerin içindeydi. Aysun'u da o işlere bulaştırdı.(...) Kartal'la tanıştıktan sonra Aysun'da çok kötü değişiklikler oldu. Eroinden hapa kadar her türlü uyuşturucuyu denedi. Galiba satış işine de bulaştı."¹³⁸

Cinayetlerin ana tema olarak yer aldığı polisiye romanlarda suçlu ile mağdur arasında etkili bir yakınlık bulunur. Zaman zaman suçun işlendiği mekânda faile ait yahut failin üzerinde mağdura ait bulgular dikkati çekebilmektedir. Katilin olay

¹³⁴ Leyla Çakıcı Gerçek, agm. , s.84.

¹³⁵ Özlem BAY, agm. , s.7.

¹³⁶ Ahmet Ümit, *Başkomser Nevzat – Çiçekçinin Ölümü*, s. 19-24.

¹³⁷ H. Dilara Canay Ağaoğlu, *Kadın Suçluluğu, Feminist Bakış Açısından Kavramsal Bir İnceleme*, Ankara Üniversitesi, Yüksek Lisans Tezi, Ankara 2004, s.124.

¹³⁸ Ahmet Ümit, *Beyoğlu Rapsodisi*, s. 261-262.

yerinde unuttuğu bir eşyası, mağdurun tırnak arasından çıkan bir kumaş lifi, parmak izi, ayak izi gibi deliller bulmacanın tamamlanmasında etkin bir rol oynar. Özellikle Başkomser Nevzat'ın merkez figür olarak yer aldığı romanlarda laboratuvar araştırmalarının Kriminolog Zeynep sayesinde önemli bir yer teşkil ettiği söylenebilir. *Kavim* romanında öldürülen Malik adlı tarihî eser kaçakçısının tırnağında bulunan küçük elbise ipinin lacivert kaşmir kumaştan oluşması, katili ifşa edecek en büyük delili oluşturur. Yine aynı romanda çevresindekilere kendini Yusuf olarak tanıtan maktulün, yapılan DNA testiyle aslında sahte kimlik kullanan Selim Uludere olduğunun anlaşılması cinayet soruşturmasında biyolojik bulguların da önemini ortaya koyar.

*Bütün suç ve suçluluk çalışmalarında, her şeyden çok göze batan bir bulgunun yinelenildiği görülmektedir: Suçların çok büyük bir çoğunluğunun erkekler tarafından işlendiğine işaret eden bulgu.*¹³⁹ Gerçekten de Ümit'in suçlu tipleri analiz edildiğinde erkek suçluların mühim bir yer teşkil ettiği ortadadır. İncelenen romanlarda yalnızca *Sis ve Gece*'de Gülizar, *Başkomser Nevzat Çiçekçinin Ölümü* çizgi romanında Parlak Celile, *Beyoğlu Rapsodisi*'nde Aysun ve son olarak *Kavim* romanında ise Kınalı Meryem suçlu kadın tipleri olarak yazarın kurmacalarında yer bulurlar. *Genel kanıya göre kadının suç işlemesi beklenmedik bir durumdur. Kadın suçluluğu bu bağlamda toplumsal değerlerin saldırıya uğraması anlamına gelir.*¹⁴⁰ Belki de bu savdan hareketle yazar, kadınlara suçluluk olgusunu yakıştıramadığı için suçlu figürlerinin tamamına yakınına erkek kahramanları arasından seçmektedir.

3.4. ROMANLARDA YER ALAN SUÇ ÇEŞİTLERİ VE SUÇLU TİPLERİ

Kurmaca metinlerin temel öğelerinden biri olarak yerini alan şahıs kadrosu Ahmet Ümit'in romanlarında da kalabalık bir şekilde vücut bulmuştur. Yazarın anlatılarında kendilerine olmazsa olmaz bir yer edinen roman kişileri sayesinde vaka yürütülmüş ve olayların akışı istenilen doğrultuda yön bulmuştur. Ahmet Ümit, kişilerini genellikle tip olarak çizmiş ve az sayıda da olsa karakter vasfını taşıyan

¹³⁹David Canter, age. , s.100.

¹⁴⁰H. Dilara Canay Ağaoğlu, agm. , s.89.

kişiler yaratmıştır. Karakter özelliği taşıyan kişilerini de çoğunlukla romanın anlatıcı kahramanları olarak belirlemiş, böylece bu kişiler hem vakanın merkezî figürleri olmuşlar hem de anlatının yükünü omuzlamışlardır. Metinlerin diğer kurmaca figürleri ise çatışma unsurlarını yaratacak olan kişiler olurlarken bunlar da daha çok tip boyutuyla ele alınmıştır.

Tip, bireysel özelliklerden, yani çeşitleri huyları, davranışları, duygulanış ve düşünüş biçimleri, içsel gelişim ve değişimlerinden pek fazla söz edilmeyip daha çok dıştan görünüşüyle ele alınan, nesnel şekilde gösterilen, benzerlerinin temsilciliğinin yapabilmek için genel niteliklerle donatılmış, öncelikle toplumsal gerçekliğin bir kesitini yansıtan¹⁴¹ roman kişisidir. Tip, lojik anlamıyla bütün varlıkların veya nesnelere temel özelliklerini kendinde toplayan örmektir. Kişi kadrosu içerisinde birinin karakter olabilmesi için daha çok birey olarak öne çıkması, iç dünyasının değişken-karmaşık bir yapıya sahip olması gerekir.¹⁴²

Yukarıdaki tip ve karakter tanımlarından yola çıkarak Ümit romanlarındaki şahıs kadroları değerlendirilirken suçlular daha çok tip çatısı altında ele alınacaktır; fakat yer yer karakter özelliği sergileyen figürler ise ayrıca belirtilecektir. Romanlardaki kişi kadrosuna bakıldığında suçlu figürlerin birbirine benzer özellikler gösterdiği, işlenen suçların genellikle aynı olduğu ortadadır. Bu sebeple suçlular işledikleri suçun özelliğine göre kategorilere ayrılarak incelenecektir:

3.4.1. Cinayet Suçları

Suç oluşturan cana kıyma, yasal herhangi bir gerekçesi olmaksızın, bir bireyin ölümüne neden olma olarak¹⁴³ tanımlanır. Bir kimsenin ölümüne yol açan katil ile maktul arasında elbette ki bir ilişkinin varlığı söz konusudur:

¹⁴¹ Murat Belge, *Çeşitli Açılardan Roman Kişisi, Edebiyat Üstüne Yazılar, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul 1994, s.20.*

¹⁴² Ahmet Evis, *Hüseyin Nihal Atsız'ın Romanında Yer Alan Tip ve Karakterlerin İncelenmesi, Selçuk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, Türkiyat Araştırmaları Dergisi, S. : 32, Ekim 2012, s.236.*

¹⁴³ David Canter, *age. , s.230.*

- Kurban, saldırganın herhangi bir şekilde yakınlık hissetmediği yalnızca üzerinde denetim sağlamak istediği bir nesnedir. Saldırgan kurbanını üzerinde istediği her şeyi yapabileceği bir nesne olarak gördüğünden onu, içinde hiçbir acıma duygusu barındırmadan öldürür ve keser.
- Kurban, saldırganın üzerinde öfke ve düş kırıklığını açığa vurduğu bir araçtır.
- Kurban, saldırganın bir çeşit bağlantı kurmaya çalıştığı kimsedir.¹⁴⁴

Ümit romanlarında birbirini izleyen cinayetler büyük çoğunlukla kişisel kaynaklıdır ve bu cinayetler geçmişte kalan olayların etkisiyle işlenir. Katillerin içlerinde yaşadıkları ruhani çöküntüler onları başkalarını yok etmeye mecbur ederken ölümcül eylemler de ardıl olarak şekillenir. İyi olmayan birtakım kimseler iyi insanların hayatlarını alt üst etmektedirler, bu durumda iyiler hayatta kalmalı ve kötüler yok edilmelidir. Daha çok böyle bir mantığın egemen olduğu cinayetlerde, failer kendi yolunda bildiği gibi ilerleyen ve herhangi bir suçluluk, acıma duygusu hissetmeyen cani figürler olarak karşımıza çıkarlar.

3.4.1.1. Katiller Suç İşledikleri Yere Geri DönerlerSavını Doğrulayan Can

Metal çerçeveli gözlüklerinin ardında iri ela gözleri dikkat çeken, kısa sarı saçlı, orta boylu hafif kambur duran çelimsiz biri¹⁴⁵ olarak fizikî özelliklerinin tasvir edildiği Can; Mimar Sinan Üniversitesinde sanat tarihi sahasında yardımcı doçenttir. Dinî semboller kullanarak iki cinayet işleyen Can, işlediği ilk cinayetin ardından suçunu işlediği yere gitmesiyle romanın ilk sayfalarında kendini ele vermeye başlar. Başkomser Nevzat'ın yardımcısı Ali, mesleki öngörülerine dayanarak Can'ı gördüğü anda onu zanlı olarak nitelendirmeye kalkar: *Cinayet masasında yaygın bir inanış vardır. Katiller suç işledikleri yere geri dönerler*¹⁴⁶.

¹⁴⁴David Canter, age. , s.239.

¹⁴⁵Ahmet Ümit, Kavim, s. 23.

¹⁴⁶Age. , s.23.

*Suç işleyen insanlar bunu gönüllü olarak kabul etmeye isteksiz olacaklar ve sık sık, yaptıklarını saklamak için ellerinden geleni yapacaklardır.*¹⁴⁷ Cinayet mahallinde yer alması ve maktul Yusuf'un arkadaşı olması sebebiyle soruşturmada ilk zanlı olarak yer alan Can, kendini gizlemek için yalanlara ve zorlama oyunlara başvurursa da tecrübeli polislerin ısrarcı sorgusundan kurtulamaz:

“Ben masumum. Yusuf Abi'nin katilinin yakalanması için size her türlü yapmaya da hazırım. Ama beni neden zanlı olarak gördüğünüzü anlayamıyorum. Tek suçum Yusuf Abi'yi tanımak. Onu tanıyan herkesten şüphe mi edeceksiniz?

“Evet, hepsinden şüphe edeceğiz.” diyor Ali. “Ama senin cinayet mahallini ziyaret ettiğini de unutmayalım. Belki de cinayet mahalline düşürdüğün sana ait bir şeyi almaya geldin. Belki delilleri karartacaktın.”

“Yanılıyorsunuz... Ben sadece Yusuf Abi'yi görmeye geldim. Bugün öğleden sonra buluşacaktık, gelmedi. Telefonla aradım, yanıt vermedi, kalkıp evine geldim.”

“Farkında mısın Can,” diyerek yeniden araya giriyorum, “size yardımcı olmaya hazırım diyorsun ama Ali'nin sorduğu soruya hâlâ yanıt vermedin.”¹⁴⁸

Can her ne kadar zanlılar listesinde yer alsada sahip olduğu akademik unvan onun, ‘cinayet işlemeyecek kadar makul bir insan’ olduğu yanlışlığını zaman zaman ortaya koyar. Hatta Komiser Ali, dinî semboller kullanılarak işlenen söz konusu cinayetin aydınlatılması için Can'a danışmayı bile tavsiye eder: *“Şu uzmana sorarız,” diye atılıyor Ali. “Can adındaki gözlüklü heriften söz ediyorum. Adam Hristiyanlık hakkında her şeyi bildiğini söylüyordu.”¹⁴⁹*

Yine Can'ın Başkomiser Nevzat'la konuşması sırasında, işlenen cinayete ilgili ayrıntıları öğrendiğinde verdiği tepki ve Hristiyanlığa dair anlattığı bilgiler onun katil kimliğini saklamasına bir süre daha yardımcı olacaktır:

¹⁴⁷ David Canter, age. , s. 31.

¹⁴⁸ Ahmet Ümit, Kavim, s.28-29.

¹⁴⁹ Age. , s.120.

“Yusuf, kabzası haç olan bir bıçakla öldürüldü. Ayrıca, cesedin bulunduğu odada, açık bir Kutsal kitap vardı. Kitabın bazı satırlarının altı Yusuf’un kanıyla çizilmişti. Kitabın kenarına ise yine Yusuf’un kanıyla Mor Gabriel yazılmıştı.”

“Mor Gabriel mi?” diye soruyor. Sesi korku, şaşkınlık yüklü. “Emin misiniz, Mor Gabriel mi yazıyor?”

“Öyle yazıyordu.”

Heyecanla sözümü kesiyor.

“Kitap burada mı? Ben de bakmak isterdim.”

“Kitap burada, getirtiriz ama önce şu Mor Gabriel’den konuşalım kim bu adam?”

(...)

“Mor Gabriel bir aziz,” diyor sonunda. “Bir Süryani azizi. Önemli bir adam, mucizeler yaptığı söyleniyor. Onun adına bir manastır bile var.”¹⁵⁰

Böylece Can uzmanlık bilgisiyle soruşturmanın içinde yer almaya başlarken hem anlatının kurmaca polisleri hem de okuyucu Can’ın katil olmayacağı fikrini iyice kanıksamaya başlar.

*İntikamın nedeni, kesinlikle ilkin ve doğrudan bir başkasının göreceği ya da görmesi istenen zarar değildir, onun bize, yakınlarımıza ya da masum insanlara haksızlık yaptığına dair bilgi ya da inançtır.*¹⁵¹ Henüz dokuz yaşındayken anne ve babası gözlerinin önünde öldürülen Can, hayatının geri kalan kısmını yanında ailesi olmadan geçirmek zorunda kalır. Anne ve babasının katilleriyle tesadüfen tanışan ve sonra onlarla arkadaşça bir ilişki yürüten Can, anne ve babasız bırakılmışlığın intikamını planlayarak işlediği cinayetlerle onlardan alır.

En başından Can’a karşı bir suç işlenir ve bu da yine dehşet verici suçları meydana getirir. İki cinayet işleyen Can, aslında bu cinayetleriyle pek çok gerçeği de gün yüzüne çıkarır. Anne ve babasının ölümüne sebebiyet veren kişilerin yıllar sonra

¹⁵⁰ Ahmet Ümit, *Kavim*, s.165.

¹⁵¹ Yavuz Adugit, *İntikam: Adaletin Estetiği*, Gazi Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi Sanat ve Tasarım Dergisi, Sayı: 1, Mart 2008, s.11.

bulunmasını sağlar ve de geçmişte işlenen başka faili meçhul cinayetlerin de aydınlanmasına yardımcı olur. Bir agnostik olan yani inançsızlığı benimseyen Can'ın Hristiyanlığa dair birtakım ritüellerle cinayetlerini işlemesi şaşırtıcı olsa da, onun asıl yapmak istediği geçmişin karanlıkta kalan olaylarını aydınlatmaya çalışmak olur. Bunu yaparken de kurbanlarının benzer şekilde canlarına kıyar ve cinayet mahallinde Kutsal Kitap'tan bazı bölümlerin altını çizerek yıllar önce işlenen suçlara dikkat çekmeye çalışır. Özellikle kurbanlarının kanıyla altını çizdiği şu satırlar anlatının dedektiflerine yol gösterici olur: *“Uyan ey kılıç! Çobanıma, yakınımına karşı harekete geç. Çobanı vur da koyunlar darmadağın olsun.”*¹⁵²

İntikamı içinde kör bir dürtü olarak barındıran Can, iç dünyasındaki birtakım sarsıntıları konuşmaları sırasında açığa vurduğu için tip olmaktan çıkmış ve karakterleşmiş bir figürdür. Başkomser Nevzat'la olan diyalogu onun daha çok bir karakter olduğunu az da olsa ortaya koymaktadır: *“Evet Alessandra... Kuşkusuz onun beni bırakmasının da etkisi olmuştur,” diyor esprime katılarak. “Böyle olaylar da etkiliyor insanın dünyaya bakışını. O ya da bu nedenle Türkiye'ye döndüm. Ama burada bir anlam bulamadım kendime. Belki entel bunalımı diyeceksiniz, aydın kaprisi, muhtemelen bunda haklısınız da. Benim gibiler çoğu zaman günlük hayatla bağlarını koparıyorlar. Bir tür düşünce dünyası, hatta hayal âleminde yaşıyorlar. Hem de hiç olmayacak hayallerin dünyasında. Ama bu ülke de çok acımasız Başkomserim. Bu topraklar çok sert, toprakların insanları çok hoyrat, bu ülke gerçekten çok acımasız be Başkomserim.”*¹⁵³

Hayatının hiçbir anlamı olmadığını ve bu ülkenin acımasız olduğunu ifade eden Can'ın yaşamına, aslında bu acımasızlık bir anlam katar. Adalete güvenmeyen Can, kendi adaletini bildiği yöntemleri kullanarak elde etmeye çalışır. Yargıya başvurursa hiçbir sonuç alamayacağını düşünmesi onu, cinayetlere iten esas sebeptir. Hayatının kendisi için hiçbir şey ifade etmediği fikrine sahip olan Can, bu durumu anne ve babasının öldürülmesine bağlar. Esas itibarıyla onun işlediği bu cinayetlerin tek sebebi intikam değildir, o aynı zamanda hayatını anlamlandırmak da ister.

¹⁵² Ahmet Ümit, *Kavim*, s.368.

¹⁵³ Age. , s.313.

3.4.1.2. Aldığı İntikamın Ardından İntihara Sürüklenen Kerem

Türkiye Komünist Partisi'nin bir üyesi olan Kerem, partili arkadaşlarıyla birlikte Marksizm eğitimi almak için Moskova'da Leninizm Enstitüsü'nde öğrenci olarak bulunur. *Türk komünistlerinin en ayrıksı kişisi Kerem'in*¹⁵⁴ (Kar Kokusu, s.40) antisosyal özellikleri yazar- anlatıcı tarafından şöyle tasvir edilir: “*Futbol, voleybol maçlarına katılmazdı Kerem, masa tenisi ya da bilardo oynadığı görülmüş iş değildi.(...) İnsanların görmek için dünyanın dört bir yanından onca yolu tepip geldiği halde bilet bulmakta zorlandığı, ama Leninizm Enstitüsü öğrencilerinin en ön sıralarda rahatça oturma olanağını elde edebildiği ünlü Bolşoy Balesi'nin gösterilerine bile yalnızca bir kez gitmişti. O da tarihin ilk köle ayaklanmasını konu alan Spartacus'ün sahnelendiğini söyleyen Şerif'in ısrarıyla. Bir daha da ne bir tiyatroya ne de başka bir sanatsal etkinliği izlemeye gitmişti. Yoldaşların neredeyse tamamı giyinip kuşanıp Moskova'ya inerken o odasına kapanır, bir türlü bitiremediği Kapital'i birkaç demlik çay, birkaç paket sigara eşliğinde okumaya başlardı.*”¹⁵⁵

Yaşadığı ruhsal travmanın etkisiyle uyumsuz davranışlar sergileyen Kerem, arkadaşları tarafından da “*(...) kafadan kontak*”¹⁵⁶ olarak nitelendirilir. İçine kapanık bir yaşam süren Kerem'in böyle olmasına geçmişte yaşadıklarının sebep olduğu söylenebilir. *Birçok suçlunun kendisi mağdurdur*¹⁵⁷ tezi Kerem'in kişiliğinde onanırken yaşadığı psikolojik buhranların temelinde oğlunun ölümü ve karısının onu terk edip gidişi yatmaktadır.

Ümit'in cinayet işleyen figürlerinde *daha çok kendini, kariyerini veya davasını kurtarmak, korumak, sesini dünyaya duyurmak ve intikam gibi nedenlerle karşılaşırız.*¹⁵⁸ *Kar Kokusu* romanının katil figürü Kerem'in de oç alma tutkusuyla hareket ettiği ve hayatını alt üst eden Mehmet'ten kendince intikam aldığı

¹⁵⁴ Ahmet Ümit, *Kar Kokusu*, s.40.

¹⁵⁵ Ahmet Ümit, *Kar Kokusu*, s. 41.

¹⁵⁶ Age. , s.79.

¹⁵⁷ David Canter, age. , s.43.

¹⁵⁸ Habibe Gezer, age. , s.84.

görülmektedir. Kerem yalnızca kör bir intikam duygusuyla hareket etmemekte aynı zamanda örgüt içine sızmış bir ajan olan Mehmet'in TKP'ye zarar vermesini de önlemek istemektedir.

Kerem'in öç alma isteği aslında çok eskilere dayanır. Kerem, İstanbul'daki üniversite gençliğine partinin yayın organlarını dağıtan ağ kanalında Mehmet'le birlikte görevlidir. Mehmet, örgütün gizlilik problemi çektiği bir sırada Kerem'in evinde kalır ve bütün sıkıntılar bu zamanda ortaya çıkar. Kerem, karısı Ayşe'yi Mehmet'ten kıskanmaya başlar ve Mehmet artık o evde kalmaz. Belli bir süre sonra evine operasyon düzenlenen Kerem'in eşi ve çocuğu polislerin eline geçer. Kerem'in evinin basılmasından sonra dağıtım ağındaki pek çok parti üyesi tutuklanır. Bir ajan olduğunu bildiği için olanlardan Mehmet'i sorumlu tutan Kerem, Moskova'da eğitim gördükleri sırada 28 Ocak'ı 29 Ocak'a bağlayan gece onu öldürür. O gün 65 yıl önce Türkiye Komünist Partisi'nin on beş yöneticisinin Sovyetler Birliği'nden ülkelerine dönerken öldürüldüğü gündür. Kerem aynı zamanda cinayeti bu gece işleyerek geride kalanlara bir şeyler anlatmak ister gibidir. Kerem'in ne yapmak istediğini vaka zincirini çözüme ulaştırmada yönlendirici rol üstlenen Leonid'in varsayımlarından öğreniriz: *“Mehmet 28 Ocak'ı 29 Ocak'a bağlayan gece öldürüldü. Yani Mustafa Suphi ve on dört arkadaşının hunharca katledildiği gece. Aslında cinayetin o gece işlenmiş olması da bir mesajdı. Kerem, partiye sızan ajanın tıpkı 65 yıl önce olduğu gibi yoldaşlarını katletmesine engel olmak için onu öldürdüğünü söylemek istiyordu.”*¹⁵⁹

*Şiddet yıkıcıdır ama aynı zamanda kendi kendini yok etmeye yöneliktir.*¹⁶⁰ Kerem, içinde bulunduğu örgütün söz konusu amaçları için Mehmet'i öldürmeyi yerinde ve haklı görmektedir. Katil yani Kerem ile maktul Mehmet arasında bulunan örgüt üyeliği ilişkisinde Mehmet'in polis olduğunu öğrenmesiyle hayal kırıklığına uğrayan Kerem, Mehmet cinayetini işledikten sonra intihar ederek bu durum karşısında hissettiği suçluluğun bedelini ödemiş olur. Güvenilen bir kişinin düş kırıklığı yaratması ve ardından oğlunun ölümü onu anti-sosyal davranışlar

¹⁵⁹ Ahmet Ümit, *Kar Kokusu*, s. 268.

¹⁶⁰ Vincenzo Ruggiero, *Edebiyat ve Suç*, 1. Basım, Everest Yayınları, İstanbul 2009, s.130.

sergileyen bir kişiliğe büründürürken depresyona iter. Güvenini ve çaba gösterme gücünü yitiren Kerem, içine kapanarak başına gelenleri anlamaya ve bir çıkış yolu aramaya çalışır. Ne var ki bu ağır zorlamalar karşısında mantıklı düşüncesi bozulur ve yaşadığı yoğun karamsarlık duygusundan ötürü öldürmekten başka çıkış yolu düşünemez.

İnsanlara inanma konusunda başarısızlık yaşayan, yaşadığı dünyayı hayal kırıklıkları ile dolu bir yer olarak gören Kerem, kendisine ve ailesine zarar verdiğine inandığı insana karşı, onu öldürerek üstünlüğünü ortaya koyar. İşlediği cinayetle birlikte kendi sonunu da getiren Kerem, ardında bıraktığı intihar mektubuyla kendince haklı olduğunu ispata çalışır: *“Yoldaşlar, bu cehennem saatlerini daha fazla uzatmanın anlamı yok. Mehmet’i ben öldürdüm. Çünkü o bir polisti. Oğlumun ölümüne, karımın delirmesine neden olan kişiydi. Eğer onu yok etmeseydim, tıpkı Mustafa Suphi ve on dört yoldaşı gibi bizlerin öldürülmesine, en azından tutuklanmasına, ağır işkenceler geçirilmesine neden olacaktı.(...) Kendimi öldürüyorum, çünkü Sovyet polisi sonunda beni bulacaktı, bu konuda hiç kuşku yok. Onlar tarafından tutuklanmayı, sorgulanmayı kendime yediremezdim.(...)”*¹⁶¹

Kerem, her ne kadar mektubunda Sovyet Polisi tarafından tutuklanacak olmayı kendisine yediremediğini belirtse de o güne değin silik ve önemsiz kalmış varlığına, intiharıyla, herkesin dikkatini çekmeye çalıştığı da söylenebilir.

3.4.1.3. İşlediği Cinayetlerle İnsanlığa Bir Ders Vermek İsteyen Timothy

Antep'teki arkeolojik kazı ekibinde ölü diller uzmanı olarak çalışan elli bir yaşındaki Amerikalı bilim adamı Timothy, beş günde dört cinayet işler. Asıl adı Armenak Papazyan olan Timothy, Antep'te yetmiş sekiz yıl önce öldürülen üç Ermeni'ye dikkat çekmek için cinayetler işler. Bu cinayetlerin hepsi yetmiş sekiz yıl önce Antep'te işlenen cinayetlerin tekrarı niteliğindedir. Papaz Krikor, eserde cami eskiden ise kilise olan yapının çan kulesinden aşağı atılmış; Ohannes Ağa'nın başı kesilmiş ve Bakırcı Garo dükkânının kirişine asılmıştır. Timothy'nin işlediği cinayetlerde de bu vahşetlerin aynısı söz konusudur. Caminin müezzini Hacı Settar'ı

¹⁶¹ Ahmet Ümit, *Kar Kokusu*, s.151-152.

minarenin balkonundan aşağı iter, Korucubaşı Reşat tıpkı Ohannes Ağa gibi öldürür; Bakırcı Garo'nun çıraklığını yapmış elli yaşındaki bir adamı da Bakırcı Garo'nun öldürüldüğü gibi katleder.

*Timothy, sağduyulu, çok iyi bir eğitim görmüş, deneyimli*¹⁶² biri olarak çizildiği için vaka içerisinde kanlı olayları yaratabilecek güçte bir figür olabileceğini anlatıcı, okuyucunun aklına getirmez. Özellikle de Timothy'nin cinayetleri duyduğunda takındığı şaşkın ifadeler de bu varsayımı pekiştirir niteliktedir:

Esra'nın yüzündeki tedirgin ifade Timothy'nin gözünden kaçmamıştı. Balıklarla yüklü dalı indirirken kaygıyla sordu:

“Ne var, ne oldu?”

Sesinde öyle dostça, öyle içten bir tını vardı ki, aldığı kararı unutan Esra çözüldü:

“Hacı Settar öldürülmüş.”

Timothy'nin kadifemsi, iri, kara gözleri şaşkınlıkla büyüdü.

*“Öldürülmüş mü?”*¹⁶³

İnsanı dehşete düşüren, soğukkanlı bir biçimde cinayetler işleyen Timothy'nin kullandığı şiddetin temelinde nefret yatmaktadır. *Kimlik, yaşam tarzı, kültürel değerler ve zevklere dayanan nefretlerin “tarihsel bir devamlılık taşıdığı ve kuşaktan kuşağa aktarıldığı” öne sürülür.*¹⁶⁴ Gerçekten de Timothy aslında geçmişte ailesinin yaşamış olduğu acılardan dolayı içinde koca bir nefret besler. Esas itibarıyla bir Ermeni olan Timothy, Ermeni olduğu gerekçesiyle öldürüldüğünü düşündüğü dedesinin intikamını almak ister. Timothy, yöre halkına duyduğu kin ve nefreti ırkçı bir politikayla birleştirerek yaşanılmış olan acı ve haksızlıkların bedelini ödetmek amacındadır. Timothy, vakanın son halkasını teşkil eden basın toplantısındaki uzun tiradında *cinayetler onların intikamını almak için işlenmedi*¹⁶⁵ dese de *okuyucu, onun ailesinin uğradığını varsaydığı zulmün intikamını aradığını sezinliyor.*¹⁶⁶

¹⁶² Ahmet Ümit, *Patasana*, s. 52.

¹⁶³ Age. , s.24.

¹⁶⁴ Vincenzo Ruggiero, age. , s.111.

¹⁶⁵ Ahmet Ümit, *Patasana* , s.384.

¹⁶⁶ Erol Üyepazarcı, age. , s.404.

Vietnam savaşına katılmış bir gazi olan Timothy, savaş nevrozu yaşayan bir figür olarak anlatıda yerini alır. *Savaşlar kahramanlık filmlerindeki romantik sahnelerde görülmeyen pek çok zorluklar, fiziksel ve psikolojik baskılar içeren durumlardır. İlk kez feci ölüm ve yaralama sahnelerine bu kadar yakın bulunmakta, ilk kez kendisi de adam öldürmektedir.*¹⁶⁷ Katılmak zorunda olduğu savaş ve bu savaşta maruz kaldığı sahneler kendisinde psişik bozuklar meydana getirir, böylece savaş sonrası uzun bir müddet tedavi görmek zorunda kalır. Yine de kendini tam anlamıyla toparlayamayan Timothy yaşadığı duygusal gelgitlerle onarılmaz yıkımlara neden olur.

Romanın başlarında daha çok tipik özellikler sergileyen Timothy iç dünyasının karmaşık bir yapıya sahip olması ve anlatının sonunda olayların merkezinde yer aldığı için daha çok karakter özelliği sergilemektedir. Özellikle de insanların birbirlerini öldürmelerini engellemek ve cinayetler işleyerek kıyımlara son vermek istediğini belirtmesi onun büyük ölçüde karakter niteliği taşıdığına göstergesidir: *“Ölüm, yaşlı genç demeden bütün insanların dikkatini üzerinde toplar. Bu yüzden insanları öldürmemeye ikna etmenin yolu ne yazık ki öldürmekten geçer. Bir Türk atasözünün dediği gibi, çivi çiviye söker.”*

(...)

“Yani siz öldürmenin iyi bir yöntem olduğunu mu söylüyorsunuz?” diye sordu az önceki genç kız.

*“Evet,” dedi Timothy doğal bir tavırla, “mesajınızı vermek için ölümden daha etkili bir yöntem yoktur.”*¹⁶⁸

Timothy eylemleriyle insanların kıyıcılık ve zalimliğine işaret etmek gibi soylu bir amacı olduğunu¹⁶⁹ belirterek yaptıklarına ve yaşadıklarına sahip çıkar. Sadizmin kurucusu Sade'nin, *‘İşlenen tek bir cinayet vicdanımızı sızlatabilir. Ama cinayetler artmaya başlayınca, onlarca, yüzlerce kez tekrarlanınca, vicdan*

¹⁶⁷ Muzaffer Çetingüç, Mustafa Alan, *Savaş Yorgunluğu*, Kriz Dergisi, Cilt: 2, Sayı: 1, Ankara 1994, s.252.

¹⁶⁸ Ahmet Ümit, *Patasana*, s.382.

¹⁶⁹ Erol Üyepazarcı, *age.*, s.403.

susar.(Patasana, s.383) sözünü kendisine ilke edininip zekice cinayetler kurgulayarak insanların ilgisini çekmeye çalışır ve mesajını etkili bir biçimde verebilmek için öldürme yolunu tercih eder. Yetmiş beş yıl önce kilisenin çan kulesinden atılan Papaz Krikor'un torunu Timothy, aldığı intikamla sosyal bir mesaj verdiğini ileri sürer. Timothy'nin intikamı yeryüzündeki tüm kısımlara karşı bir haykırış; işlediği cinayetlerin, cinayete bir karşı çıkış olduğunu düşünse de öldürmenin kutsallığını benimseyen bir duygunun onu çepeçevre kuşattığını söyleyebiliriz.

3.4.1.4. Geçmişteki Sırları Gün Yüzüne Çıkarmak İstemeyen Selim

Ahmet Ümit *Beyoğlu Rapsodisi* romanını kahraman anlatıcı Selim'in *eline teslim etmektedir ki bu anlatıcının pek de tekin olmadığı romanın sonunda ortaya çıkacaktır.*¹⁷⁰

Babasından kalan AZYA adlı tekstil şirketinin sahibi, zengin iş adamı Selim'in fiziki özelliklerini kendi ağzından öğreniriz : “(...) *uzun boyum, iri bedenim, yeşil mi, gri mi çoğu zaman benim bile ayırt edemediğim, ilgi çekmeyen açık renk gözlerim, şimdi iyice seyrekleşen, ince telli, kumral saçlarım, her zaman temiz, kırışksız olmasına özen gösterdiğim giysilerim (...) Tıpkı özenli giysilerim gibi, ağırbaşlılığım da o yıllardan bu yana taşıdığım bir özelliktir. Bu yüzden hep olduğumdan daha yaşlı görünürüm.*”¹⁷¹

Selim'in babası Ali Rıza Bey, Rus Devrimi sırasında İstanbul'a sığınan General Aleksandr Kirilov ve ailesini elmaslarına sahip olmak için onları öldürür. Bu cinayetlerden haberdar olan Aysun ve sevgilisi Kartal'ın Selim'e şantaj yapmaları sonucunda ailesinin itibarını korumak isteyen Selim peş peşe dört cinayet işlemek zorunda kalır.¹⁷² *Suçlu babaların çocuklarının yaklaşık yüzde 40'ı suçludur*¹⁷³ savı Selim'in işlediği cinayetlerin gerekçesi olarak düşünülebilir. Suçluluğun kalıtımsal ya da genetik kökenli olduğu, suçlu bir babanın suçlu evlat yetiştirme eğiliminde bulunabildiği Selim'in kişiliğinde kendini göstermektedir.

¹⁷⁰Özlem Bay, agm. , s.347.

¹⁷¹Ahmet Ümit, *Beyoğlu Rapsodisi*, s.2.

¹⁷²Habibe Gezer, age. , s.77.

¹⁷³Canter David, age. , s.54.

Romanın katil anlatıcısı Selim'in işlediği cinayetlerin sadece kalıtsal temellere değil aynı zamanda da çevresel etmenlere dayandığını ifade edebiliriz. Çünkü Selim, koca bir şirketin patronu ve babası da bu şirketin kurucusu saygıdeğer bir kimsedir. Selim, babasının geçmişte işlediği cinayetleri örtbas etmek ve şirketinin adını korumak maksadıyla suçu suç ile gizlemeye çalışır. Ama ne var ki onun çocukluk arkadaşı, ölümsüzlük meraklısı Kenan'ın dedektifliğe soyunmasıyla tüm gerçekler bir anda ortaya çıkar. Ve ne yazık ki gün ışığına çıkan cinayetler Kenan'ın da sonunu getirir.

Ahmet Ümit'in katil figürleri büyük çoğunlukla yaptıklarından pişmanlık duymazlar, onlar bir şeye inanır ve cinayetlerini işlerler. Geride bıraktıklarında açmış oldukları yaraları hiçe sayıp işledikleri suç karşısında güçlü bir tavır takınırlar. Fakat *Beyoğlu Rapsodisi*'nin katil karakteri Selim'in işlemek zorunda kaldığı son cinayet karşısında suçluluk duygusuyla kıvrınması istisna teşkil eder. Söz konusu sahne Selim'in ağzından soğukkanlı bir katilin doğasına aykırı bir biçimde şöyle tasvir edilir: *Onun kadar ben de şoktaydım. Evet, Kenan'ı, en yakın arkadaşımı vurmuştum. Şimdi ne yapmalıydım, onu kucaklayıp hastaneye mi yetiştirmeliydim, yoksa çabuk ölmesi için bir kurşun daha mı sıkmalıydım? Yanına yaklaşmaya cesaret edemedim, elimde tabancam öylece ayakta dikiliyordum. Kenan'ın yere yığılması uzun sürmedi ama ben hâlâ yanına yaklaşamıyordum. Bodrumun demir kapısı o anda açıldı. Önce Katya'nın korkudan çılgına dönmüş yüzünü gördüm, ardından Nihat'in şaşkın bakışlarını. Kenan'a sarılan Katya'nın çığlığı bodrumda yankılanırken, "Ben ne yaptım!" diye mırıldandım. "Ben ne yaptım?"¹⁷⁴*

*Polisiye romanlarda orta sınıfa ait ve hatta zengin katillere rastlamak olağandışı değildir.*¹⁷⁵ Nitekim anlatının birinci derecedeki kahraman katil kişisi Selim, sahip olduğu şirket yöneticiliği mevkiyle suçlu bir profil çizmese de romanın sonunda dört cinayet işleyebilecek potansiyelde cani ruhlu bir adam olduğunu ortaya

¹⁷⁴Ahmet Ümit, *Beyoğlu Rapsodisi*, s.403.

¹⁷⁵Ernest Mandel, *age.*, s.66.

koyar. *Geçmişi saklamak için düşüncesiz ve kontrolsüzce cinayetler işleyen Selim'in*¹⁷⁶ yaptıklarını karşı güç Kenan'ın Selim'le olan diyalogunda öğreniriz:

“Katil sensin Selim. Bunu ikimizde biliyoruz.”

(...)

“Gitmezsin Selim, gidemezsin.”

“Niye sen mi bırakmazsın. O üç ölü, hep yanında olacak... Hep takip edecekler seni Selim...”

“Hangi üç ölü? Ne saçmalyorsun sen ya?”

Sağ elinin üç parmağını tek tek sıraladı.

“Aysun Güven, Kartal Göker ve Catherine Varchand, yoksa Yekaterina Aleksandrovna Kirilova mı demeliyim? Hani bizim Katya'nın ismini duyduğunda seni tedirgin eden, ona devrimden sonra Türkiye'ye gelen akrabalar var mı diye sormana neden olan Rus kadın.”

“Saçmalyorsun! Ben kimseden tedirgin filan olmadım. Hem ben, bu insanları neden öldüreyim?”

Hiç duraksamadan yanıtladı arkadaşım.

“Ailenin onurunu korumak için. Babanın sana bıraktığı şirketi korumak için. Kendi yarattığın AZYA markasını korumak için... Daha sayayım mı?”¹⁷⁷

Beyoğlu Rapsodisi romanının başkişisi olan Selim olayların merkezinde bulunması, çeşitli durumlar karşısında ferdî tavır takınabilmesi gibi özelliklerinden ötürü karakter başlığı altında değerlendirilmesi gereken bir roman kahramanıdır. Zaman zaman Selim'in, anlatıda yer verilen iç monolog tarzı konuşmaları onun karakter niteliği taşıyan bir figür olduğunu gösterir: “*Hep mantıklı davrandım, hep güçlü oldum, hep kendi ayaklarımın üzerinde durdum. Tam bu noktada, madem öyle, sana hiç benzemeyen Kenan ve Nihat'la hâlâ neden bu kadar sıkı bir ilişki içindesin, neden onlar senin için hâlâ önemli diye sorulabilir. Yanıtım çok açıktır: Çünkü onlar benim arkadaşım; iş dışındaki zamanımın bir kısmını paylaştığım insanlar. Fakat*

¹⁷⁶Özlem Bay, agm. , s.349.

¹⁷⁷ Ahmet Ümit, *Beyoğlu Rapsodisi*, s.391.

yaşamımı asla onlara dayanarak kurmam. Ne onlara ne Gülriz'e ne de başka birine. Yeryüzünde yalnız olduğumu bilirim, bu nedenle de öncelikle kendime güvenirim."¹⁷⁸

3.4.1.5. İstanbul'un Tarihî Dokusuna Dikkat Çekerek Planlanmış Cinayetler Gerçekleştiren Demir ve Yekta

İstanbul Hatırası romanında Başkomser Nevzat'ın çocukluk arkadaşları olarak yer bulan ve vaka ekseninde çok da göze çarpmayan iki figür Demir ve Yekta, birbirine benzer yedi cinayetin sorumlusu olarak katil kimlikleriyle anlatının sonunda ortaya çıkarlar. Karısı Handan ile oğlu Umut'u sarnıç duvarının yıkılması neticesinde kaybeden Yekta, arkadaşı Demir'le bu sarnıcın yıkılmasına karar veren heyetteki yedi kişiyi intikam almak için öldürürler.¹⁷⁹

*Devasa cüsseli, kendinden emin, acısını hep saklayan, ketum*¹⁸⁰ bir roman kahramanı olan Demir, okul çağlarında Handan'a âşıktır; fakat Yekta'nın Handan'la evlenmesiyle onlarla bütün bağlarını koparan Demir, Handan'la oğlunun ölümü üzerine tekrar ortaya çıkar ve Yekta'nın acısına ortak olur. *Varlığıyla iki arkadaşı ayıran Handan, ölümüyle onları yeniden buluşturur.*¹⁸¹ Zaten Handan'ın ölümüyle başlayacak olan olaylar silsilesi Demir'in geri dönüşüyle acımasız bir hâl olarak doruk noktasına ulaşır.

*Çelimsiz silüetli, karıncayı bile incitemeyen, şair*¹⁸² Yekta; roman boyunca halim selim, iyi niyetli bir adam olarak çizilse de onun içinde yatan kör intikam duygusu henüz çocukluğunda kendini göstermeye başlar. Nitekim romanda sayfalar arasına gizlenmiş diyaloglardaki ipuçları katilin Yekta olduğunu buldurmak için okuyucuya yardımcı olur:

"Bakma öyle ufak tefek olduğuna, deve kini vardır bunda. Yapılan bir haksızlığı, bir kötülüğü asla unutmaz."

¹⁷⁸ Age. , s.46.

¹⁷⁹ Mustafa Aydemir, agm. , s.362.

¹⁸⁰ Ahmet Ümit, *İstanbul Hatırası*, s. 528.

¹⁸¹ Age. , s.204.

¹⁸² Age. , s.528.

“Ama sabırlıdır.” Yeniden değişmişti Demir. ‘Sonuna kadar bekler, fırsatını buldu mu da acımasızca alır intikamını.’¹⁸³

Benzer şekilde, otopsi raporlarında cesetlerin üzerindeki kesiklerin ancak bir doktorun elinden çıkabilecek düzgünlükte olması, dikkatli okuyucunun oklarını aynı zamanda bir veteriner olan Demir’e yöneltecektir: *“İki maktulün de ölüm nedeni aynı.(...) İkisi de arteria karotisin kesilmesi sonucu oluşan hipovolemik şoks sonrası yaşamlarını kaybetmişler. Yani, hızlı ve aşırı kan kaybı sonucu ölmüşler. İşin ilginç tarafı, bu işi yapan kişi bir uzmanmış. Oldukça düzgün kesikler açmış. Üstelik boyunlarındaki yaraların yerleri neredeyse milimi milimine aynı.”¹⁸⁴*

Handan’ın ölümünden duyulan acı Yekta ve Demir’in iliklerine işlerken bu acıya sebep olanlardan intikam alma hırsı onların bilincine, kanına günlük yaşayışlarına yerleşir ve varlıklarının tek sebebi olur. *İntikamın çoğunlukla şiddet aracılığıyla alınması, bu duygunun tek metodunun şiddet olmasından değil, intikamın taşıyıcısının şiddeti bir metot olarak kullanmasından kaynaklanıyor.*¹⁸⁵ Demir ve Yekta bir taraftan bu yıkıma neden olanlardan nefret edip onlardan öç almak isterlerken öte yandan da bu kişilerin aslında kötü insanlar olmadıklarına içten içe inanır ve kurbanlarının acı çekmeden ölmeleri için ellerinden geleni yaparlar. Soruşturma sırasında maktullerin otopsi raporlarındaki bilgiler, meydana gelen bu zincirleme cinayetlere sebep olan faillerin duygusal bir yanlarının olduğunu da ortaya koyar: *“Eğer kurbanlar kendi ayaklarıyla ölüme gitmedilerse uyuşturularak kaçırılmışlardır. Sanırım ölüm anında da uyuşturulmuş haldeydiler. Kurbanlar öldüklerini fark etmemişlerdir bile.” İşte bu ilginçti. Katil ya da katiller bir gün arayla iki insanı boğazlamaktan çekinmeyecek kadar zalim ama onlara acı çektirmeyi istemeyecek kadar da merhametliyidiler.*¹⁸⁶

Handan’ın ölümüyle psikolojik sarsıntılar geçiren Demir ve Yekta’nın hayatlarına bir anlam bulma çabaları ilgi çekicidir ve bu yönleri onları

¹⁸³ Age. ,s.482.

¹⁸⁴ Ahmet Ümit, *İstanbul Hatırası*, s. 158-159.

¹⁸⁵ Yavuz Adugit, agm. , s.35.

¹⁸⁶ Ahmet Ümit, age. , s.159.

karakterleştiren esas husustur. Tıpkı *Kavim* romanının katil figürü Can'da olduğu gibi Demir ve Yekta'daki intikam hırsı hayatlarını anlamlandırmaya yöneliktir. *Biz katil değiliz! Anlamıyor musunuz, biz kurbanız!*¹⁸⁷ diyerek feryat eden Demir bir yandan cinayetlerine haklı sebepler gösterirken bir taraftan da işledikleri cinayetlerin başlarına gelen en doğru şey olduğunu ve ilk kez gerçekten anlamlı bir hayatları olduğuna vurgu yapar. Olayların ruhunda bıraktığı sarsıntılarla aynı fikre sahip olan Yekta da kendini vurmadan önce Başkomser Nevzat'a cinayetlerin nedenini şöyle açıklar: *“Onları hayatımıza bir anlam kazandırmak için öldürdük... Yaşamımızın bir nedeni olsun diye...”*¹⁸⁸

Demir ve Yekta'nın kurbanları hem Handan ve oğlunun ölümüne neden olan sabotajı hazırlayan kişiler hem de bu komployla bir turizm kenti kurarak İstanbul'un tarihî dokusuna zarar vermek isteyen kimselerdir. Bu sebeple cinayetleriyle bir yandan da İstanbul'un doğal güzelliklerinin yok edilmesine dair mesajlar da vermek isterler. Hatta bu tarz cinayet işlemlerinde onlara ilham verenin Başkomser Nevzat olduğunu içten içe görür gibiyiz. Geçmişte Nevzat'ın sarf ettiği cümleleri içki meclisinde gündeme getiren Demir ve Yekta bir bakıma anlatının ana temasını da ortaya koyarlar: *“ Sen ayağa kalktın Nevzat... ‘Şu güzelliğe bakın.’ dedin öfke dolu bir sesle. ‘Bu güzelliği talan ediyorlar dedin. Bu şehri yağmalıyorlar... Ama bizim elimizden bir şey gelmiyor...’*

(...)

*‘Aynen öyle söyledin. Seni hiç o kadar öfkeli görmemiştim. Nefret doluydun. ‘Bu şehri yağmalayanları tek tek öldürmek lazım.’ dedin.’*¹⁸⁹

Bütün yaşamlarını Handan ve Umut'un intikamını almaya adanmış Demir ve Yekta yalnızca içlerindeki yok etme gücüyle insan olarak var olabilmektedirler. İntikam alma duygusuyla yanıp tutuşan söz konusu katil figürler bu yolun onları daha beter bir duruma getireceğini düşünmemektedirler. Önceleri intikam hırsı zorunluluktan doğarken vaka ilerledikçe içlerindeki katili durduramaz ve kendi sonlarını kendi elleriyle hazırlarlar.

¹⁸⁷ Age. s.545.

¹⁸⁸ Ahmet Ümit, *İstanbul Hatırası*, s.553.

¹⁸⁹ Age. , s.489.

3.4.1.6. Onurunu Kurtarmak Adına Masum Bir Çiçekçiyi Öldüren Parlak Celile

Ümit'in anlatılarının hepsinde katil olarak erkek figürler başı çekerken Başkomser Nevzat - Çiçekçinin Ölümü çizgi romanında yazarın *kendi kendine çiçek gönderten bir genelev sermayesi*¹⁹⁰ Parlak Celile'ye yer vererek kurgularındaki ezberi bozduğu görülür. Eser bir çizgi roman olduğu için kahramanlarının fiziki ve ruhsal özelliklerinin ayrıntılı olarak irdelenmesine imkân sağlamazken Parlak Celile'yle alakalı yalnızca şu satırlar dikkate değer niteliktedir: *“Sadece, kollarını pörsümüş memelerinin üzerinde kavuşturarak, iki polisin yüzüne baktı. Öfkeyle, kinle değil, kendinden emin bir tavırla baktı... Bu ezilmiş, horlanmış hayat kadının gözlerindeki güç Başkomser Nevzat'ı ürküttü.”*¹⁹¹

Herhangi bir meslek sahibi olmayıp başıboş dolaşan ve yeni deneyimler edinme arzusu olan kadınlarda fahişelik sıklıkla görülür. Sorumsuzluk duygusunu barındıran bu kişilerde farklı tecrübelere erişme arzusu diğer tüm arzulara göre daha baskındır. Ve onları suç işlemeye iten de bu arzudur.¹⁹² Genelev çalışanı Parlak Celile'yi bu bataklığa neyin sürüklediği tam olarak bilinmese de o, insani öze ait değerleri hiçe sayıp vahşi içgüdüleriyle hareket ederek genç bir insanı canından edebilecek kadar acımasızdır. Genelevdeki arkadaşlarına popülerliğini kanıtlamak amacıyla müşterilerinden geliyormuş gibi kendi kendine her gün çiçek yollatan böylece de çiçekçiye fazlasıyla borçlanan Celile, çiçekçinin tehditlerine dayanamaz ve en sonunda çareyi onu öldürmekte bulur. Yaptığından herhangi bir suçluluk duygusu taşımayan Parlak Celile'nin başına gelenleri Başkomser Nevzat'a itiraf etmesiyle vakanın düğümünü kendiliğinden çözülür: *“Onu para için öldürmedim. Para için adam öldürmem ben... Bedenimi satarım ama para için cana kıymam... Selim, onurumla oynamaya kalktı. Borcunu iki katına çıkarıp ‘Ödemezsen çiçekleri kendine gönderdiğini bütün kerhaneye yayarım,’ dedi.”*¹⁹³

¹⁹⁰Erol Üyepazarcı, age. , s.406.

¹⁹¹Ahmet Ümit, *Başkomser Nevzat – Çiçekçinin Ölümü*, s.52.

¹⁹²H. Dilara Canay Ağaoğlu, age. , s. 57.

¹⁹³Ahmet Ümit, age. , s.52.

3.4.1.7. Polis Katiller:Selim, Cengiz ve Mehmet

Şiddet, cinayet ve intikam kavramlarının özünü teşkil eden *Kavim* romanında, öldürme duygusunun tüm benliklerini ele geçirdiği polisler Selim, Cengiz ve Mehmet'le karşı karşıya kalırız. Gözlerinin önünde PKK'lılarca şehit edilen arkadaşlarının intikamını almak amacıyla PKK'lı sandıkları altı kişiyi bir mağarada boğarak öldürürler. Onların işledikleri tek cinayet bu da değildir; kişi kadrosunda birbiriyle yakından alakalı Selim, Cengiz ve Mehmet aynı zamanda gençliklerinde ülkücü bir çetenin ele başlarıdır. Solcu oldukları gerekçesiyle öğretmen bir aileyi yok eden bu üç suçlu tipinden Selim ve Cengiz hakkında detaylı bilgiye sahip olmamıza rağmen Mehmet, dekoratif bir figür olarak verildiğinden vaka içinde önemli bir rol üstlenmez.

Kavim romanının polis suçluları içerisinde değerlendireceğimiz ilk figür suç defteri fazlasıyla kabarık olan Komiser Selim Uludere'dir. Arkadaşlarıyla birlikte katlettiği TÖB-DER'li ailenin oğulları Can tarafından yıllar sonra öldürülen Selim'in cesedinin bulunmasıyla başlayan vaka örgüsü, maktul Selim'in kim tarafından ve neden öldürüldüğünün araştırılmasıyla geçmişin sır perdesi bir bir aralanmaya başlar.

Anlatıcı, evinde ölü olarak bulunan Selim'i tanıtmaya öncelikle fiziki özelliklerinden başlar. Romanın dedektif anlatıcısı Başkomiser Nevzat, Selim'in görüntüsüne dair düşüncelerini şöyle tasvir eder: “Çok uzun değil ama yapılı biri. Kırk kırk beş yaşlarında, esmer, yakışıklı bir adam. Yüzüne soğuk bir sarılık yayılsa da, ölüm bile bozamamış adamın erkeksi güzelliğini. Kısa, kırçıl saçlar, biçimli, kalın kaşlar, düzgün bir burun, güçlü bir çene.”¹⁹⁴Başkomiser Nevzat sayesinde dış görünüme dair bilgiler edindiğimiz Selim'in anlatı boyunca, o artık bir ölü olduğu için, duygu dünyası hakkında pek de bir bilgi sahibi olamayız. Yalnızca işlediği ya da işlemek zorunda bırakıldığı suçları anlatının diğer figürlerinden ya da araştırma raporlarından öğreniriz.

¹⁹⁴ Ahmet Ümit, *Kavim*, s.19-20.

*Polisin içinde bulunduğu organizasyonun suçu doğurduğu söylenebilir. Suç işleyen bireyler ahlaken kötü ya da suçlu doğan bireyler değil, yapı olarak diğer meslektaşlarından farklı insanlardır.*¹⁹⁵ Bu savdan hareketle Selim'in, mesleki koşulların dayandırdığı zorunluluklar ve gözü karalığından yola çıkarak suçlu bir profil çizdiği söylenebilir. Ümit'in diğer katil figürlerinin genelinde görülen intikam duygusu Selim'in kişiliğinde de net bir biçimde ortaya konur. Şehit düşen arkadaşlarının acısıyla büyük bir yıkımla karşı karşıya kalan, içinde kopan fırtınaları dindiremeyen Selim, kendisini çepeçevre saran duygusallığın onu yanlış yönlendirmesine izin vererek PKK'lılarca öldürülen polis arkadaşlarının öcünü almak için altı masum insanı canından eder. Söz konusu vakada Selim'in yaşadığı muhtemel buhranı Başkomser Nevzat'tan öğreniriz: *"Selim'in öfkesinin yol açtığı cinneti, katliamı, skandalı, artık adına ne diyeceksek, onu gizlemek için tezgahlanmış büyük bir komplo. Sıcak temasın sağlandığı gün, iki polisin şehit edildiği, Mehmet'in ağır yaralandığı çatışmadan bahsediyorum. Selim çıldırmış olmalı. Kolay mı, gözlerinin önünde iki adamın ölüyor, bir arkadaşın ağır yaralanıyor. Selim ne pahasına olursa olsun PKK'lıları bulmak istiyor ama bulamıyor. Daha da çılgınlaşıyor, öfke, kör bir intikam duygusu aklını ele geçiriyor."*¹⁹⁶

*Kurban, saldırganın üzerinde öfke ve düş kırıklığını açığa vurduğu bir araçtır.*¹⁹⁷ Yargısız infaz yaptığı gerekçesiyle hakkında soruşturma açılan Komiser Selim, kendince davasının haklı olduğunu bildiğinden düştüğü durumu kendisine yediremez ve mahkemenin düşmesi için çareyi kendini yok etmekte bulur. Bunu da Yusuf adlı bir çobanı patos makinesinde kıyıp onun kimliğiyle yaşamaya devam ederek yaparak. *Kurbanımı bir nesne olarak gören*¹⁹⁸ Selim, akli melekelerini yitirmiş zavallı bir çobanı herhangi bir şeymiş gibi hasat makinesinde doğramaktan çekinmeyecek kadar şizofrenik yapıda olduğunu da böylelikle ortaya koyar.

¹⁹⁵ Akgül Arif, Serdar Kenan Gül, *Polis Yolsuzluğunun Kontrolüne Yönelik Geliştirilen Stratejiler: Amerika Örneği*, Polis Bilimleri Dergisi, Cilt: 11, Sayı: 3, Ankara 2009, s.124.

¹⁹⁶ Ahmet Ümit, *Kavim*, s.279.

¹⁹⁷ David Canter, *age.*, s.239.

¹⁹⁸ David Canter, *age.*, s.239.

Kavim romanının, bir polis müdürü olması sebebiyle, okuyucuda şaşkınlık uyandıran diğer suçlu figürü Cengiz'dir. Cengiz geçmişte Selim'in işlediği hunharca cinayetlere ortak olsa da devletin içindeki gizli güçlerin onu koruması sayesinde şube müdürlüğüne kadar yükselebilmiş bir polistir. Anlatının ilerleyen aşamalarında Malik'i öldürüp vakanın akışını değiştirerek yönlendirici bir özellik kazanacak olan Cengiz, metnin seyri boyunca güven uyandıran sorunsuz bir tip olarak verilir. Hatta Başkomser Nevzat ve yardımcısı Ali arasında geçen diyalog, Cengiz'in iyi bir kimse olduğunu kanıtlamak için yazar tarafından okuyucuya verilen zorlama bir oyundur:

"İyi adam şu bizim Cengiz Müdür."

"Bir kötülüğünü görmedik." diyorum

*"Yok Başkomserim yok, çok iyi adam. Ondan daha iyisini görmedim."*¹⁹⁹

Arkadaşı Selim'i öldürdüğü yanlışlığıyla Malik'i öldürmek durumunda kalan Cengiz, polis müdürü olmasına rağmen onu tutuklamayıp kendi adaletini sağlama peşindedir. Bu da onun gerektiğinde acımasız bir katil gerektiğinde ise polis müdürü olarak görevinin başında durabilen hasta ruhlu bir kimse olduğunu ortaya koyar. Bir polis olarak adalet diye bir kavrama inanmadığını belirten Cengiz, belki de cezaların adaleti sağlamada yetersiz kaldığını düşündüğü için Malik'i öldürme yolunu seçer. Zaten, Cengiz'in satır aralarına sıkıştırılmış adaletle dair görüşleri de bir polis müdürü için ilginç sayılabilecek niteliktedir: *"(...) adaletin gerçekleşmesini sadece yasayla sağlamak pek mümkün değil. Çünkü yasa belirsiz, esnek bir şey, istediğin yere çekilebilir. Tıpkı bilim gibi, evet bilim gibi... Sözgelimi şu kriminalistik bilimini düşün. Son dönemlerde hepimiz, suçluyla mücadelede bu yöntemleri kullanmalıyız, diyoruz. Güzel de, kriminalistik yöntemleri, yani bilimi kullandığımız zaman bile yanlış sonuçlara ulaşmaktan kurtulamıyoruz."*²⁰⁰ Cengiz Müdür kriminalistik çalışmaların ortaya koyduğu verilere pek inanmasa da onu ele verecek olan Malik'in tırnak arasında Cengiz'e ait olan bir paltonun kumaş lifi olacaktır.

¹⁹⁹ Ahmet Ümit, *Kavim*, s.14.

²⁰⁰ Age. , s.108.

3.4.1.8. Şems Cinayetini İşleyen Alaeddin ve Yedi Arkadaşı

Mevlana – Şemsi Tebrizî ilişkisinin konu edildiği *Bab-ı Esrar*, fantastik bir kurguya yer vermesi ve yüzyıllar önce gerçekleştirilen bir cinayeti ele alması bakımından ilginç bir eser olarak karşımıza çıkar. Mevlana ve Şems buluşmasının ardından Mevlana’da yaşanan değişiklikleri kabullenemeyen Mevlana’nın oğlu Alaeddin ve yedi arkadaşı bir gece Şems’i kuyuya atarak öldürürler. Anlatının ilk olay halkasını oluşturan Şems cinayetinin vakanın ilerleyen seyrinde Alaeddin ve arkadaşları tarafından gerçekleştirildiği gün yüzüne çıkarken Alaeddin’in suç işleyebilecek bir yapıda çocuk olduğu anlatıcı kahramanın sözlerinden anlaşılmaktadır: “*Boyun eğmeyen bir çocuktu Alaeddin; bendine sığmayan, döküldüğü kabın şeklini almayan bir çocuk. Şeytanın ateş kızılı gözlerine bile bakmaktan çekinmeyen ben, ürperdim bu yeniyetme oğlanın bıçak gibi keskin bakışlarından.*”²⁰¹

Şems’in öldürülme sahnesi kurguda şöyle yer alır: “*(...) işte aralarında Alaeddin Çelebi’nin de bulunduğu o yedi kişilik katil sürüsü bir gece Şems’in kapısını çalmış, onu dışarı çağırmışlar. Kendisine kurulan tuzaktan habersiz olan Şems Hazretleri kapıya çıkınca da başta Alaeddin Çelebi olmak üzere yedi kişi ellerindeki yedi bıçağı, o mübarek adamın gövdesine saplamışlar.*”²⁰² Burada kullanılan yedi sayısının simgesel bir anlam yüklendiği söylenebilir. Özellikle halk edebiyatı ürünlerinde formülistik motif olarak değerlendirilen²⁰³ yedi sayısıyla eski halk anlatılarına atıf yapıldığını ifade etmek çok da yanlış olmayacaktır.

Planlanmış cinayetleriyle suça koşar adım atılan ve canlarına kıydıkları kurbanlarının ardından tuhaf bir güç hissi duyan Ahmet Ümit’in kurgularındaki katil karakter ve tiplerinin şizofrenik yapıda olduğunu söylemek çok da yanlış olmayacaktır. Daha çok intikam duygusunun tüm benliklerini çepeçevre kuşattığı bu

²⁰¹ Ahmet Ümit, *Bab-ı Esrar*, s.164.

²⁰² Age. , s.321.

²⁰³ Ahmet Özgür Güvenç, *Kırk Sayısının Halk Edebiyatı Ürünlerinde Kullanımı Üzerine Bir İnceleme*, A.Ü. Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi S. : 41, Erzurum 2009.

figürlerinin yanı sıra yazar, kurgularındaki teknik yapıyı güçlendirmek maksadıyla değişik sebeplerle cinayetler işleyen fon figürlere de yer verir. Bunlar içerisinde namus cinayeti işleyen *Sis ve Gece*'de Cuma ve *Patasana*'daki Halaf ile *Kavim* romanında getirdiği cinnetle karısı ve kızını öldüren Polis Nazmi'nin bu kategoride yer aldığı görülür.

3.4.1.9. Şereflerini Korumak Adına Cinayet İşleyen Cuma ve Halaf

Türk toplumunun kültür yapısından, değerler sisteminden kaynaklanan namus cinayetleri onur ve şeref adına toplum içerisinde saygınlık kazanmak için işlenmektedir.²⁰⁴ İçinde yaşadığı kültürü doğru ve yanlışlarıyla her daim romanlarının içine taşıyan Ahmet Ümit, Cuma ve Halaf figürleriyle toplumun acı gerçeği olan namus cinayeti meselesine de değinmiş olur.

Küçük bir kasabadaki çırçır fabrikasında usta işçi olan Cuma, karısı ve babasını ilişkileri olduğu gerekçesiyle öldürür. Yaşadığı duygusal yıkımla toplumdaki itibarını da düşünerek ölümcül eylemini gerçekleştirmek durumunda kalır. *Namus cinayetleri işleyen kişileri toplum bir bakıma ödüllendirmekte, teşvik etmektedir.*²⁰⁵ Bu bakımdan düşünüldüğünde Cuma'nın çevresinde bulunan kişilerin bunu bir şeref meselesine getirerek onu cinayet işlemeye sevk ettikleri söylenebilir. Nitekim Cuma'nın aklına cinayet işlemeyi koyarak onun zalimliğini üst noktaya tırmandıracak olan kişi asker ocağındaki albayı olur. Söz konusu durumu Cuma, romanın anlatıcı kahramanı Sedat'a şöyle aktarır: *"(...) arkasındaki çelik kasayı açtı. Kasadan bir silah çıkardı. Masaya koydu, silahın üzerine de biraz para.*

*'Al bunları. Sana istediğin kadar da izin, işini hallet, gel. Ama kimseye görünme. Soran olursa sen asker ocağından hiç ayrılmadın.'*²⁰⁶

*Namus cinayetleri genellikle kapalı toplumlarda yaygındır.*²⁰⁷ Küçük toplumlarda yaşayan insanlar bağlı oldukları töreler gereğince maruz kaldıkları kimi

²⁰⁴Köknel Özcan, *Şiddet*, 2. Baskı, Altın Kitaplar Yayınevi, İstanbul 2000, s. 92-93.

²⁰⁵Köknel Özcan, *age.*, s.92-93.

²⁰⁶Ahmet Ümit, *Sis ve Gece*, s.211.

durumlarda cezalarını kendileri vermek isterler. Tıpkı Cuma gibi namus cinayeti işleyen Halaf da küçük bir kasabada doğup büyür ve namusuna dil uzatan ustasını gözü dönmüş bir biçimde bıçaklar. Buldukları yerde başları dik olarak gezebilmek, toplumlarının kendilerini kınamalarını önlemek maksadıyla namuslarına hanel getiren kişiyi her şeyi göze alarak hunharca öldürebilen toplumdaki bu tipler, Ümit'in kurgularında da Cuma ve Halaf sayesinde oldukça canlı bir biçimde karşımıza çıkar.

3.4.1.10. Bir Cinnet Anında Ailesini Yok Eden Polis Nazmi

Entrik unsurların önemli bir yer kapladığı *Kavim* romanında, Selim ve Cengiz gibi suçlu polisler vakadaki çatışmaların temelini oluştururken anlatının henüz başında verilen Polis Nazmi de Başkomser Nevzat'ın insana dair bakış açısının okuyucu tarafından anlaşılması için yaratılmış bir tiptedir. Polis Nazmi'nin sorgusundan çıkan Başkomser Nevzat'ın iç monolog tekniği kullanılarak verilmiş şu sözleri, Polis Nazmi'nin şahıs kadrosuna konulma nedenini bir bakıma ortaya koyar: “(...) keşke yalan da olsa dünyada adalet diye bir şeyin var olduğuna inanabilseydim. Ama inanamıyorum. Çünkü insan denen tuhaf yaratığı kötülükten uzak tutacak ne bir güç var, ne de bir yasa.”²⁰⁸

Polis Nazmi'nin ekonomik bunalımlar ve mesleğinde yaşadığı yorgunlukların cinnet getirmesine sebebiyet verdiğini görürüz. Gazete sütunlarında Emniyet Teşkilatı mensuplarının zaman zaman bu türden haberlerine rastlıyor olmamız, Ümit'in yine günlük hayatı anlatılarının içine yerleştirdiğini kanıtlar niteliktedir. Bir polis olması sebebiyle herkesin karşılaşabileceği türden olay ve durumlar yaşamayan, mesleği gereği olağandışı işler yapmak zorunda olsa da doğası gereği fazlasıyla yıpranan Polis Nazmi'nin buhranlar yaşaması içten bile değildir. Sorgu sırasında mesleğinde yaşadığı bunalımları anlatan Nazmi bir yandan da aslında onu cinnete sürükleyen sebepleri sıralamaktadır: “Yirmi dört saattir görev yapmışım. Kapkaççılar bir diplomatın karısının çantasını kapmışlar. Tarlabası'nda bütün gün kapkaççı kovaladık. Üzerimize ateş açtılar. Bir arkadaşım yaralandı.

²⁰⁷ Köknel Özcan, age. , s. 92-93.

²⁰⁸ Ahmet Ümit, *Kavim*, s.9.

Zamanında eğilmesem ben de vurulacaktım. Neyse, sokağı olduğu gibi kuşattık. Kimi gördüysek toparladık ama kadının çantasını bulamadık. Akşamüzeri emniyete döndüğümüzde müdürden de sağlam bir fırça yedik; ne beceriksizliğimiz kaldı, ne salaklığımız... Anlayacağınız o kafayla geldim eve.”²⁰⁹

3.4.1.11. Hattilerin Yiğit Komutanı Nuvanza

Şiirsel bir anlatımın hüküm sürdüğü *Ninatta'nın Bileziği*'nde Ninatta tarafından tabletlere yazdırılmış, yüzyıllar öncesinden kalma bir aşk hikâyesinin kahramanı Nuvanza'yla tanışırız. Şiirsel bir üslupla kaleme alınmış bu küçük romanda anlatıcı kahraman Ninatta'dan Nuvanza'nın ülke için ne kadar önemli bir isim olduğunu öğreniriz: “ *Nuvanza olmasaydı, ne doğan güneşin, ne yağın yağmurun, ne tohumun, ne toprağın, ne meyveye durmuş ağacın, ne de güzel Hattuşa'nın önemi olurdu. Nuvanza olmasaydı, gelin, gelin olmazdı, damat da damat. Kral hükmünü yitirirdi, kraliçe sıradan bir kadın olurdu. Nuvanza olmasaydı, damarlarımızdaki kan akmaz, çiçek açmaz, mucize yavan bir gerçeğe dönüşür, heyecan, susuz kalmış bir çiçek gibi birden sönerdi.”²¹⁰*

Ninatta'yla yaşadığı yasak aşk yüzünden bir cinayet işlemek durumunda kalan yiğit savaşçı Nuvanza, Ninatta'ya âşık olan İnara'nın tahriklerine dayanamaz ve onu öldürür. Aslında öldürmek gibi bir istemi içinde barındırmayan Nuvanza, İnara'nın ‘*sen bir alçaksın. İnsanların mutluluğuyla oynuyorsun karanlık kuytulara*’²¹¹ sözlerine tahammül edemez ve kılıcını çekerek onu öldürür. Panku Meclisi'ne göre cezası ölüm olan Nuvanza, oğlunu İnara'nın ailesine vererek işlediği cinayetin bedelini ağır bir biçimde öder.

Anlatıda tematik güç olarak yerini alan Nuvanza'da da bir çeşit intikam duygusunun varlığından söz edilebilir. Ninatta'yla yaşadığı yasak aşkı yüzüne vurulduğu için eserin karşıt gücü İnara'ya haddini bildiren Nuvanza böylece kendisine sarf edilen sözlerin intikamını almış olur.

²⁰⁹ Age. , s.7.

²¹⁰ Ahmet Ümit, *Ninatta'nın Bileziği*, s.10.

²¹¹ Age. , s.40.

3.4.1.12. İntikam Hırsıyla Halkını Yok Eden Patasana

Ninatta'nın Bileziği romanıyla bir bakıma benzerlik gösteren Patasana'nın içinde yer alan yirmi sekiz tabletlik anlatıda da intikam duygusunun yol açtığı acı son işlenir. Burada intikam hırsı gördüğümüz üç bin yıl önce yaşamış olan Patasana figürüdür; fakat Patasana herhangi bir cinayet işlemez. Onun yaşama nedeni olan intikam duygusu sebebiyle ülkesi yıkılır ve halkı katledilir.

Romanda, üç bin yıl önce yazdığı tabletlerle yaşam öyküsü gün ışığına çıkan Etiler döneminin saray yazmanı Patasana'nın pişmanlıklarına şahit oluruz. Tabletlerin anlatıcı kişisi Patasana kendisini şöyle tasvir eder: “*Ben zalimler çağında yaşayan bir alçaktım. Tanrıların korkak haline getirdiği bir alçak. Alçakların en acınacak olanı, en tiksinti vereni. Yüreğini dalkavukluk, aklını düşmanlıkla besleyen sinsî bir saray yazmanı.*”²¹²

*Babasının öldürten, sevdiği kadını elinden alan krala karşı, kralın ihanet ettiği güçlü Asur hükümdarı için casusluk ederek yaşadığı kentin ve insanların yok olmasına neden olan Patasana, sanki çağlar boyu devam edecek yıkımın ve kıyıcılığın ilk habercisidir.*²¹³ Patasana ilk günahını kralın eşine âşık olup onunla birlikte olarak işler. “*... Ve Pisiris'in kadınıyla birlikte olanlar ülkedeki en büyük cezaya çarptırılırdı.*”²¹⁴

Yazman Patasana'da Kral Pisiris'e karşı bir intikam hırsıyla karşılaşmaktayız. Asur kralını kışkırtarak Pisiris'ten intikamını almak isteyen Patasana, Pisiris'i yok etmek isterken istemeden, Hitit halkının sonunu hazırlar. “*Tanrılar kibrimin bedelini bana ağır ödettiler. Asurluların katliamı tam yedi gün yedi gece sürdü. Yedi gün yedi gece halkımın ağutlarını, iniltilerini, çığılıklarını dinledim...*”²¹⁵ Patasana'da intikam duygusu oldukça güçlüdür, sevdiklerinin ölümüne neden olan Kral'ın sonunu

²¹² Ahmet Ümit, *Patasana*, s.10.

²¹³ Erol Üyepazarcı, *age.*, s. 403.

²¹⁴ Ahmet Ümit, *age.*, s.324.

²¹⁵ *Age.*, s.372.

hazırlama fikri içten içe onu kemirir. İntikam alacağı günü bekleyen Patasana, her geçen gün kin duygularını babası ve sevgilisini hatırlayarak besler. En sonunda intikamını alan Patasana, yaptıklarının ardından büyük bir çöküntüye uğrar. Çünkü verdiği yıkım aldığı zarardan çok daha büyüktür. Yaşadığı pişmanlık ve çektiği vicdan azabı hayatının sonuna kadar peşini bırakmaz ve sırf tüm insanlığa ders olsun diye hayat hikâyesini tabletlere yazarak neden olduğu cinayetleri, yaptıklarını herkese duyurmak ister.

3.4.2. Siyasi Suçlar

Siyasal bir örgütlenme olan devletin ortaya çıkmasıyla beraber siyasi suçlar da hüküm sürmeye başlamış, devletin getirdiği ve koruduğu siyasi düzenin ihlaline yönelik davranışlar da siyasi suç olarak tanımlanmıştır.²¹⁶ *Siyasal amaçlı şiddet ve onun en yaygın şekli olan terörizm*,²¹⁷ Ümit romanlarında da geniş bir şekilde yer aldığından bu gruptaki suçlular da çalışmamız içerisinde değerlendirilecektir.

Sis ve Gece'nin siyasi suçluları Fahri, Sinan ve Gülizar Nesim solcu bir örgütün üyeleri olarak çeşitli eylemlerde bulunan roman kişileridir. Özellikle, anlatıda son derece önemli bir işlevi olan Fahri kuvvetli bir tip olarak okuyucu karşısına çıkar.

3.4.2.1. Çevre Etkisiyle Suça Sürüklenen Fahri ve Sinan

Tekdüze bir roman kişisi olmayıp anlatıcı karakter Sedat'ın karşısında yer alarak hasım güç özelliği taşıyan *Sis ve Gece*'nin Fahri'sini vaka örgüsü içerisinde - Sedat tarafından öldürüldüğü için - yakınlarından tanıma fırsatını buluruz. Fahri, cezaevinde on bir yıl yatmış devrimci bir örgüt üyesidir. Bağlandığı şeye bütün yaşamını adayan aşkı için bir polisi bile vurmaktan çekinmeyen, güç karşısında

²¹⁶ Hassan Ümit, *Siyasi Suç Kavramı*, Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi, Cilt 26, Sayı1, Ankara 1971, s.197.

²¹⁷ Mustafa Ozan Şahin- Bülent Şener, *Terörizm Olgusu ve Türkiye'de Pkk Terörünün Algılanmasında Bölgesel Farklılıklar: Bir Alan Çalışması*, İzmir University Faculty of Economics and Administrative Sciences, International Symposium, 28-29 April, İzmir 2011, s.228.

eğilmeyi sevmeyen bir tip olarak karşımıza çıkar. Fahri'nin örgüt arkadaşı Sinan, onun bu özelliklerini babası vesilesiyle kazandığını Sedat'a şöyle anlatır: “*Ben de onun gibiydim. Ama o benden daha ateşliydi. Uzlaşmayı, güç karşısında eğilmeyi sevmeydi. İnanıklarına sonuna kadar inanır, hiçbir özveriden kaçınmazdı. Onu babası böyle eğitmiş. Nazmi Amca delişişek bir adammış. Bu yüzden albaylıktan yukarı çıkamadığını söylerdi Fahri. Sık sık komutanlarıyla başı belaya girermiş. Fahri sokaktaki çocuklardan sopa yese bir de babası döver, ‘Ağlayarak yanıma gelme,’ dermiş. Böyle böyle onu döven çocuklarla başa çıkmayı öğrenmiş.*”²¹⁸

Olayların merkezinde Fahri kadar yer almasa da, Fahri'nin şahsiyetinin okuyucu tarafından nesnel bir biçimde anlaşılmasını sağlayan Sinan ise yardımcı bir figürdür. Fahri'ye dair fiziki özelliklerin yer almadığı anlatıda Sinan'ın dış görünüşünü anlatıcı Sedat'ın ağzından öğreniriz: “*(...) oldukça kısa boylu, kumral bir adam(...) Tel çerçeveli yuvarlak gözlükleri, çeneye doğru kırışmaya başlamış sakallarıyla bir entel görüntüsüne sahip. Solcunun sanatçıya dönüşmüş hali.*”²¹⁹ Sinan hem Fahri düğümünü çözmede hem de Sedat'ı pusuya düşüren Cuma'ya dair verdiği bilgilerle vakanın halkalarını tamamlayıcı bir rol üstlenir. Hatta Sedat'ın Sinan'a dair söylediği: “*(...) düğümün çözümünde yardımcı olacak tek kişi gibi görünüyor*”²²⁰ varsayımı onun daha romanın baş sayfalarında önem arz edeceğini sezdirir.

Siyasal suçtan hüküm giyen Fahri ve Sinan'ın kişiliklerinde çevresel faktörlerin önem arz ettiği görülmektedir. *Genç insanların, sıklıkla suçun işlendikleri yaşa geldiklerinde etkileştikleri ve etkilendikleri başlıca kişiler akranlarıdır.*²²¹ Söz konusu durum Fahri'de açık bir biçimde kendini gösterirken onun sol eğilimli bir kişi olup örgüte girmesine neden olan kişi çocukluk arkadaşı Sinan olur: “*Fahri'yi ilk etkileyen kişi de Sinan olmalı. Çünkü Fahri bir asker çocuğu, solculuğa uzak olması gerekir. Ama Sinan her gün bu tartışmaların yapıldığı bir ortamdan geliyordu. Sinan ona insanlığı daha iyi bir geleceğe götürecektir düşüncelerden söz etmiş, ateşli bir*

²¹⁸ Ahmet Ümit, *Sis ve Gece*, s. 177-178.

²¹⁹ Age. , s.108.

²²⁰ Age. , s.52.

²²¹ David Canter, age. , s.91.

*kişiliği olan Fahri’de gençlik heyecanıyla bu düşünceleri benimsemiştir. Sonra da örgüte girmişlerdir.”*²²² Akran etkisinin Fahri’nin kişiliğindeki büyük yankısı yadsınamaz bir biçimde ortaya konurken Sinan’ın da ilk sol bilgilerini babasının arkadaşları olan devrin ressamı, şairleri ve romancıları arasında edindiği²²³ bilgisinin verilmesiyle sosyal çevrenin suça meyilli insanlar yaratabileceği gerçeğinin altı bir kez daha çizilir.

Yine *Sis ve Gece*’de solcu örgütün bir başka üyesi Gülizar ise, Mine’nin tematik güç Sedat tarafından vurulduğunu açığa çıkarmak için şahıs kadrosunda yer bulan dekoratif bir figür özelliği taşır. Zeynep Kâmil Hastanesinde hemşire olan Gülizar, beş ay içeride yatmış eski bir örgüt üyesi olarak anlatıda bulunur.

3.4.2.2. Siyasi Grubun Yarattığı Şiddet Eylemcileri Doğan, Resul ve Nejat

Sis ve Gece’de solcu militanlara yer verilirken *Kukla* romanında ise geçmişte sol görüşlü bir genci boğarak öldüren ülkücü gençler Doğan, Resul Çoban ve Nejat Gök’e rastlanır. Vakanın seyri içerisinde pek çok suç işleyen Doğan siyasi görüşü neticesinde cinayetler gerçekleştirdiği için, bu başlık altında da değerlendirilmeye uygun görülmüştür.

Üniversite sıralarındayken ülkücü bir grup içerisinde yer alan Doğan, Resul ve Nejat inandıkları değerler uğruna karşıt görüşlü bir başka genci öldürmeye çekinmeyecek kadar acımasız kimseler olarak kurguyu zenginleştiren figürlerdir. Tam manasıyla nefret suçunun işlendiği bu vakada *kendini haklı gören, korunan ve saldırgan bir azınlığın ortak hoşnutsuzluğunun*²²⁴ öldürme istemini doğurduğu ifade edilmeye çalışılmaktadır. Nefret suçu Ruggiero’a göre *öteki olanın görünmez olmasıyla alakalıdır. Bu görünmezlik ötekini düşmana dönüştürür ve siyasi engeller görünmez olanı şerefsiz bir düşman olarak zihinlerde canlandırır. Onların öldürmesine sebep olan ise Biz’e göre Öteki olduklarına kendimizi ikna etmeye*

²²² Ahmet Ümit, age. , s.50.

²²³ Age. , s. 50.

²²⁴ Vincenzo Ruggiero, age. , s.112.

*çalışmamızdır.*²²⁵ Söz konusu vakayla insanın tam anlamıyla zalimleşebileceği ortaya konulurken ötekine karşı tahammülsüzlüğün ancak ve ancak öldürme yolu seçilerek bastırılabilceği yanlış gerçeği gözler önüne serilmiş olur.

*Birini, bir topluluğu suç sayılacak bir eyleme, harekete itmek için tahrik eden*²²⁶ anlamına gelen provokatör tanımından yola çıkarak Doğan'ın tam anlamıyla bir provokatör olarak kurguda yer bulduğu söylenebilir. Bir anlamda grubun önderliğini yapan Doğan, suç ortağı olacak arkadaşları Nejat ve Resul'u şiddete yönelik faaliyetlere sevk eden bir kışkırtıcıdır. Bu durum anlatıcı Adnan tarafından polislerle görüşmesi sırasında şöyle ifade edilir:

“İki arkadaşıyla birlikte, solcu bir öğrenciyi öldürmüştü,” dedim.

“Öyle mi?” dedi gözlerini yüzüme dikerek. “Nasıl olmuş?”

“Öğrenciyi otobüsten kaçırıp boğarak öldürmüşler.”

(...)

*“Görgü tanıkları vardı. Dahası ona yardım eden iki kişi cinayeti Doğan'ın organize ettiğini söylediler.”*²²⁷

Üvey bir baba ve onun oğluyla aynı evi paylaşmak durumunda olan Doğan yatılı okula gönderilmesiyle ülkücü gruplarla tanışmaya başlar. Babasız büyümenin verdiği sıkıntı ve iyi bir aile ortamında yetişmemek gibi olumsuz etkenlerin onu bu tür gruplara girerek şiddet eylemlerine sürüklediği annesi Keriman'ın üvey oğlu Adnan'a dile getiremediği düşüncelerinde yer bulur: *“Eğer siz ona iyi davransaydınız, bu evde kalsaydı başına bunlar gelmezdi.”*²²⁸ Bir bakıma yaşadığı yoksunluk onu, psikolojik olarak kendini daha iyi hissetmek için geniş bir grubun üyesi yapmaya iter. Doğan'ı siyasi örgüte iten sebepler anlatının başka bir figürü Tufan'ın anlatıcı kahraman Adnan'a aktardığı düşüncelerinde yer bulur: *“Ailesinden kopan –ki Doğan'ın böyle bir ailesinin olduğundan da söz edilemezdi- kimliğini*

²²⁵Age. , s.113.

²²⁶Turgut Göksu, *Sosyal Psikoloji*, 3. Baskı, Seçkin Yayınları, Ankara 2007, s.160.

²²⁷Ahmet Ümit, *Kukla*, s.82.

²²⁸Age. , s.146.

arayan genç bir insan için örgüt, cesaretini, yeteneklerini, zekâsını, kısacası kendini gösterebileceği ideal bir alandı."²²⁹

Doğan'ın bir sandık içerisine sakladığı paraları emanet ettiği kişi olan Resul ise Doğan'a yardımcı bir figür olarak kurguda bulunur. Anlatının sonlarına doğru ortaya çıkan Resul'un anlatıcı kahraman Adnan'a bu sandıktan bahsetmesiyle Doğan'ın işlediği cinayetlerin sebebi de böylelikle anlaşılmış olur.

Yıllar sonra Resul'le karşılaşan romanın anlatıcısı Adnan, onun fizik özelliklerini şöyle tanıtır: *"Başında kahverengi ucuz bir bere, sırtında tiftiği kaçmış balıksırtı bir ceket, bacaklarında kalın kadifeden bir pantolon, ayaklarında siyah lastikten pabuçlar vardı. Neredeyse göğsüne kadar uzanan sakalları ile elindeki yeşil tespih görüntüyü tamamlıyordu. Adamın yüzünde beni tek şaşırtan yer, ağarmaya başlamış kara sakallarının yüzüne verdiği ciddiyetle hiç alakası olmayan, çocuksu iri, siyah gözleriydi. Bu gözlerin öyle masum bir bakışı vardı ki insanın içine ister istemez güzel duygular uyandırıyordu.*"²³⁰(Kukla, s.431)

Tıpkı *Sis ve Gece*'deki Fahri gibi Resul'un da siyasi örgüt içerisine bulaşmasına sebep akran etkisi olur. Küçük bir kasabadan İstanbul'a üniversite okumaya gelen Resul, karşılaştığı eski bir arkadaşı vesilesiyle Ülkü Ocaklarıyla tanışır: *"Üniversite için İstanbul'a gelen Resul kalacak yer bulamamış. Ucuz otel köşelerinde günlerini geçirirken, bir gün Sapanca'daki liseden bir arkadaşına rastlamış. Kalacak yeri olmadığını öğrenen arkadaşı onu Ülkü Ocağı'na götürmüştü. (...) Eski arkadaşlarıyla karşılaşması, barınacak bir yuva, geniş bir çevrenin yanı sıra ataklığını, cesaretini sinayacağı bir dava da kazandırmış ona. Hiç düşünmeden taraf olmuş davaya"*

Gençliklerinde inandıkları değerler uğruna basit nedenlerle suçla itilen, itilmek zorunda bırakılan Doğan, Nejat ve Resul içerisinde öldürdükleri gencin acısını en çok yaşayan da Resul olur. Telle boğdukları solcu öğrencinin resmini evinin

²²⁹ Age. , s.146.

²³⁰ Ahmet Ümit, *Kukla*, s.439.

duvarına asan ve her gün bu vicdan azabıyla kıvranan Resul çareyi kendini dine vermekte bulur; en sonunda ise akli melekelere yitirmiş ruhsal sorunlara sahip bir tip olarak karşımıza çıkar.

Kukla romanının son siyasi suçlusu eserde bir milletvekili olan Nejat Gök adlı figürdür. Üniversite sıralarındayken ülkücü camiayla tanışan ve öldürdükleri genç yüzünden hapis yatan Nejat'ın kurguda işlevsel bir rol oynadığından söz edilemez. Yalnızca binbaşı lakaplı kişinin Doğan olabileceğini söyleyerek okuyucunun zihnini bulandırmaya çalışan, romanın dekoratif figürlerinden biri olduğu söylenebilir.

3.4.2.3.İstanbul Hatırası'nın Başzanlısı Namık Karaman

*Uzunca boylu, kıvrıkcık saçlı, sarkık bıyıklı, esmer, gözlerinin içi gülen bir adam*²³¹ olarak tasvir edilen Namık Karaman İstanbul'u Savunma Derneği adlı bir sivil toplum örgütünün üyesidir. Aynı zamanda da bir cerrah olan Namık, İstanbul'un tarihine dikkat çekerek gerçekleştirilen cinayetlerin başzanlısı olarak anlatı boyunca okuyucunun zihnini kurcalar. Soruşturma boyunca kurbanlardan elde edilen bulgular okların Cerrah Namık'a yönelmesine neden olur. Söz konusu durum anlatımın dedektifleri Zeynep ve Başkomser Nevzat arasında geçen diyalogla verilir: *"Profol," diye yineledi anlayışla. "Genel anesteziye kullanılan temel madde."*

"(...) eğer cesetlerde bu maddelerden bulunursa, öldürülmeden önce kurbanlara genel anestezi yapıldığını öğrenmiş olacağız, öyle mi?"

"Eğer öyleyse zanlılar arasında bir doktor aramız gerekecek."

"(...) başka çaresi kalmadığı için öldüren biri... İşlediği cinayetlerle kamuoyunun dikkatini haklı davalarına çekmeye çalışan idealist biri..."

*"Üstelik insan öldürebilecek kadar cesur, cinayetlerini birer mesaj haline getirebilecek kadar da zeki ve soğukkanlı."*²³²

²³¹ Ahmet Ümit, *İstanbul Hatırası*, s.53.

²³² Age. , s.160.

İstanbul'u Savunma Derneğinin aktif bir üyesi olarak grubuyla birlikte çeşitli eylem ve gösteriler düzenleyen Namık, 12 Eylül döneminde savunduğu sol görüşlerin neticesinde iki polisi vurarak müebbetle mahkûm olur; fakat af sayesinde yalnızca on yıl hapis yatar. Kurguda onu sol görüşlere iten sebeplere yer verilmezken incelenen diğer romanlardaki figürlerden hareketle onun da sol görüşleri edinmesine sebep olan şeyin çevre etkisi olabileceğini söylemek çok da yanlış olmayacaktır. Anlatıyı zenginleştirmek için bulunan ve öldürülen Nejdet Denizel karşısında hasım güç olarak beliren Namık, (...)ölümü yoldaş seçenlerin ölümden başka kazanacakları zafer yoktur²³³ şeklindeki açıklaması onun geçmişteki şiddet eylemlerini geride bıraktığını göstererek zanlılığını bir nebze de olsa ortadan kaldırır.

*Şiddet olgusu terörün ön şartı olurken bunu tamamlayan diğer bir unsur da bu şiddetin siyasal amaçlı olmasıdır.*²³⁴ Kurgularında gerçek hayat manzaralarına fazlasıyla yer veren Ümit, ülkenin bir gerçeği olan PKK terör örgütünün üyeleri ve yandaşlarını da anlatılarına yerleştirme gereği duymuştur. Özellikle *Patasana* romanında Yüzbaşı Eşref'in sıcak çatışmalara girdiği PKK'lılar, *Kukla* ve *Kavim* romanlarında ise PKK itirafçıları kurgunun önemli basamaklarını oluştururlar. Siyasi amaçlı bir suç olması gerekçesiyle, yazarın romanlarında yer bulan PKK'lı teröristler de bu başlık altında değerlendirmeye uygun görülmüştür.

*Terör, mevcut düzeni değiştirmek ve başka bir toplumsal düzen kurmak isteyen kişi veya toplulukların kitlelerde korku ve endişe yaratarak toplumun tüm tepki gösterici güçlerini felce uğratmaya, böylece devletin sağladığı düzen ve güveni ortadan kaldırmaya yönelik eylemler*²³⁵ olarak tanımlanır. Terörü diğer suçlardan ayıran ve kendi içerisinde sistematikleşmesini sağlayan sahip olduğu ideolojidir. Bu sebeple ideoloji terör örgütlerinin olmazsa olmaz hareket rehberidir. Uygulanacak

²³³ Ahmet Ümit, *İstanbul Hatırası*, s.441.

²³⁴ Mustafa Ozan Şahin, Bülent Şener, agm. , s.230.

²³⁵ Şükrü Alpaslan, *Kriminoloji ve Hukuk Açısından Tedhişçilik*, Teknik Yayınları, İstanbul 1983, s.21.

olan şiddet eylemlerinin hedef kitlesi ve yıkıcılık düzeyi hep bu ideolojiye göre belirlenir.²³⁶

Bazı kimseler yaşadıkları yoksunluklar sebebiyle kendilerini psikolojik olarak daha iyi hissedebilmek için, geniş bir grubun üyesi olmayı tercih ederler. Yaşanan ekonomik sıkıntılar, adil dünya inancının kaybı, kimlik bunalımı ve bir gruba kabul ihtiyacı gibi nedenlerin kişiyi terörist grupların içine ittiği gözlemlenmiştir. Yaşadıkları çevrede Kürt kimliklerini başka şekillerde ortaya koyamayacaklarını düşünenler ancak bir grubun üyesi olarak aidiyet duygularını karşılamaya çalışırlar.²³⁷

3.4.2.4. Yüzbaşı Eşref'in Mesleki Kimliğinde Rol Oynayan Cemşit, Hamit Ağa ve Bedirhan

Patasana romanında cinayetleri çözmek için uğraşan Yüzbaşı Eşref karakterinin tam olarak anlaşılması için yaratılan terörist figürler, yüzbaşının hayata karşı duruşunu ve fikirlerini ortaya çıkarır. Romanda yazar, Yüzbaşı Eşref'in kişiliğini ortaya koyabilmek için geriye dönüş tekniğini kullanarak onun asker kimliğinin şekillenmesinde önemli bir etkiye sahip olan PKK'lı teröristleri anlatır.

Patasana'da ilk PKK'lı terörist olarak yer bulan bölgenin korucusu Seyithan'ın ikizi olan Bedirhan'la karşılaşırız. Fiziki olarak ikizine tıpa tıp benzeyen Bedirhan'ı Ahmet Ümit, kardeşi Seyithan ağzından şöyle tanıtır: “*Bedirhan benden daha akıllıdır. Okumaya meraklıdır. Aşiret reisimiz onu kente yollamıştır. 'Bedirhan okuyacak, bizim davalarımıza bakacak, sen de yanımızda kalıp bizi koruyacaksın.' demiştir. Hepimiz sevinmişizdir, Bedirhan okuyacak avukat olacak diye. Ama Bedirhan şehre gidince aşiretini unutmuş, gidip örgüte katılmıştır. Töreyi hiçe saymıştır. Bu da yetmezmiş gibi, kalkmış bölgeye gelmiş, aşirete, devlete kuşun*

²³⁶ Sabri Dilmaç, *Terörizm Sorunu ve Türkiye, Emniyet Genel Müdürlüğü Yayınları*, Ankara, 1997.

²³⁷ Dilara Şeker, Aynur Tunç, Erdal Şahin, *Van İli Örneğinde Terör Suçlarına Karışan Kişilerin İç Göç, Sosyal Psikolojik ve Eğitim Açularından Değerlendirilmesi*, Polis Akademisi Yayınları, Ankara 2010, s.14.

sıkıştır. Bu yüzden katli vaciptir."²³⁸İkizini öldürmek zorunda kalan Seyithan'ın Yüzbaşı Eşref'i yanına alarak Bedirhan'ın bulunduğu mağaraya gitmesiyle verilen entrik unsur, Bedirhan'ın Yüzbaşı Eşref tarafından vurulmasıyla son bulur. Aşiretinin değerlerini hiçe sayarak terör örgütüne bulaşan Bedirhan'ın, ikizi Seyithan tarafından öldürülmesini emreden törelerin acımasızlığına birebir şahit olan Yüzbaşı Eşref'in hayata karşı duruşu bu vakayla gözler önüne serilmeye çalışılır.

Romanın ikinci PKK'lı terörist ismi ise Bedirhan'dan bağımsız olarak verilen, Cudi dağına konuşlanmış teröristlerin başı Cemşit'tir. *İnce uzun biri*²³⁹ olarak tasvir edilen Cemşit hakkında ise anlatıda şunlar söylenir: "*Asıl adı Mehmet Serikan.(...) Son derece başarılı bir öğrenciymiş. Liseyi okul birincisi olarak bitirmiş. Boğaziçi Üniversitesi Psikoloji Bölümü'ne girmiş ama üçüncü sınıfta okulu bırakıp dağlara çıkmış. Zeki, cesur ve davaya inançla bağlı biriymiş.*"²⁴⁰Yüzbaşı Eşref ve askerleri tarafından öldürülen teröristlerin intikamını almaya çalışan Cemşit, Yüzbaşı Eşref'in deneyimli on iki askerini şehit eder. Komutasında vurulan askerlerin verdiği acı ve köyde en çok güvendiği ama en sonunda bir PKK yandaşçısı olduğunu öğrendiği Hamit Ağa'nın verdiği yıkımla yine mesleki tecrübelerinin temelini oluşturan figürler gözler önüne serilir.

Yüzbaşı Eşref'in mesleki çizgisini belirlemekten ziyade Bedirhan ve Cemşit'te göze çarpan ortak nokta ise ikisinin de eğitim hayatlarında başarılı kimseler olmalarıdır. Aileleri tarafından küçük şehirlerden çıkarak büyük kentlere büyük adam olmaya gönderilen bu iki figür de hedeflerinden saparak çevre etkisiyle yanlış yollara sürüklenirler. Yüzbaşı Eşref'le telsiz vasıtasıyla konuşan Cemşit'in *Kürt'üm ama Kürtçe bilmem, T.C. tarafından asimile edilmişim*²⁴¹demesi ne tür bir davaya ve ne için girdiğini net bir biçimde gözler önüne sererken Bedirhan'ın da aynı sebeplerle illegal örgütün üyesi olduğu söylenebilir. *Patasana*'da hasım güç olarak yer bulan Cemşit ve Bedirhan'ın zaaf derecesinde bağlı oldukları ideolojilerinin

²³⁸ Ahmet Ümit, *Patasana*, s.89.

²³⁹ Ahmet Ümit, *Patasana*, s. 267.

²⁴⁰ Age. , s.259.

²⁴¹ Age. , s.258.

temelinde çevrenin etkili olması, siyasi suçların temelinde edinilen arkadaşlıkların önemli bir payı olduğu fikri aslında yazarın dolaylı olarak vermek istediği mesajdır.

3.4.2.5. Doğan'ın Kuklası İtirafçı Rıza Aslan

Kukla romanında adeta bir piyon işlevi gören ve zayıf karakteri nedeniyle Doğan'ın oyunlarına alet olan isim Rıza Aslan eski bir PKK'lı olarak kurguda yer bulur. Anlatıda Doğan'a yardımcı bir figür özelliği taşıyan Rıza'nın ismi pek çok kez geçse de onun kişilik ve fiziki özelliklerine dair herhangi bir bilgi yer almaz. Yalnızca Doğan'ın sevgilisi Demet'in yardımcı figür Rıza hakkında düşünceleri eserde şöyle yer bulur: “ *Hiç sevmedim onu. İnsanın yüzüne gülen, ama ardından her türlü pisliği yapabilecek biri. Kaç kere aç gözlerle bana bakışını yakaladım. Oysa Doğan'ın yanında yenge yenge, diye saygıyla, el pençe divan dururdu.(...) çok sinsiydi. Doğan'ı çok iyi tanıyordu. Onun her istediğini, itirazsız yerine getirirdi. Ama ben o adama hiç güvenmedim. Kendi arkadaşlarını ele vererek canını kurtaran biri, Doğan'ı kolayca satar.*”²⁴²

Doğan'ın cinayetler işleminde ona yardımcı olan ve en sonunda Doğan tarafından bir araba içerisinde yakılarak öldürülen Rıza, kurgunun işleyişi sırasında PKK ile herhangi bir bağ içerisinde değildir. Sadece geçmişte *PKK'nın dağ kadrosunda alt düzeyde bir eleman*²⁴³ olan Rıza'nın öldürme ve şiddet istemini içinde barındırabilecek güçte bir figür olduğu sezdirilmeye çalışılır. Ve böylece işlenen cinayetlerin tek sorumlusunun da Doğan olmadığı anlaşılır.

Kavim romanının terör suçlusı Bingöllü Kadir ise kurguda daha çok mafya kimliğiyle ön plana çıktığı için organize suçlar kategorisinde incelenmesi uygun görülmüştür.

²⁴²Ahmet Ümit, *Patasana*, s.227.

²⁴³Age. , s.341.

3.4.3. Organize Suçlar

Organize suç zor kullanma, baskı ve tehdit yoluyla kişisel özgürlükleri sınırlayan; toplumda sosyal, ekonomik ve siyasi zaaf oluşturan, kriminolojik olduğu kadar sosyolojik nitelik taşıyan bir suç türüdür. Bu suç türü *sosyolojik, siyasal, ekonomik, psikolojik ve hukuki boyutları olan bir fenomen olarak ortaya çıkmakta, lokal ve global toplumun bütününe ilgilendiren bir niteliğe bürünmektedir.*²⁴⁴ Suçlu grup, devamlılık gösteren organize olmuş kişiler topluluğu olup güç ve gelir sağlamak üzere şiddet/yıldırma ve yolsuzluğa başvurmaktadır. Bu bağlamda, suçlu grubun kriminolojik olarak organize suç olarak belirlenmesinde uluslararası çerçevede kabul edilen ölçütler bulunmaktadır:

- Üç veya daha fazla kişinin işbirliği
- Uzunca veya gayri muayyen bir süre
- Ciddi suçları işlemekten hükümlü veya zanlı olması
- Kazanç ve/veya güç elde etme amacıyla yapılması

Adli verilere göre, organize suç grupları dolandırıcılık, sahtekârlık, silahlı gasp, kaçırma, tehditle para alma, araba hırsızlığı, kara para aklama, uyuşturucu madde/silah ticareti, çocuk ve organ ticareti, illegal kumar gibi suçlarla faaliyet göstermektedirler.²⁴⁵

*Türk medyasına bakıldığında organize suç örgütlerinin önemli bir gündem konusu hâline geldiği*²⁴⁶ göze çarparken Ümit'in romanlarında da organize suç - özellikle de mafya - kurguyu zenginleştiren bir olgu olarak yer edinir. *Günümüzde mafya teriminin bütün dünyada organize suç ve suçluluk kavramları ile*

²⁴⁴ Uğur Argun, Bekir Parlak, *Küreselleşme Süreci Bağlamında Organize Suç Örgütlerinin Karşılaştırmalı Analizi*, Polis Akademisi Yayınları, Ankara 2010, s.19.

²⁴⁵ Mustafa Tören Yücel, *Kriminoloji*, Umud Vakfı Yayınları, İstanbul 2004, s. 99- 100- 101.

²⁴⁶ Raci Taşçı, *Türkiye'de Organize Suç Örgütlerinin İtibar Kazanma Girişimlerinin Yazılı Basında Yansıması, Örgütlü Suçlar ve Yeni Trendler*, Polis Akademisi Yayınları, Ankara, 2011, s.174.

özdeşleştirilmesi²⁴⁷ sebebiyle, söz konusu romanlardaki mafya tipleri de organize suçlar başlığı altında incelenecektir. Özellikle *Kavim* romanı mafya tipi organize suçlar bakımından hayli zengin bir kurguya sahipken bunun yanı sıra *Başkomser Nevzat - Çiçekçi'nin Ölümü* çizgi romanında da Laz İsmail isimli eski mafya babası dikkat çeken bir figür özelliği taşımaktadır. Mafyaların dışında, bu bölümde aynı zamanda ortaklarıyla birlikte hareket ederek tarihî eser ve silah kaçakçılığı yapan, otel kundaklaması işine karışan suçlu figürler de ele alınacaktır.

3.4.3.1. Yeraltı Dünyasının Kraliçesi Kınalı Meryem ile Tetikçileri Tayyar ve Tonguç

Ümit'in mafya olgusuna derinlemesine yer verdiği romanı *Kavim*'de, Selim cinayetinin failini bulmak için yapılan soruşturmalarda kurgunun işleyişinde zaman zaman yönlendirici bir pozisyonda yer alan Kınalı Meryem anlatıda (...)otuz yaşlarında, kızıl saçlı, güzel. Güzel değil de, çekici²⁴⁸ olarak tasvir edilir. *Suçlu babaların çocuklarının yaklaşık yüzde 40'ı suçludur*²⁴⁹ savı *Beyoğlu Rapodisi*'ndeki Selim karakterinde olduğu gibi Kınalı Meryem figüründe de doğrulanmaktadır. Çünkü o da tıpkı babası gibi yer altı dünyasının en fazla itibar gören isimlerinden biridir: “*Belki Yanık Fehmi adını duymuşsunuzdur. Eski kabadayılardan. Meryem abla onun kızıdır. Âlemdeki lakabı da Kınalı Meryem'dir.*”²⁵⁰

Yazar Kınalı Meryem'i okuyucuya tanıtırken üst kurmaca tekniğinden faydalanır. Meryem'in barında duvara asılı duran freskte Meryem'i Mecdelli Meryem'e, Selim'i – anlatının başlarında bilinen adıyla Yusuf'u- İsa'ya benzeterek söz konusu yöntemi şu şekilde uygular: “*Freskte İsa Peygamber'in çarmıha gerilme sahnesi canlandırılmış. Çarmıhın hemen önünde dört kadın var: Bunlardan biri İsa'nın annesi Meryem, öteki ikisini tanımıyorum ama kızıl saçlı olanının Mecdelli Meryem olduğunu biliyorum. İsa'nın kan damlayan ayaklarının dibinde Mecdelli*

²⁴⁷Argun Uğur, Parlak Bekir, Age. , s.20.

²⁴⁸Ahmet Ümit, *Kavim*, s.36.

²⁴⁹David Canter, age. , s.54.

²⁵⁰Ahmet Ümit, age. , s.52.

Meryem ağlıyor. Resmin hemen altında, sanatın bittiği, gerçeğin başladığı yerde ise bizim Süryani Yusuf'un sevgilisi, kızıl saçlı Meryem ağlıyor."²⁵¹

Dinî ritüellerle öldürülen Selim'in sevgilisi olarak kurguda yer bulan Kınalı Meryem, sevgilisinin kanını yerde bırakmamak adına Selim'in katili olarak düşündüğü Bingöllü Kadir'i öldürür. *Mafya örgütleri başka gruplarla etkileşimlerindeki konumlarını korumak ya da geliştirmek için sürekli bir çaba içindedirler.*²⁵² Bingöllü'yü öldürerek sevgilisinin sözde intikamını alan Meryem'in aslında onu bu suça iten sebebin, bulunduğu âlemde şeref ve haysiyetini korumak düşüncesi olduğu satır aralarında kendini ortaya koyar. Söz konusu olay Başkomiser Nevzat'ın düşüncelerinde şu şekilde yer bulur: *"Gerçek, şu ki, Bingöllü'yü siz öldürdünüz. Doğru, onlarla yolda karşılaştınız. Doğru, sizi görünce Bingöllü'nün adamı Ferhat'ın eli refleks olarak beline kaydı. Ama ateş etmeye filan niyeti yoktu. Oysa siz niyetliydimiz, Bingöllü'yü kesinlikle öldürecektiniz. Bu yüzden dün Nazaret'e geldiğimizde, Bingöllü'den hiç bahsetmediniz. Çünkü kendi intikamınızı kendiniz almak istiyordunuz. Yanık Fehmi'nin kızı Kınalı Meryem olarak buna mecburdunuz. Bingöllü'yü vurmasaydınız, zaten bir kadın olarak güçlkle ayakta kaldığınız bu âlemden silinip giderdiniz..."*²⁵³

Kınalı Meryem'in adamları olarak anlatıda yer alan ve kurgudaki işlevleri bakımından birbirine benzeyen iki figür Tonguç ile Tayyar'dır. Bahsi geçen Tonguç ve Tayyar'ın fiziki özelliklerini Başkomiser Nevzat'ın ağzından öğreniriz: *"Nazareth'in önüne geldiğimizde, kafalarını kazıtmış, siyahlar içinde iki çam yarması karşılıyor bizi. Biri at suratlı, öteki kirli sakallı. Tipleri tip değil anlayacağınız."*²⁵⁴ Görüntü itibariyle bu şekilde çizilerek okuyucuda herhangi bir güven duygusu uyandırmayan Tayyar ve Tonguç'un anlatının ilerleyen sayfalarında suçlu figürler olarak yer alacağı hissettirilmeye çalışılır gibidir.

²⁵¹ Age. ,s.37.

²⁵² Vincenzo Ruggiero, age. , s.24.

²⁵³ Ahmet Ümit, *Kavim*, s.149.

²⁵⁴ Age. , s.32.

*Örgüt içinde veya dışında başarıya ulaşmanın anahtarı onursuzca davranmaktır.*²⁵⁵ Meryem tarafından azmettirilen bu iki figürden Tonguç, Meryem tarafından öldürülen Bingöllü Kadir cinayetini üzerine alırken; Tayyar ise Selim'in katili Can'ı, Kınalı Meryem'in intikamını almak üzere öldürür. Kınalı Meryem'in piyonları olarak hem patroniçeleri Meryem'i korumak hem de buldukları camiada nam yapmak adına gözleri kapalı bir biçimde onursuzca davranan bu iki figürden Tonguç'u suça iten nedenleri Başkomser Nevzat, Kınalı Meryem'e şöyle anlatır: *"Tonguç bu cinayetin kendisine iyi bir kariyer kazandıracağını da düşünüyordu. Kim bilir, belki ilerde sizin yerinize bile geçebilirdi. Bu yüzden işlemediği bu cinayeti seve seve üstlendi."*²⁵⁶ Başlarındaki kişiler tarafından koruyup kollanan, belki de bunun bedeli olarak suçlu bir profil çizmek durumunda kalan Tonguç ile Tayyar'a, yazarın gerçek bir kişilik kazandırmak uğruna bilinçli bir çaba sarf ettiğini söyleyebiliriz.

3.4.3.2.Eski Bir PKK'lı Bingöllü Kadir ve Adamı Ferhat

Bir PKK itirafçısı olan Bingöllü Kadir, *Kavim* romanında mafya tipinin önemli bir ayağını oluştururken Kınalı Meryem'in hasmı olarak yer alır. Bir mafya çatışmasının gerçekçi bir biçimde gözler önüne serildiği romanda Bingöllü Kadir'in Meryem tarafından öldürülmesiyle zaten karışık olan vaka örgüsüne bir düğüm daha atılır. Bingöllü Kadir'i okuyucunun gözünde suçlamak için kullanan yazar akıllara: "Selim cinayetini işleyen gerçekten de Bingöllü Kadir mi?" sorusunu getirir.

Eski bir PKK'lı olduğu için örgüt içi suçlara alışkın olan Bingöllü Kadir'in yine organize bir suç olan mafya içine girmesi de onun potansiyel bir suçlu olduğunu ortaya koyar: *"(...) kanlı çatışmalar döneminden sonra PKK yenilince de köyüne dönmek yerine, İstanbul'a geliyor. En iyi bildiği yöntemle yani silah ve kaba güçle ekmeğini kazanmak için."*²⁵⁷ Yoksul bir ailenin çocuğu olarak dünyaya gelen Kadir, PKK'ya karşı beslediği sevginin köye gelen bir öğretmenle kurduğu dostluk neticesinde perçinlendiğini belirtilirken *tek bir fikre aşırı tutkulu biçimde odaklanmanın*²⁵⁸ temelinde yine çevre etkisinin olduğu gözler önüne serilir.

²⁵⁵ Vincenzo Ruggiero, age. , s.42.

²⁵⁶ Ahmet Ümit, age. , s.149.

²⁵⁷ Ahmet Ümit, *Kavim*, s.100.

²⁵⁸ Vincenzo Ruggiero, age. , s.13.

Bingöllü Kadir'in yanında yer alarak Kınalı Meryem ve tetikçisi tarafından vurulan Ferhat ise anlatıda az önem taşıyan bir roman kişisidir. Ferhat'ın, Bingöllü'nün suç ortağı olduğu bilgisinden başka hiçbir özelliği verilmediği için onu dekoratif bir figür olarak kabul etmek yerinde olacaktır.

3.4.3.3. Çizgi Romanın Mafya Babası Laz İsmail

Ahmet Ümit'in mafya denilen sosyal olguya dikkat çektiği son anlatısı *Başkomser Nevzat - Çiçekçinin Ölümü* çizgi romanıdır. Kurguda bir mafya babası olarak öne çıkan Laz İsmail'e Başkomser Nevzat'ın hatıralarında rastlarız. *Laz İsmail'i kadim dostu*²⁵⁹ olarak nitelendiren Başkomser Nevzat'ın bir mafya babasıyla kurduğu arkadaşlık anlatının en fazla dikkat çeken yönlerinden birini teşkil etmektedir. Onların dostluklarını yazar şu şekilde anlatır: “*Dosttular, ama birisi baba, birisi polisti. Bütün samimiyetlerine rağmen bunu hep hissetmişti. Sanki Laz da hep bunu ona bilerek hissettirmişti.*”²⁶⁰

Başkomser Nevzat'ın gerçek bir dostu olarak onun her zaman yanında olan ve yer altı dünyasıyla ne zaman çatışmaya girse onu hep koruyup kollayan Laz İsmail; devletin güçlerine karşı gelmeyen, yeri geldiğinde polisin safında yer alan bir mafya babasıdır. Başkomser Nevzat'ın duygu dünyasını yansıtmaması ve illegal işler yapsa bile bir suçlunun yine de haysiyetini korumayı başarabildiğini göstermesi bakımından kurguya yerleştirilen Laz İsmail, polise duyduğu yakınlıkla benzerlerinden kesin çizgilerle ayrılan bir anlatı figürüdür.

3.4.3.4. Otel Kundakçıları Ziya ve Adamları Cavit ile Serhat

Organize örgütlerin en büyük amacı para kazanmak ve güç elde edebilmektir.²⁶¹ *Bab-ı Esrar* romanının baş suçlu kişisi Ziya, yetkili acenteden yüklü miktarda para koparabilmek maksadıyla adamlarıyla birlikte otel kundaklaması işine girer. Kurgunun kahraman anlatıcısı Karen, bir dedektif titizliğiyle çalışarak otelin

²⁵⁹ Ahmet Ümit, *Başkomser Nevzat – Çiçekçinin Ölümü*, s.29.

²⁶⁰ Ahmet Ümit, *Başkomser Nevzat – Çiçekçinin Ölümü*, s.29

²⁶¹ Raci Taşçıoğlu, age. ,s.175.

bir kundaklama sonucu Ziya ve adamları tarafından yakıldığını romanın en sonunda çözer: “İkonion Turizm finansal açıdan oldukça zor durumdaymış. Apart otel yapacağım diye fazla açılmış. Bankalara beş milyon dolara yakın kredi borcu varmış. Eğer önümüzdeki altı ayda ödeyemezse, bütün mal varlığına haciz gelecektmiş. (...) Ziya Kuyumcuzade denen şahıs süttten çıkmış ak kaşık değil. Ve kişisel fikrimi soruyorsanız, evet muhtemelen Yakut Otel yangınına çıkartan da o.”²⁶²

Mali sıkıntılar içerisinde bulunduğu için ticari kaygılarla hareket eden Ziya'nın fiziki görüntüsünü anlatıcı Karen'den öğreniriz: “(...) kırk yaşlarında, orta boylu; düz saçları briyantınle taranmış gibi parıldayan dinamik biriydi.(...) etkileyici bir ses tonu vardı; omuzları dikti, bakışı, mimikleri, duruşu, her halinden kendine duyduğu güven okunuyordu.”²⁶³

Kurmacanın asıl suçlu kişisi olan Ziya'nın güvenilemeyecek ve her türlü kötülüğü yapabilecek bir adam oluşu anlatıcı boyunca okuyucuya sürekli olarak sezdirilir. Özellikle anlatıcı kahraman Karen'in Ziya'nın babasıyla görüşmesi sırasında Ziya'ya dair duydukları ilgi çekicidir: “Evet güzel kızım, Ziya benim oğlum olmasına rağmen artık benim ailemden değildir. Allah, insanları onun şerrinden korusun.”²⁶⁴

Adamları Cavit ve Serhat'la organize bir suç örgütü kurarak faaliyetlerini tamamen ticari alana kaydırıp bir otel kundaklatan Ziya - fantastik bir roman olması sebebiyle - en sonunda yüzyıllar önce yaşamış olan Şems tarafından başı kesilerek öldürülür.

Organize suçlar başlığı altında incelenen mafya olgusu dışında silah ve tarihî eser kaçakçılığı da yazarın anlatılarına konu olmuş suç türleridir. Örgütlü suçların hat safhada olduğu *Kavim* romanında Malik, emniyet mensuplarıyla iş birliği içerisinde silah ve tarihi eser kaçakçılığı yaparken *Patasana*'da Çolak Memili ve adamları kazı bölgesinden antika eşyalar kaçırmaya peşindedirler.

²⁶² Ahmet Ümit, *Bab-ı Esrar*, s.328.

²⁶³ Ahmet Ümit, *Bab-ı Esrar*, s.77.

²⁶⁴ Age. , s.347.

3.4.3.5. Reenkarnasyon İnancının Etkisinde Olan Eski Bir Suçlu Malik

Kavim romanında gerçekleşen Selim cinayetinde Hristiyanlığa dair birtakım ritüellerin uygulanması okları-zaten bir Hristiyan olan- Malik'e çevirmektedir. Anlatının önemli bir zanlı figürü olan Malik'in dış görünüşünü Başkomiser Nevzat anlatır: *“Uzun boylu değil ama sağlam yapılı. Solgun bir teni var, günlerce güneş görmemiş insanlar gibi. Kırışmış uzun sakalları, ince yüzüne saygın bir hava veriyor. Gözlerinde ne tedirginlik, ne de bir heyecan var. Kendisiyle, herkesle, her şeyle barışık insanlar vardır ya, onlardan biri.”*²⁶⁵ Yazar tıpkı Kınalı Meryem figüründe olduğu gibi burada da üst kurmaca tekniğinden yararlanarak okuyucuya Malik'i tanıtmaya çalışır. Kendini geçmiş yaşantısında Aziz Pavlus olduğuna inandıran Malik'in, Aziz Pavlus'a tıpatıp benzediğini gösteren İsa ve etrafındaki azizleri içeren kabartmada tasvir edilişi romanda üst kurmacanın nasıl kullanıldığını ortaya koyar: *“ Sağ kanattaki kişi dizlerinin üzerinde duruyor. Saçları dökülmüş, geniş bir alnı var, ince yüzünü bir sakal süslüyor. Adam bir aziz olmalı çünkü onunda başının üzerinde bir hale yer alıyor. Ancak, İsa'dan af diler gibi bir hali var; yüzünde pişmanlık, acı ve keder okunuyor. (...) Birden kapı açılıyor. İsa'nın eli bana odayı işaret etmeye başlıyor. İsa'nın gösterdiği yerden, az önce ahşap kapıdaki kabartmasını gördüğüm adamın canlısı beliriyor.”*²⁶⁶

Geçmişte tarihî eserden silah kaçakçılığına kadar yolsuz pek çok işe karışan Malik; polis suçlular Selim, Cengiz ve Mehmet'in işbirlikçisi olarak anlatıda yerini alır. Geçmişte işlediği suçların pişmanlığından ötürü artık inzivaya çekilmiş olan Malik eski suç ortağı Cengiz tarafından - tıpkı Aziz Pavlus gibi - başı kesilerek öldürülür ve böylece de Malik'in okuyucu gözündeki cinayetlerin zanlısı profili de silinmiş olur.

Eski bir silah kaçakçısı olan Malik, bu silahları siyasi suçlular kısmında ele aldığımız ve sonradan polis olan Selim, Mehmet ve Cengiz'e pazarlar. Karşıt siyasi görüşteki insanların çatışmalarının hat safhada olduğu bir zamanda- sahip oldukları

²⁶⁵ Ahmet Ümit, *Kavim*, s.129.

²⁶⁶ Age. , s.129.

mühimmatların yardımıyla- adı geçen ülkücü üç polisin, solcu bir aileyi kurşuna dizdikleri anlaşılınca Malik ve diğer üç polisin yıllar öncesine uzanan çete ilişkileri de gün yüzüne çıkar.

3.4.3.6. Fon Figürler Olarak Çolak Memili ve Adamları

Patasana'da tarihî eser ve uyuşturucu madde kaçakçılığı yapan Çolak Memili ve adamları, Antep'te kazıların devam ettiği Kara Kabir bölgesinde define avına çıkarlar. Hacı Settar cinayetinde parmağı olup olmadığına dair kuşku yaratmak amacıyla vaka içerisine yerleştirilen, anlatıda fazla önem teşkil etmeyen bu roman kişileri dekoratif figür oldukları için fiziki ve psikolojik yapılarına dair herhangi bir ipucu verilmemiştir.

3.4.4. Narkotik Suçlar

Madde bağımlılığı insanlık tarihi kadar eskidir. Bir kısım insanlar günlük hayatın getirdiği sıkıntılardan kurtulmak amacıyla maddenin keyif verici etkisine sığınır ve en sonunda maddenin esiri olurlar. Bu maddeleri elde etmek için her çareyi denerlerken madde bağımlısı olarak karşımıza çıkarlar.²⁶⁷

Uyuşturucu maddelerin kullanılması, imal edilmesi ve satılması suç sayıldığı için dünyanın her yerinde uyuşturucu maddeler etrafında suçluluk hâli oluşmaktadır.²⁶⁸ Yaşadığı dünyadan kopuk olarak düşünilemeyecek olan Ahmet Ümit, eserlerinde çok çeşitli suç olgularını işlediği gibi uyuşturucu madde kullanımı ve satıcılığına da yer ayırır. Yazar özellikle *Beyoğlu Rapsodisi* romanında Selim'in kurbanları olan Aysun ve Kartal tiplmeleriyle *psikoaktif madde kullanımı ile suç davranışı arasındaki yakın ilişkiyi*²⁶⁹ ortaya koyarken *Kavim*'de maktul Selim'in, esrarın etkisiyle gördüğü karmaşık rüyalarının nedenlerini ve nasıllarını açıklamaya çalışır. Uyuşturucu madde bağımlılarını - belki de gittikleri kötü sonu göstermek

²⁶⁷ İbrahim Balcıoğlu, Yeşim Abanoz, *Madde Bağımlılığı, İntihar, Sanık Psikolojisi*, Dirim Tıp Gazetesi, Sayı: 84, Cilt: 1, İstanbul 2009, s.16.

²⁶⁸ Nihat Alpay, Nesrin Karamustafaoğlu, Reşit Kükürt, *Madde Bağımlılarında Suç, Düşünen Adam*, Cilt 8, Sayı 2, 1995, s.16.

²⁶⁹ Nihat Alpay, Nesrin Karamustafaoğlu, Reşit Kükürt, agm. , s.17.

maksadıyla- hep maktuller arasından seçen Ümit, *Patasana*'da uyuşturucu yetiştiriciliği yapan Çolak Memili ve adamları ile *Beyoğlu Rapsodisi*'nde ise satıcı Reşat gibi vakanın devamını sağlayacak olan dekoratif figürlere de yer verir.

3.4.4.1. Bağımlılığın Ölüme Sürüklediği İki Sevgili Aysun ve Kartal

Beyoğlu Rapsodisi romanının maktul iki ismi Aysun ve Kartal'ın hayatları, cinayet fotoğraflarındaki benzerlikler sayesinde anlatının araştırmacı ismi Kenan tarafından gün yüzüne çıkarılır. Söz konusu maktullerin fizikî özellikleri onların katili aynı zamanda da kurmacanın anlatıcısı olan Selim'in ağzından verilir: “*Sayfaları karıştırırken vesikalık bir resim düştü divanın üzerine, eğilip aldım. Aysun Güven'in fotoğraftı; belli belirsiz bir gülümseyiş süslüyordu genç kızın ince dudaklarını. Koyu renk gözleri tuhaf bir hırsla karşısındakini süzüyordu.(...) Tıpkı Aysun Güven gibi Kartal Göker'in bir vesikalık resmi iliştilmişti dosyaya: Uzun siyah saçları vardı, ince yüzü, kahverengi gözlerini olduğundan daha iri gösteriyordu. Başını hafifçe yana eğmişti, bu ona ezik biri izlenimi veriyordu, ama kahverengi gözlerini olduğundan daha iri gösteriyordu. Yakışıklıdan öte, çekici bir gençti.*²⁷⁰

Uyuşturucu kullanan kadınlar genellikle erkek kullanıcılarla ilişki içerisindedir.²⁷¹ Boğaziçi Üniversitesinde araştırma görevlisi olarak çalışan Aysun, saygıdeğer bir mevkiye sahipken satanist bir grubun üyesi olan Kartal'la sevgili olduktan sonra madde bağımlısı olur ve daha başka illegal işlere bulaşır. Bir erkeğin kadını suça sürüklemesi, onun hayatında olumsuz etkilere neden olması yazar tarafından Aysun ve Kartal tiplerinde son derece gerçekçi bir biçimde gözler önüne serilir: “*(...) Kartal uyuşturucu bağımlısıydı, karanlık işlerin içindeydi. Aysun'u da o işlere bulaştırdı. (...) Kartal'la tanıştıktan sonra Aysun'da çok kötü değişiklikler oldu. Eroinden hapa kadar her türlü uyuşturucuyu denedi.*”²⁷²

²⁷⁰ Ahmet Ümit, *Beyoğlu Rapsodisi*, s.226.

²⁷¹ H. Dilara Canay Ağaoğlu, age. , s.78.

²⁷² Ahmet Ümit, *Beyoğlu Rapsodisi*, s.262.

Madde kullanımı sebebiyle önemli toplumsal roller, mesleki etkinlikler ya da boş zamanları değerlendirme faaliyetleri bir yana bırakılır ya da azaltılır.²⁷³ Bunun yanı sıra *bağımlı olan kişi kendisinin toplum tarafından suçlu ve ahlaksız biri olarak sayılmak suretiyle dışlandığını bilmektedir.*²⁷⁴ Önemli bir kariyere sahip Aysun'un Kartal'la tanışmasının ardından uyuşturucuya müptela olması ve toplumdaki saygınlığını yitirmesi yukarıdaki savı kurmaca dünyasında da doğrular niteliktedir. Söz konusu durum Aysun'un eski sevgilisi ve onu öldürmekten tutuklu Yusuf'un Kenan'la diyalogu sırasında şöyle anlatılır: “*Aysun kimseyi umursamazdı. Son dönemde herkes ona çatlak gözüyle bakıyordu zaten. Bir tür meczup olarak görüyorlardı. Kimse ona bulaşmıyordu. Bu dönemin sonunda işten atacaklardı.*”²⁷⁵

Psikoaktif madde kullanımı sebebiyle oluşan düşünce ve davranış bozuklukları neticesinde işlenen suçlar, uyuşturucu madde ve suç arasındaki bağın son derece güçlü olduğunu gösterir.²⁷⁶ Uyuşturucu madde temin edebilmek için paraya ihtiyaçları bulunan Aysun ve Kartal bu uğurda hiç korkmadan kendilerini suça iterler. İş adamı Selim'e şantaj yaparak ondan para koparmaya çalışan Aysun ve Kartal işledikleri suçun bedelini canlarıyla öderler.

3.4.4.2. Esrar Sebebiyle Halüsinasyonların Tesirinde Kalan Selim

Adam öldürme suçları ve siyasi suçlar bölümünde de incelenen *Kavim* romanının baş suçlu figürlerinden Selim de, uyuşturucu madde kullanıcıları içerisinde değerlendirilen son roman kişisidir.

Esrarın etkisiyle görülen rüyalar saçma ve beklenmedik olduğu gibi, bunlara “hiyeroglif rüyalar” denir; yaşamın doğaüstü boyutunu temsil ederler, rüya görenin zihni tarafından üretilen sembolik ve ahlaksal görüntülerdir.²⁷⁷ Kullandığı maddenin tesiriyle hep aynı rüyayı gören Selim, katilinin kendisini öldüreceği anda da yine

²⁷³İbrahim Balcıoğlu, Yeşim Abanoz, agm. , s.16.

²⁷⁴Nihat Alpay, Nesrin Karamustafaoğlu, Reşit Kükürt, agm. , s.17.

²⁷⁵Ahmet Ümit, *Beyoğlu Rapsodisi*, s.261.

²⁷⁶Nihat Alpay, Nesrin Karamustafaoğlu, Reşit Kükürt, agm. , s.17.

²⁷⁷Vincenzo Ruggiero, age. , s.61.

aynı hayalin etkisi altındadır. Mor Gabriel Manastırı'na ait eski bir dinî kitabı elinde bulduran ve belki de bu suçluluk duygusu sebebiyle yüz yıllar öncesinde yaşamış olan kilisenin papazı Mor Gabriel'i -esrarın etkisiyle- rüyalarında gören Selim katilini bile Mor Gabriel olarak görür. Söz konusu rüya ve Selim'in hissettikleri anlatının ilk sayfasında yazar tarafından şöyle tasvir edilir: *“Genzini yakan koku uyandırdı onu. Bu kokuyu tanıyordu. Yıllarca kapalı kalmış bir kilisenin kokusu. Kilisede yakılan kandillerin, ufalanan taşların, eriyen mermerin, çürüyen ahşabın, yıpranmış sayfaların, küflenmiş cesetlerin kokusu. Dehşete düşmesi gerekirdi ama sadece çevresine bakındı. Usulca kimildayan siyah bir leke gördü. Biçimsiz, belirsiz bir leke... Simsiyah bir silüet... Gülümsedi lekeye.*

‘Mor Gabriel’ diye mırıldandı.’²⁷⁸

3.4.5. Kimlik Sahteciliği Suçları

Kimlik hırsızlığı ve sahte kimlik kullanımı çağımızın önemli sorunlarından birini oluşturur. Gerçek bir kişinin kimliğine sürekli ya da uzun süreli bürünmek anlamına gelen kimlik hırsızlığında kimliği çalınan biri ölü ya da yaşayan biri olabilir. Sahte kimlik kullanan kişi ise, işlediği suç sebebiyle kendisi hakkında soruşturma ve kovuşturma yapılmasını engellemek amacıyla başkasına ait kimliği veya kimlik bilgilerini kullanır.²⁷⁹

Yazarın romanlarında da yasa dışı işlere bulaşan, gerçekleştirilen suç eyleminin kendisi tarafından yapıldığını gizlemek amacıyla sahte kimlik kullanan suçlu figürlere yer verilmiştir. Anlatılarda kimlik sahtecilerinin bir kısmının polisler olduğu göze çarpan bir hususken bu suçu işleyenlerin hepsinin de kendince haklı sebeplere sahip olduğu diğer önemli bir unsurdur.

²⁷⁸ Ahmet Ümit, *Kavim*, s.3.

²⁷⁹ Ziyaettin Kaygusuz, *Kimlik Sorma ve Kimlik Tespiti*, Polis Bilimleri Dergisi, Cilt 10, Sayı 1, 2008, s.87-108.

3.4.5.1. Sahte Kimlik Kullanan Polisler: Selim, Yalvaç ve Güngör

Kavim romanında âdeta bir suç makinesi olarak çizilen Selim, hakkında açılan soruşturmanın iptal edilmesi için bir çobanı öldürerek onun yerine geçer ve bundan sonraki hayatını Yusuf adıyla sürdürür: “*Meğer Yusuf eski bir polismiş. Adı da Selim’miş. Midyat’ta teröristlerle çatışmışlar. Haklarında dava açılmış, bunun üzerine Selim, adını Yusuf diye değiştirmek zorunda kalmış...*”²⁸⁰

Benzer şekilde *Kukla* romanında da derin devletin gizli üyeleri olarak pek çok kişiyi öldüren Yalvaç ve Güngör suçlarının açığa çıkmaması adına geçmişte sahte kimliklerle yaşamlarını sürdürmüşlerdir. Bahsi geçen suç, Doğan’ın gerçekleri açığa çıkarması için Adnan’a gönderdiği mektupta anlatıcı kahraman Adnan tarafından aktarılır: “*(...) sayfayı çevirince önce tanıyamadım fotoğraftaki adamı, çünkü saçları simsiyahtı ve kalın dudaklarının üzerini ince bir bıyık süslüyordu, ama bu çıkık elmacık kemiklerini, derin göz çukurlarının içinden insana soğukkanlı bir vahşilikle bakan gözleri çok iyi tanıyordum. Bu kişi Doğan’ın katillerini bulmakla görevlendirildiğini söyleyen Başkomser Yalvaç’tan başkası değildi. Pasaportta ‘Mehmet Boyabat’ yazıyordu, ama bu adam Yalvaçtı.*”²⁸¹ Vakanın çözülmesinde dedektif rolünü üstlenen Yalvaç ve Güngör polis olmaları sebebiyle anlatının seyri içerisinde herhangi bir kuşku uyandırmazlarken Doğan’ın gönderdiği mektupla ortaya çıkan gerçekler güven uyandıran figürlerin sonunu hazırlar.

3.4.5.2. İstanbul Hatırası’nın Zanlı İsmi Ömer

*Seyrek sakallı, kömür karası, iri gözlü*²⁸² olarak tasvir edilen Ömer, anlatıda maktul Mukadder Kınacı’nın damadı olarak bulunur. Öldürülen iki kişinin de cesetlerinde çok düzgün bir şekilde açılmış yarıkların bulunması ve Ömer’in bir tıp öğrencisi olmasının yanı sıra kasaplık da yapması onu zanlılar listesinde baş sıraya oturtur.

²⁸⁰ Ahmet Ümit, age. , s.333.

²⁸¹ Ahmet Ümit, *Kukla*, s.288.

²⁸² Ahmet Ümit, *İstanbul Hatırası*, s.144.

Yazarın kurgularında pek rastlanmayan, radikal İslamcı bir tip olarak karşımıza çıkan Ömer iki yıl öncesinde kimlik sahteciliğinden hüküm giymiş bir figürdür. Amerika'ya karşı cihat etmek adına sahte pasaportla Afganistan'a giden ve burada bir kişiyi öldürmeye kalkan Ömer, bu özelliklerinin de vesilesiyle kurgunun seyri içerisinde uzun bir müddet -okuyucu gözünde- işlenen cinayetlerin katili olarak gerçekçi bir biçimde çizilir. Fakat, Ömer'in Başkomser Nevzat'la görüşmesi sırasında sarf ettiği cümleler onun katil olamayacağını açık bir şekilde ortaya koyarken okları diğer figürlere çevirir: “(...) *ve zulümden beslenen bir inanç bize uzaktır, terstir, haramdır. Çünkü Gaşiye Suresi 22. Ayette şöyle buyrulmuştur: 'Sen öğüt vericisin Onların üzerinde zorba değilsin.'* *Ve can almak insanın değil, sadece ve sadece o canı yaratan Allah'ın hakkıdır.*”²⁸³

3.4.6. Çocuk İstismarı Suçları

Çocukların cinsel istismarı çok farklı boyutlarda olmakla birlikte istismar aracı olarak kullanılmaları dünyanın her yerinde ve değişik şekillerde ortaya çıkmaktadır. Çocuk cinsel istismarı erişkinlerin ihmalleri sonucu çocuğun her türlü fiziksel, cinsel, ruhsal ve sosyal açıdan zarar görmesi; sağlığının ve güvenliğinin tehlikeye girmesi olarak tarif edilebilir. İstismara maruz kalan çocukların yüzde sekseni çocuğun bildiği mekânlarda, tanıdığı kişiler tarafından gerçekleşirken kız ve erkek tüm çocuklar istismar tehlikesiyle karşı karşıyadır.²⁸⁴

Romanlarında cinayet dışında başka suç öğelerine de yer veren Ahmet Ümit, *Sis ve Gece* ile *Beyoğlu Rapsodisi*'nde çocuk istismarcısı iki tipe değinmiştir.

3.4.6.1. Piç Neco ve Kulampara Cahit

Hırsızlık, kundaklama, sahta para basımı gibi daha pek çok suça karışan Piç Neco, anlatıda esas itibarıyla çocuk istismarcısı olarak yer aldığı için yalnızca bu kategoride incelenecektir.

²⁸³ Ahmet Ümit, *İstanbul Hatırası*, s.249.

²⁸⁴ Abdullah Ceylan, Oğuz Tuncer, Mehmet Melek, Cihangir Akgün, Fahrettin Gülmehmet, Ömer Erden, *Van Bölgesindeki Çocuklarda Cinsel İstismar*, *Van Tıp Dergisi*, Cilt 16, Sayı 4, 2009, s.131-134.

Sis ve Gece'de çevredeki adıyla Piç Neco olarak bilinen Necmettin Karanfil, Maria'yı kaçırmaya şüphesiyle gözaltına alınan bir zanlı, aynı zamanda da küçük çocukları zengin iş adamlarına pazarlamaya kalkan bir suçlu olarak belirir. Piç Neco'nun bu işlere bulaşmasında aile etkisinin, yetiştirilme tarzının büyük önem taşıdığı ortadadır. Annesi bir hayat kadını olan Piç Neco geçmişte yaşadıklarını kahraman anlatıcı Sedat'a şöyle aktarır: *"Babamla evlendikten sonra bıraktı o işleri, evinin kadını oldu. Ama güpegündüz kaçırdılar anamı. Dolapdere'de herkesin gözleri önünde. Başvurmadık yer kalmadı.(...) Beş yıl sonra ölüm haberini duyduk. Maraş kerhanesinde bıçaklamışlar."*²⁸⁵ Yazar bu paragrafla, alt sınıftan gelen bir anne tarafından yetiştirilen Piç Neco'nun da buna benzer suçlar işlemesi kaçınılmaz gerçeğini ortaya koyar gibidir.

Piç Neco ve *Beyoğlu Rapsodisi*'ndeki Cahit'le yazar alt sınıflara da vurgu yapar. Özellikle eşcinsellik olgusu adı geçen iki figürde de yerini alır. Buradaki eşcinsellik sokak ağzında *"oğlancılık"* diye tabir edilen ve bireylerin özgür cinsel seçimiyle ortaya çıkmayıp cinsel taciz ve istismar ile oluşan bir durumdur.²⁸⁶

İncelenen romanlarda geçen adam öldürme, siyasi, organize, madde bağımlılığı, kimlik sahteciliği ve çocuk istismarı suçları ele alınmış olmak birlikte hırsızlık ve tehdit gibi kurgunun zenginleşmesinde rol oynayan suçlara da yer verilmiştir. Buradaki suçlar anlatının merkezinde bulunmadığı gibi yalnızca okuyucuyu esas faile götürecek ipuçları taşır. *Başkomiser Nevzat- Çiçeğin Ölümü* çizgi romanında maktul Selim'i tehdit eden fon figür Tatlıcı Remzi, dedektifi katile doğru yönlendirecek basamağı oluşturur. Yine aynı çizgi romanda yer alan kumarhane sahibi Kulüpçü Arif de Selim'i kumar borcu sebebiyle tehdit eden başka bir dekoratif unsur olarak karşımıza çıkar.

Sis ve Gece'de yukarıdaki anlatıdan daha farklı bir durum söz konusudur. İnsanların evlerini hile ve tehditle ellerinden almaya çalışan Şerif ise anlatının diğer bir suçlu kişisi Piç Neco'nun okurla buluşmasını sağlar. Bunun yanı sıra *Bab-ı*

²⁸⁵ Ahmet Ümit, *Sis ve Gece*, s.139.

²⁸⁶ Özlem Bay, agm. , s.351.

Esrar'da anlatıcı kahraman Karen'in çantasını çalan Solak Kamil, kurmacanın baş suçlu kişisi Ziya'nın organize bir çete içerisinde olduğunu kanıtlamak maksadıyla kurguya yerleştirilmiş bir figürdür.

3.5. SUÇLU TİPLERİNİN TASNİFİ

*Yazar, çağının aynasıdır. Eserleri aracılığıyla içinde yaşadığı toplumun sosyal, kültürel ve ekonomik özellikleri hakkında ipuçları verir.*²⁸⁷ Bir sanatçı olarak gerçek dünyadan beslenen Ahmet Ümit, eserleriyle medyada her gün karşımıza çıkan suçluluk kavramını gözler önüne sermektedir. Yarattığı figürlere oldukça canlı bir kişilik kazandırmaya özen gösteren yazarın özellikle suçlu tiplerinde pek çok ortak özellik görebilmek mümkündür. Cinayet işleyen suçluların büyük çoğunluğu eğitilmiş, kariyer sahibi ve intikam hırsıyla dolu kimselerken adi suçlar olarak niteleyebileceğimiz diğer kategorilerde bulunan figürler ise genellikle eğitimsiz ve hayatlarına yön verme konusunda bazı yanlışlıklar yaşayan kimselerdir.

Kimi roman şahsı birbirinden değişik pek çok suçun faili olduğu için aşağıdaki tasnifte de bir suçlu birden çok başlık altında bulunmaktadır. Çalışmamızın konusu olan romanlardaki suçlu karakter ve tiplerin tasnifi eserlerin basım tarihleri göz önüne alınarak yapılmıştır.

3.5.1. Sis ve Gece

Fahri – Siyasi suçlu

Sinan – Siyasi suçlu

Gülizar Nesim – Siyasi suçlu

Cuma – Adam öldürme

Şerif – Şantaj

Piç Neco – Çocuk İstismarı

3.5.2. Kar Kokusu

Kerem – Adam Öldürme

²⁸⁷Gıyasettin Aytas, *Batılılaşma Maceramızda Türk Romanına Yansıyan Tipler*, Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi, C.22, S.3, Ankara 2002, s.200.

3.5.3 Patasana

Timothy – Adam öldürme

Halaf – Adam öldürme

Bedirhan – Siyasi suçlu

Cemşit – Siyasi suçlu

Hamit Ağa – Siyasi suçlu

Çolak Memili ve Adamları – Organize suç / Tarihî eser kaçakçılığı

3.5.4. Kukla

Doğan – Siyasi suçlu / Sahte kimlik

Resul Çoban – Siyasi suçlu

Nejat Gök – Siyasi suçlu

Rıza Aslan – Siyasi Suçlu

Yalvaç – Sahte kimlik

Güngör – Sahte kimlik

3.5.5. Beyoğlu Rapsodisi

Selim – Adam öldürme

Aysun – Uyuşturucu madde kullanımı / Şantaj

Kartal – Uyuşturucu madde kullanımı / Şantaj

Reşat – Uyuşturucu madde satıcılığı

Kulampara Cahit – Çocuk istismarı

3.5.6. Başkomiser Nevzat – Çiçekçinin Ölümü

Parlak Celile – Adam öldürme

Laz Ziya – Organize suç

Tatlıcı Remzi – Şantaj

Kulupçü Arif – Şantaj

3.5.7. Kavim

Can – Adam öldürme

Selim Uludere – Adam öldürme

Polis Müdürü Cengiz – Adam öldürme

Mehmet Uncu – Adam öldürme

Kınalı Meryem – Adam öldürme / Organize suç

Tayyar – Adam öldürme /Organize suç

Tonguç – Adam öldürme / Organize suç

3.5.8. Ninatta'nın Bileziği

Nuvanza – Adam öldürme

3.5.9. Bab-ı Esrar

Alaeddin ve Yedi Arkadaşı – Adam öldürme

Ziya – Organize suç

Cavit – Organize suç

Serhat – Organize suç

3.5.10. İstanbul Hatırası

Demir – Adam öldürme

Yekta – Adam öldürme

Namık karaman – Siyasi suçlu

Ömer – Sahte kimlik

SONUÇ

Başlangıcından bu yana pek çok isimle anılan polisiye roman, cinayetle ilgili esrarı içerisinde barındıran bir türdür. İlk örneğinin Edgar Allan Poe'nun *Morg Sokağı Cinayeti* ile verildiği polisiye romanın bizdeki ilk öncüsü ise *Esrar-ı Cinayat* ile Ahmet Mithat kabul edilir. Her türde olduğu gibi polisiye romanın ilk örneklerinde de teknik bakımdan birtakım sıkıntılar görülse de ilerleyen dönemlerde türün başyapıtları sayılan eserler yazarlar tarafından ortaya konulur.

Yaşanılan toplumun bir parçası olan suç ve suç unsurları haber yapılabildiği gibi, filmlere konu olmakta dolayısıyla da romanlarda da sıklıkla ele alınmaktadır. Polisiye kurgulu eserlerin ana teması olan cinayet de Ahmet Ümit romanlarının vazgeçilmez ögesini temsil eder. Romanlarında ölüm, suç, suçlu üçlüsünü günlük yaşamdan alarak sürükleyici ve merak uyandırıcı bir hâle getiren yazar, olay ile fail arasındaki ilişkiyi de mantıklı bir biçimde sonuca bağlar.

Türk polisiye yazımına damgası vuran Ahmet Ümit, kara roman tarzında yazdığı eserlerinde günlük hayatta karşılaşılabilen olayları anlatılarına konu ederek suç ve suçlu arasındaki bağı çözmeye çalışır. Bunu yaparken gerçeklik duygusu yaratmada da oldukça başarılı olan yazar, çevreye bağlı faktörleri ve kişinin içinde bulunduğu psikolojik ortamı da suçun işlenmesiyle doğru orantılı olarak eserlerine yansıtır. İnsanın suça meyilli bir varlık olduğunun altını her daim çizen Ümit, toplumda iyi olarak bilinen insanların içlerinde yaşattıkları suçlu kişiyi bir şekilde ortaya çıkardıklarını da gözler önüne serer.

İncelediğimiz romanlarda olaylar bir cinayet etrafında şekillenirken kurguya yerleştirilen diğer olay ve kişilerin birbirleriyle sıkı bir bağ içerisinde olduğunu görüyoruz. Kişiler ve gelişen olaylarla kurulan ilişkiler suçlu – mağdur arasındaki bağlantıyı çözüme kavuştururken okuyucuyu da sonuca ulaştırmaktadır.

Ümit'in romanlarının hepsinde hunharca öldürülen insanlar ve bu vahşeti gerçekleştiren katiller anlatılmaktadır. Konu edilen cinayetler çoğunlukla kişisel kaynaklı ve geçmişte kalan olayların etkisiyle işlenir. Kendi içlerinde yaşadıkları

buhranın etkisiyle hayatlarını etkileyen kişiyi hiçbir acıma duygusu hissetmeden öldüren katil figürler ya inandıkları amaca hizmet etmiş olurlar ya da toplumdaki statülerini korumaya çalışırlar. Bu roman kişileri aslında yaşadıkları ruhi çöküntülerin etkisiyle cinayet işlerler ve kendilerince kötü olanın yok edilmesi mantığıyla hareket ederler. Bu sebeple herhangi bir suçluluk ve acıma hissi duymayan kişiler olarak karşımıza çıkarlar. İşlenen cinayetlerde de genellikle intikam hırsı ve hayatını anlamlandırmak adına gerçekleştirilir. Bunun dışında nefret duygusuyla işlenen cinayetlerde ise topluma sosyal bir mesaj verilmek istenir. Yine bu romanlarda özellikle toplumdaki saygın statülerini koruma maksatlı silsile şeklinde cinayetler işleyen figürler de görmekteyiz. Bu şekilde yazar; yaşamında hiçbir şekilde suçlu profil çizmeyen, iyi özelliklere sahip olduğu herkes tarafından bilinen varlıklı kişilerin de pek çok cinayet gerçekleştirebilecek potansiyelde cani ruhlu kimseler olduğu acı gerçeğini gözler önüne serer.

Namus cinayetleri de yine yazarın anlatılarında önem arz eden konular olarak baş gösterir. Namuslarını korumak adına cinayet işleyen bu roman kişileri, içinde buldukları toplumun kültür yapısı gereği, onurlarını koruma ve saygınlık kazanmak adına öldürmekten başka çıkar yol bulamazlar. Bağlı oldukları töreler gereğince kendi adalet sistemini oluşturarak kendi cezasını vermeye çalışan bu figürlerin aslında kendi elleriyle sonlarını hazırladıklarını söylemek çok da yanlış olmaz.

Polisiye yazınının usta kalemlerinden biri olarak Ahmet Ümit'in romanlarında işlenen suçlar yalnızca cinayetten ibaret değildir. Asıl sorun cinayettir; ama bu cinayetin düğümünü çözmeye giderken karşılaşılan ipuçlarıyla okuyucu daha pek çok değişik suç unsurları ve suçlu roman kişileriyle karşılaşır. Bu bağlamda romanlar içerisinde cinayetten sonra karşımıza en çok çıkan, inandığı düşünceye bütün yaşamını adayan ve bu uğurda hiçbir şeyden çekinmeyen siyasi suçtan hüküm giymiş roman kahramanlarıdır. Genellikle okul yıllarında çevresel etmenler sebebiyle belli bir gruba dahil olan; kendisi gibi olmayanlara zarar vermekten çekinmeyen siyasi suçlular, tahrike çabuk kapılabilen ve bağlandığı ideoloji adına her türlü suçu gerçekleştirebilen figürlerdir. Çevresel etmenlerin dışında yaşadığı yokluk ve

ekonomik sıkıntılar sebebiyle bir örgüte üye olan siyasi suçlular da yazarın romanlarında önemli bir yere sahiptirler. Bu kişilerin ise yaptıkları ve yapacakları faaliyetlerle buldukları gruba kendilerini kabul ettirerek aidiyet duygularını karşılamaya çalıştıklarını gözlemledik.

Kendilerine güç ve gelir sağlamak maksadıyla bir araya gelerek ciddi suçlar işleyen, bu suçları işlerken tehdit yolunu kullanan, kişisel özgürlükleri kısıtlayan organize suçluları da Ümit romanlarında görmekteyiz. Bu suçlular dolandırıcılık, silahlı gasp, kaçırma, tehditle para alma, uyuşturucu madde satıcılığı, silah ticareti gibi suçlar işlerlerken bağlı oldukları şebeke içerisinde başarıya ulaşabilmek için onursuzca davranırlar. Özellikle mafya adı altında baş gösteren organize suçlar dışında tarihî eser ve silah kaçakçılığı da söz konusu romanlarda yerini almaktadır.

Çalışmamızın konusu olan romanlarda göze çarpan bir diğer suç tipi ise madde bağımlılığı ve satıcılığıdır. Bu suçu işleyenler özellikle şantaj yoluyla para sızdırarak bağımlı oldukları maddeye ulaşmayı hedeflerler. Maddenin keyif verici etkisiyle günlük hayatın sıkıntılarından kurtulmak isteyen bağımlı suçlular, sonuç olarak da bu maddenin esiri olarak karşımıza çıkarlar. Bağımlılıkları sebebiyle toplumsal rollerini bir kenara bırakan uyuşturucu madde kullanıcıları toplum tarafından dışlanırlarken bir yandan da yaşadıkları davranış bozuklukları sebebiyle pek çok suçu da beraberlerinde getirirler.

Bunlar dışında toplumda her daim var olan kimlik sahteciliği, çocuk istismarı, şantaj ve hırsızlık gibi suç sayılabilecek daha pek çok unsuru eserlerine taşıyan Ümit, suçlu figürlerinin çoğunu erkeklerden seçerek toplumdaki kadın suçluluğunun azlığını da bir şekilde ortaya koyar.

Yaşanılan çevre ve kültüre dair özelliklere de eserlerinde yer vererek toplumu anlatan bir yazar olduğunu her daim belirten yazar, roman kişilerini de çoğunlukla tip olarak çizerken az sayıda da karakter özelliği taşıyan kimseler yaratmıştır. Bu roman karakterlerini de çoğunlukla romanın anlatıcı kahramanı olarak ortaya çıkararak

onlara merkezî figür görevini yüklemiştir. Diğer kahramanlar ise romanın karmaşık unsurlarını yaratan kişiler olurlarken bunlar da tip olarak ele alınmıştır.

Çalışmanın sonucunda; Ahmet Ümit'in incelemiş olduğumuz romanlarında gerçek hayatın izlerini derin bir biçimde görmekteyiz. Yazar gerçeklik hissi uyandırmak adına toplumda suç unsuru olarak var olan hemen hemen her durumu anlatılarına yerleştirmiştir. Suçlu bir kimse hangi sebeplerle suç işliyorsa ve suçlu kişinin psikolojik hâli gerçekte nasılsa, Ahmet Ümit de figürlerini sosyolojik ve psikolojik boyutlarıyla vererek figürleri ve suçlu insanlar arasında aslında içten içe sağlam bir köprü kurmaya çalışmaktadır.

ÖNERİLER

Çalışmamızın bitme aşamasında yayımlanan, bu sebeple araştırmamız içerisine alınamayan yazarın son iki romanı *Sultanı Öldürmek* ve *Beyoğlu'nun En Güzel Abisi* anlatılarının polisiye kurgu ve suçlu figürler bakımından incelenmesi önerilebilir. Ayrıca çalışmamızın kapsamı dışında bulunan Ahmet Ümit'in polisiye kurgulu hikâyelerinde yer alan suçlu figürlerin gerçek hayatla ilişkisi de ayrı bir çalışma konusu olarak ele alınabilir.

KAYNAKÇA

- ADUGİT, Yavuz, *İntikam: Adaletin Estetiği*, Gazi Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi Sanat ve Tasarım Dergisi, Sayı 1, Mart 2008.
- AĞAOĞLU CANAY, H. Dilara, *Kadın Suçluluğu, Feminist Bakış Açısından Kavramsal Bir İncelenme*, Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi, Ankara 2004.
- AKGÜL, Arif – GÜL, Serdar Kenan, *Polis Yolsuzluğunun Kontrolüne Yönelik Geliştirilen Stratejiler: Amerika Örneği*, Polis Bilimleri Dergisi, Cilt 11, Sayı 3, Ankara 2009.
- AKTAŞ, Şerif, *Roman Sanatı ve Roman İncelemesine Giriş*, 7. Baskı, Akçağ Yayınları, Ankara 2005.
- ALPASLAN, Şükrü, *Kriminoloji ve Hukuk Açısından Tedhişçilik*, Teknik Yayınları, İstanbul 1983.
- ALPAY, Nihat, KARAMUSTAFAOĞLU, Nesrin, KÜKÜRT, Reşit, *Madde Bağımlılarında Suç*, Düşünen Adam, Cilt 8, Sayı 2, 1995.
- ARGUN Uğur – PARLAK Bekir, *Küreselleşme Süreci Bağlamında Organize Suç Örgütlerinin Karşılaştırmalı Analizi*, Polis Akademisi Yayınları, Ankara 2010.
- AYDEMİR, Mustafa *Tarihsel Bir Polisiye Roman: İstanbul Hatırası*, Turkish Studies International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic Volume 7/3, Summer 2012.
- AYTAŞ, Gıyasettin, *Batılılaşma Maceramızda Türk Romanına Yansıyan Tipler*, Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi, C.22, S.3, Ankara 2002.
- BALCIOĞLU, İbrahim, ABANOZ, Yeşim, *Madde Bağımlılığı, İntihar, Sanık Psikolojisi*, Dirim Tıp Gazetesi, Sayı 84, Cilt 1, İstanbul 2009.
- BAY, Özlem, *Kadın – Erkek Söylemi: Cinayeti Yazan Kadın Pınar Kür, “Bir Cinayet Romanı” ve Cinayeti İtiraf Eden Erkek Ahmet Ümit, “Beyoğlu Rapsodisi”*, Turkish Studies – International Periodical for The Languages Literature and History of Turkish or Turkic Volume 7/1 Winter 2012.
- BAYRAM, Elif Güliz, *Osman Aysu Polisiyeleri*, Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi, Ankara 2004.

- BELGE, Murat, *Çeşitli Açılardan Roman Kişisi, Edebiyat Üstüne Yazılar*, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul 1994.
- BURKAY, Senem, *Teorik Çerçeve ve Suç*, ETHOS: Felsefe ve Toplumsal Bilimlerle Diyaloglar, Sayı 2, Ekim 2008.
- Büyük Larousse Sözlük ve Ansiklopedi*, Gelişim Yayınları, Cilt 15, İstanbul 1986.
- CANTER, David, *Suç Psikolojisi*, İmge Kitapevi, Ankara 2011.
- CHANDLER, Raymond, *Basit Bir Sanat: Cinayet*, Varlık, Sayı: 1007, Ağustos 1991.
- CEYLAN, Abdullah, TUNCER, Oğuz, MELEK, Mehmet, AKGÜN, Cihangir, ÇAMCI, Canan, *Detective Novels Of Ahmet Mithat*, Yüksek Lisans Tezi, Boğaziçi Üniversitesi, İstanbul 2006.
- ÇELENK, Zehra, *Esrar-ı Cinayat'tan Çok Satarlığın Esrarına: Ülkemizde Yazarın ve Romanın Polisiye Macerası*, Pasaj, Eylül – Aralık, 2005.
- ÇELİK, Ejder, *Modernizmin Ölüm İdeolojisi ve Polisiye Romanda Ölümün Şeyleşmesi*, Hacettepe Üniversitesi Sosyolojik Araştırmalar Dergisi, Ankara 2011.
- ÇETİNGÜÇ, Mustafa, ALAN, Mustafa, *Savaş Yorgunluğu*, Kriz Dergisi, Cilt: 2, Sayı: 1, Ankara 1994.
- DEMİRBAŞ, Timur, *Kriminoloji*, Seçkin Yayınları, Ankara 2005.
- DEMİRKOL, Gökhan, *Türkiye'de Tefrika Polisiye Romanlarda Siyasal Kültür Motiflerinin İrdelenmesi: Ümit Deniz Örneği*, Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi, Ankara 2009.
- DİLMAÇ, Sabri, *Terörizm Sorunu ve Türkiye*, Emniyet Genel Müdürlüğü Yayınları, Ankara 1997.
- DİNLER, Veysel, *Suç ve Yoksulluk Etkiselliği (Isparta Cezaevi Örneği)*, Uluslararası Davraz Kongresi, Süleyman Demirel Üniversitesi, Isparta 24 – 27 Eylül 2009.
- DÖNMEZER, Sulhi, *Kriminoloji*, 8. Baskı, Beta Yayınları, İstanbul 1994.
- EREM, Faruk, *Ümanist Doktrin Açısından Türk Ceza Hukuku*, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayınları, Ankara 1966.
- ERGÜN, Zeynep, *Kardeşimin Bekçisi: Başlangıcından İkinci Dünya Savaşı'na İngiliz Dedektif Yazını*, Everest Yayınları, İstanbul 2003.

- EROĞLU, Yelda, *Ölümü Nesnelleştiren Edebiyat: Polisiye*, Kitap Zamanı, Haziran 2009.
- EVİS, Ahmet, *Hüseyin Nihal Atsız 'ın Romanında Yer Alan Tıp ve Karakterlerin İncelenmesi*, Selçuk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, Türkiyat Araştırmaları Dergisi, Sayı 32, Ekim 2012.
- GERÇEK ÇAKICI, Leyla, *Şüpheli ve Mağdur Üzerine Bir Araştırma*, Polis Bilimleri Dergisi, Cilt: 8, (tarihsiz).
- GEZER, Habibe, *Türk Edebiyatında Polisiye Roman ve Ahmet Ümit'in Polisiye Roman Kurguları*, Yüksek Lisans Tezi, Süleyman Demirel Üniversitesi, Isparta 2006.
- GÖKSU, Turgut, *Sosyal Psikoloji*, 3. Baskı, Seçkin Yayınları, Ankara 2007.
- GÜLMEHMET, Fahrettin, ERDEN, Ömer, *Van Bölgesindeki Çocuklarda Cinsel İstismar*, Van Tıp Dergisi, Cilt 16, Sayı 4, Van 2009.
- HANCI, Hamit, *Çocuk Suçluluğuna Yol Açan Sosyal Bir Yara: İç Göçler ve Çarpık Kentleşme*, İzmir Tabip Odası Bülteni, Sayı:6, İzmir 1999.
- İÇLİ, Tülin Günşen, *Kriminoloji*, 4. Baskı, Bizim Büro Basımevi, Ankara 2001.
- İÇEL, Kayıhan, *Suç Teorisi*, Beta Basım, İstanbul 2000.
- İÇEL, Kayıhan, *Yaptırım Teorisi*, Beta Basım, İstanbul 2000.
- KARAARSLAN, Tokcan, *Türk ve Alman Edebiyatında Polisiye Roman, Celil Oker'in "Çıplak Ceset" ile Petra Hammesfahr'ın "Der Puppengraber" Adlı Eserleri Üzerine Karşılaştırmalı Bir Araştırma*, Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi, Konya 2006.
- KAYGUSUZ, Ziyaettin, *Kimlik Sorma ve Kimlik Tespiti*, Polis Bilimleri Dergisi, Cilt 10, Sayı 1, 2008.
- KÖSEMİHAL, Şazi, *Durkheim Sosyolojisi*, Remzi Kitabevi, İstanbul 1971.
- MANDEL, Ernest, *Hoş Cinayet: Polisiye Romanın Toplumsal Tarihi*, 2. Baskı, Yazın Yayıncılık, İstanbul 1996.
- MORAN, Berna, *Türk Romanına Eleştirel Bir Bakış 3*, İletişim Yayınları, İstanbul 2010.
- ÖZCAN, Köknel, *Şiddet*, 2. Baskı, Altın Kitaplar Yayınevi, İstanbul 2000.
- PALA, İskender, *Ansiklopedik Divan Şiiri Sözlüğü*, Akçağ Yayınları, Ankara 1995, s.218.

- RUGGIERO, Vincenzo, *Edebiyat ve Suç*, 1. Basım, Everest Yayınları, İstanbul 2009.
- SEYHAN, Kazım, *Polislik ve Suçun Önlenmesi: Türkiye’de Devlet, Toplum ve Polis*, Seçkin Yayıncılık, Ankara 2002.
- ŞAHİN, Mustafa Ozan, ŞENER Bülent, *Terörizm Olgusu ve Türkiye’de Pkk Terörünün Algılanmasında Bölgesel Farklılıklar: Bir Alan Çalışması*, İzmir University Faculty of Economics and Administrative Sciences International Symposium, 28-29 April, İzmir 2011.
- ŞEKER, Dilara, TUNÇ, Aynur, ŞAHİN, Erdal, *Van İli Örneğinde Terör Suçlarına Karışan Kişilerin İç Göç, Sosyal Psikolojik ve Eğitim Açılarından Değerlendirilmesi*, Polis Akademisi Yayınları, Ankara 2010.
- TAŞÇI, Raci, *Türkiye’de Organize Suç Örgütlerinin İtibar Kazanma Girişimlerinin Yazılı Basında Yansıması, Örgütlü Suçlar ve Yeni Trendler*, Polis Akademisi Yayınları, Ankara 2011.
- ÜMİT, Ahmet, *Ceza Eğitmez, Evcilleştirir*, Radikal Kitap, nr. 264, Nisan 2006.
- ÜMİT, Ahmet, *Bab-ı Esrar*, 1. Baskı, Doğan Kitap, İstanbul 2008.
- ÜMİT, Ahmet, *Kar Kokusu*, 22. Basım, Everest Yayınları, İstanbul 2010.
- ÜMİT, Ahmet, *Patasana*, 33. Basım, Everest Yayınları, İstanbul 2010.
- ÜMİT, Ahmet, *Kavim*, 23. Basım, Everest Yayınları, İstanbul 2010.
- ÜMİT, Ahmet, *İstanbul Hatırası*, 1. Basım, Everest Yayınları, İstanbul 2010.
- ÜMİT, Ahmet, *Sis ve Gece*, 32. Basım, Everest Yayınları, İstanbul 2011.
- ÜMİT, Ahmet, *Kukla*, 21. Basım, Everest Yayınları, İstanbul 2011.
- ÜMİT, Ahmet, *Başkomiser Nevzat Çiçekçinin Ölümü*, 2. Basım, Everest Yayınları, İstanbul 2011.
- ÜMİT, Ahmet, *Beyoğlu Rapsodisi*, 39. Basım, Everest Yayınları, İstanbul 2012.
- ÜMİT, Ahmet, *Ninata’nın Bileziği*, 20. Basım, Everest Yayınları, İstanbul 2012.
- ÜMİT, Hassan, *Siyasi Suç Kavramı*, Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi, Cilt 26, Sayı 1, Ankara 1971.
- ÜYEPAZARCI, Erol, *Korkmayınız Mister Sherlock Holmes! Türkiye’de Polisiye Romanın 125 Yıllık Öyküsü (1881- 2006) Birinci Cilt*, 1. Baskı, Oğlak Yayıncılık, İstanbul 2008.
- YAVUZER, Haluk, *Çocuk ve Suç*, Remzi Kitabevi, İstanbul 1996.

YİĞİT, Elif, *Peyami Safa'nın Server Bedi İmzalı Polisiye Macera Türündeki Eserlerinin Çocuk Edebiyatı Açısından İncelenmesi*, Yüksek Lisans Tezi, Abant İzzet baysal Üniversitesi, Bolu 2005.

YÜCEL, Mustafa Tören, *Kriminoloji*, Umut Vakfı Yayınları, İstanbul 2004.

YÜCEL, Mustafa Tören, *Kriminolojik Notlar: Toplum Suçu ve Ötesi*, Yarı Açık Cezaevi Matbaası, Ankara 1971.

YÜKSEL, Ümit, *Suç Olgusunun Sosyo- Kültürel Boyutları ve Suç Ekonomi İlişkisi*, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi, İstanbul 1988.

YÜREK, Hasan, *Bab-ı Esrar ve Aşk Üzerine Bir Mukayese Denemesi*, Turkish Studies International Periodical for The Languages Literature and History of Turkish or Turkic Volume, 6/3 Summer 2011.

<http://www.edebiyatforum.com/turk-edebiyati-eserleri/esrar-i-cinayet-cinayetlerdeki-sirlar.html>

<http://www.esbl.k12.tr/kutuphane/kitapgoster.php?id=3322>

<http://dusun-c.blogspot.com/2009/06/insanlar-neden-suç-isler.html>

www.kriminoloji.com

www.ahmetumit.com

www.radikal.com.tr/haber.php?haberno=252297

ÖZGEÇMİŞ

KİŞİSEL BİLGİLER

Adı Soyadı : Duygu HAMZAOĞLU

Doğum Yeri : Konak

Doğum Yılı : 25.09.1989

Medeni Hali : Bekar

EĞİTİM VE AKADEMİK BİLGİLER

Lise 2003-2006 : Kırklareli Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği Lisesi

Lisans 2006-2010 : Selçuk Üniversitesi

Yabancı Dil : İngilizce

MESLEKİ BİLGİLER

2010 yılından beri Türk Dili ve Edebiyatı öğretmeni olarak çalışmaktadır.